

The background of the cover is a photograph of a white lighthouse with a black lantern room, situated on a cliff. The lighthouse is illuminated from within, casting a warm glow. The ocean is visible in the distance, with a range of mountains on the horizon. The sky is a mix of blue and orange, suggesting a sunset or sunrise. In the foreground, there are silhouettes of palm trees and other vegetation. The title is centered in the upper half of the image, and the author's name is at the bottom.

MIHATUA YA KŪGIA KURI KRISTO

ELLEN G. WHITE

Mihatua Ya Kũgia Kuri Kristo

Ellen G. White

1 — Wendo wa Ngai Kũrĩ Andũ	2
2 — Mũmehĩ Akenaga Kristo	26
3 — Wĩrĩhĩria	42
4 — Kuzikisa Mambi	86
5 — Kweja	101
6 — Lukumu ni Kumbaka	118
7 — Kizengu kia Kukala Mulongidi	140
8 — Kukula Mu Kristu	167
9 — Kisalu ne Moyu	195
10 — Kuzaba Kwa Nzambi	216
11 — Kia Kiatela kia Kulomba	237
12 — Kika ku Sala ni Kiaksi kia Kumona	274
13 — Kukala mu Kiese mu Mwanta	301

<https://congressomv.org/ki>

1 — Wendo wa Ngai Kũrĩ Andũ

Mwena wa maumbile hamwe na
ũndũ wothē Ngai aonetie andũ
nĩũheana ũira atĩ Ngai nĩendete
andũ. Ithe witũ ũrĩ Igũrũ nĩwe
kĩrĩra gĩa muoyo, ũmenyo, na
gĩkeno. Rora wega wa indo ciothe
iria ciumbĩtwo kũu thĩ. Wĩcirie ũrĩa
Ngai athondekire indo ciothe na
mũringo mwega nĩguo ciikarie
mahinda mothe cihe andũ hamwe
na ciũmbe ciothe iria irĩ muoyo
indo iria ciagĩrĩrwo na gĩkeno.

Riũa hamwe na mbura iria ciheaga
thĩ ũrĩa wa kũmera na muoyo,
irĩma, iria, hamwe na nyũmba cia

kūrĩa gūtarĩ irĩma, ciothe cionania
wendo wa Mũũmbi. Ngai nĩwe
ũheaga ciũmbe ciake ciothe irio rĩa
mũthenya o mũthenya.

Ta ũrĩa mwandĩki wa Thaburi
oigire:

*“Metho ma andũ othe makũrora Wee;
na Wee nĩũmaheaga irio rĩao ihinda
rĩrĩa rĩagĩrĩre.*

*Ūhingũra guoko gwaku,
na ũgũkinyia kĩyo gĩa kĩrĩa gĩothe gĩrĩ
muoyo.”*

Thaburi 145:15–16

Ngai nĩaumbire mũndũ ari
mũtheru na aiyũrĩte gĩkeno. Thĩ ĩrĩa
yathondekire na wega, o ta ũrĩa

yuumire moko-inĩ ma Mũũmbi,
ndĩarĩ na kĩmenyithia gĩa
kwonangĩka kana kũgwatwo nĩ
kĩrumi. Nĩ kwaga kũiguĩra watho
wa Ngai—watho wa
wendo—kwarutire kĩa, ruo, na
gĩkuũ. No o gatagatĩ-inĩ ka
mathĩĩna mothe marĩa meehokire nĩ
mehia, wendo wa Ngai nĩũgĩthĩĩ
mbere kwoneka. Bibilia yoiga atĩ
Ngai nĩarumire thĩ nĩ ũndũ wa
mũndũ (Kĩambĩrĩria 3:17). Mĩigua
na mĩhĩa—mathĩĩna na marĩrĩrĩ
marĩa maakaga muoyo
wĩthĩĩke—Ngai nĩamarekirie nĩguo
matũteithie, ta gĩcunjĩ gĩa gũtũrera
nĩguo tũhonokio kuuma

kwonangwo na gũconokio nĩ
mehia. O na gũtuĩka thĩ ñno
nĩyagũire, ndĩrĩ o kĩeha na
mathĩĩna. Maumbile mo mwene
marĩ na ndũmĩrĩri cia kĩĩrĩgĩrĩro na
tha. Mahua magĩtũũra makĩmera
gatagatĩ ka mĩĩgua, na marũa marĩa
mega magĩkũrũkĩra mĩhĩa.

Mbeca cia ciugo ici, “**Ngai nĩ
Wendo,**” no cionekane thĩĩnĩ wa
kĩhũa gĩothe kĩrĩa gĩkũhingũka na
ihũa rĩothe rĩrĩa rĩrĩ rĩrĩa. Nyoni iria
ciimbanaga na mũgambo mwega,
mahua marĩa manungaga wega,
hamwe na mĩtĩ mĩnene ya gĩthaka,
ciothe cionania ũrĩa Ngai Ithe witũ
arĩ na tha na kwĩhoka gwake kwa

kwendaga ciana ciake igĩe na
gĩkeno.

**Kiugo gĩa Ngai nĩkĩonania ũrĩa
Ngai arĩ.** We mwene
nĩekũmenyithirie wendo wake ũtarĩ
mũthia na tha yake. Rĩrĩa Musa
oombire atĩ, *“Ūnjĩre riiri waku,”*
Jehova akĩmũcookeria atĩ,
*“Nĩngũtũma wega wakwa wothe
ũhinge mbere yaku.”* (Thaama
33:18–19). Ūcio nĩwo warĩ riiri
wake. Jehova agĩthiĩ mbere ya
Musa, akĩanĩrĩra akiuga:

*“Jehova, Jehova Ngai, nĩ mũiguĩri wa
tha na nĩ mũtugi, ndaarakaraga o
hamwe, nĩaiyũrĩte wendo mũnene na*

*ũhoro wa ma. Nĩerekaga tha kũrĩ ngiri
nyingĩ cia andũ, agĩtũma mehia,
mahĩtia, na irĩa ciagĩrĩirwo
ciageithwo.” (Thaama 34:6–7)*

**Ngai ndaarakaraga o hamwe, na
nĩaiyũrĩte ũtugi, nĩgũkorwo
nĩanyitagĩra tha mũno. (Jona 4:2;
Mika 7:18).**

Ngai nĩakũhĩtie ngoro ciitũ kũrĩ we
na njira nyingĩ cia kũonania wendo
wake thĩ na igũrũ. Kũgerera
maumbile na wendo mũnene ũrĩa
andũ mangĩmenya, nĩagerire
kwĩmenyithia kũrĩ ithuĩ. No indo ici
ciothe itingĩhota kũonania wendo
wake mũnene mũno wotho. O na

gũtuĩka ũira ũcio wothe ũrĩho,
mũrũgami wa wega nĩahũthĩtie
meciria ma andũ. Andũ
makĩambĩrĩria gwĩtigĩra Ngai,
makĩĩciria atĩ nĩmũritu mũno na
ndagũtĩira mehia. Satani nĩatũmire
andũ mecirie atĩ ũndũ mũnene wa
Ngai nĩ ũhunjĩ wa kĩhooto kĩrĩa
gĩtarĩ tha, ta mũciiri mũritũ kana
mũhũthĩri ũrĩa oigũraga mahinda
mothe nĩguo anyite mũndũ na
kĩhĩtia gĩake nĩguo amũhanie. Nĩ
nĩguo Jesũ okuire gũikara hamwe
na andũ, nĩguo aonie thĩ yothe
wendo wa Ngai ũtarĩ mũthia na
kuuma mĩhianano ici cia ũhũthĩ.

**Mwana wa Ngai nĩokire kuuma
igũrũ nĩguo amenyithie Ithe. Jesũ
akiuga:**

*“Gũtirĩ mũndũ woneete Ngai; no
Mwana wa irĩmũ, ũrĩ hakuhĩ na Ithe,
nĩwe wamũmenyithirie.” (Johana
1:18).*

O na rĩngĩ akiuga:

*“Gũtirĩ ũmenyaga Ithe no Mwana, o
na ũrĩa Mwana endaga
kũmũmenyithia.” (Mathayo 11:27).*

**Rĩrĩa ũmwe wa arutwo ake
aamũũrĩre atĩ, “Twonanie Ithe,” Jesũ
akĩmũcookeria atĩ:**

*“Filipo, ndĩ hamwe na inyuĩ ihinda
rĩaingĩ haka, no no ndũndĩmenyete?*

Ũrĩa woneete niĩ nĩwoneete Ithe. Nĩkĩ gītũmĩte uuge atĩ, ‘Twonanie Ithe’?”
(Johana 14:8–9).

Rĩrĩa Jesũ aarondoragia wĩra wake wa thĩ, akiuga:

“Mwathani nĩandakũhĩtie maguta nĩguo ndaarĩrie arĩa athĩĩni Ũhoro Mwega. Nĩandatũmire kũhonia arĩa ngoro ciarũmĩte, kũhunja wĩyũrũ kũrĩ andũ a njũra, kũgarũra kuona kwa arĩa mahumbĩri, na kũruta arĩa marĩ na kĩrĩra gĩa gũcũrũrwo.” (Luka 4:18)

Ũguo nĩguo warĩ wĩra wake. Kũrĩa kũothe Jesũ aathiĩaga, nĩekoragĩra andũ wega na agĩhonia o mũndũ wothe ũrĩa Satani athĩĩnĩtie. Hari

mĩciĩ imwe yatiagĩrwo na mũrũaru
o na ũmwe nĩgũkorwo Jesũ
nĩahonie othe. Indo ciothe iria
aakoragĩra ciamenyithagia wega atĩ
Ngai nĩwe wamũtũmire na
akĩmũhũtha maguta. Wendo, tha,
na kũiguĩra kĩrumi nĩcio
cionekanaga thĩinĩ wa muoyo wake
wothe. Ngoro yake yari yaiyũrĩte
tha kũrĩ andũ. Nĩeeyambarire mĩĩrĩ
ya andũ nĩguo ahotage kũhuthĩra
mahĩtia mao. O na arĩa athĩĩni
mũno na anyenyekevu
matĩatigagĩra gũthiĩ harĩ we. Ciana
nini na cio nĩciamwendaga;
ciakenagĩra gũikara igũrũ rĩake na

gũrora ũthiũ wake mũhooreri
ũiyũrĩte wendo.

Jesũ ndahithaga ma. Rĩrĩa oigaga
ma, oigaga na wendo.

Aathondekagĩra andũ na ũmenyo,
ũtugi, na gĩtĩo. Ndaarĩ mũrĩritu
kana mũthũũri. Ndaarĩrĩte ciugo
njaru nĩ ũndũ wa gũtua mũndũ.

Ndaarĩhũthagia mũndũ wa ngoro
njerũ na gũkorwo nĩkwenda.

Ndaarĩhukũmagĩra ũnyamũrũ wa
mũndũ. Mahinda mothe oigaga ma
na wendo. Nĩahanĩrĩire ũhinga,
gũtĩkĩra, na mehia, no o na rĩrĩa
aarĩrĩte ciugo cia kũrĩrĩria,
mũgambo wake warĩ na tha na
gũcamba. Nĩarĩrĩire Jerusalemu,

mūciĩ ũrĩa endaga mūno,
nĩgũkorwo andũ aakuo maatigire
kūmūtĩkĩra, o na gũtuĩka nĩwe warĩ
Njĩra, Ma, na Muoyo. O na rĩrĩa
maamũregetire, ndatigire
kūmaiguĩra tha. Muoyo wake
wothe warĩ wa kwĩheana na
gũtungatagĩra arĩa angĩ. Bũrũri o
wothe warĩ wa bata mūno
maithoini make. O na gũtuĩka aarĩ
na ũnene wa kĩ-Ngai, nĩaheagĩra
mũndũ o wotha wa nyũmba ya
Ngai gĩtĩo na ũtugi. Mũndũ o
wothe aamũonaga ta ũrĩa mehia
monangĩte, na ũrĩa we eekire gũthĩ
kũhonokia.

Ūguo nĩguo warĩ mūtugo wa
Kristo, ta ũrĩa muoyo wake
wamenyithirie. Na ũguo noguo
mūtugo wa Ngai ũrĩ. Kuuma
ngoroini ya Ithe nĩho tha ĩrĩa ya
kĩ-Ngai yūrūkaga, igĩkinyĩra andũ
othe kupitia Kristo. Jesũ,
Mũhonokia mũhooreri na mũiguĩri
wa tha, nĩ Ngai wĩonanie thĩinĩ wa
mĩrĩ ya mūdũ (1 Timotheo 3:16).

Nĩguo atũhonokie Jesũ aikarire,
akĩnyariirwo, na agĩkua. Nĩagĩtuĩka
“Mūdũ wa Kĩeha,” nĩguo ithuĩ
tũkahotage gũcokerwo gĩkeno gĩa
tene na tene. Ngai nĩarekirie
Mwana wake mũnyendwa, ũiyūrĩte
wega na ma, atige riiri wa igūrũ na

aikūrũke gũkũ thĩ ĩrĩa mehia
monangĩte na nduma ikĩhingũra.
Nĩamũrekeririe atige kũrĩa
kwĩiyũrĩte wendo na kũhooywo nĩ
araika, nĩguo anyitwo nĩ soni,
gũtukanwo, kũnyarĩrwo, kwĩrĩrwo,
na gũkua.

*“Ihũũrĩro rĩrĩa rĩatũreheire thayũ
rĩamũgwĩrĩre, na nĩ maronda make
tũhonirio.”* (Isaia 53:5)

Mũrore kũu werũ-inĩ, Gethsemane,
na mũtĩ wa mũtharaba. Mwana wa
Ngai ũtarĩ na kĩhĩtia nĩeeyikĩrĩire
mũigo wa mehia. We ũrĩa mahinda
mothe aarĩ hamwe na Ngai nĩonire
gũtiganwo kũrĩa kũrĩrĩte mũno

kūrĩa mehia marutaga gatagatĩ ka
Ngai na andũ. Nĩ ũndũ ũcio wa ruo
agĩkũhaana akiuga:

*“Ngai wakwa, Ngai wakwa, nĩkĩ
watigire?”* (Mathayo 27:46)

Nĩ mũigo mũritũ wa mehia, ũritũ
wake mũnene, hamwe na
gũtiganwo kūrĩa marutaga gatagatĩ
ka roho na Ngai, nĩcio indo
ciarũmĩtie ngoro ya Mwana wa
Ngai.

**No igongona rĩĩno rĩnene
ndĩarehĩtwo nĩguo rĩumbe
wendo mũhya ngoroini ya
Ithe kũrĩ andũ, kana nĩguo
amenyeke gwenda**

gūtũhonokia. Aca! O ta ũrĩa
Mandĩko moigĩte: *“Nĩgũkorwo*
Ngai nĩendete thĩ mũno, agĩtũma
Mwana wake ũmwe na wa irĩmũ.”
(Johana 3:16). Ithe nĩatwendete,
ti nĩ ũndũ wa igongona rĩa
kũhoroheria mehia, no nĩwe
mwene watũmire rĩgĩeho
nĩgũkorwo nĩatwendete. Kristo
nĩwe warĩ njira irĩa Ngai
aahotire gũikũrũkĩria wendo
wake ũtarĩ mũthia kũrĩ thĩ irĩa
yagũire. *“Ngai aarĩ thĩinĩ wa*
Kristo, agĩcookania thĩ hamwe na
we mwene.” (2 Akorintho 5:19).
Ngai nĩanyariirire hamwe na
Mwana wake. Rĩrĩa wa

Gethsemane hamwe na
mũtharaba wa Kalivari, ngoro
ya Wendo ũtarĩ mũthia nĩyo
yarĩhire thogora wa
gũtũhonokia.

Jesũ akiuga atĩ: “Nĩ ũndũ ũcio
Ithe anyendete, nĩgũkorwo
nĩheana muoyo wakwa nĩguo
ngũwoke ngũũtwara rĩngĩ.”

(Johana 10:17). Rĩu ũhoru ũcio
nĩũrĩa: “*Ithe wakwa nĩamwendete*
mũno, na nĩanyenda nĩ mũno
makĩria nĩgũkorwo nĩheire muoyo
wakwa nĩguo ndũhonokie. Rĩrĩa
ndĩtuĩkire Mũrĩrĩri na Mũiguanĩri
wanyu, ndĩkĩheana muoyo wakwa
na ndĩkĩoya mĩigo yanyu na mehia

*manyu, ndīgĩtuĩka mũnyendwa
mũno kũrĩ Ithe; nĩgũkorwo kuuma
na igongona rĩakwa, Ngai no
akorwo mũthingu na o na
kũhonokia arĩa mamwĩtĩkĩra Jesũ.”*

Gũtirĩ ũngĩ warĩ na hinya wa
gũtũhonokia no Mwana wa
Ngai. Nĩwe wiki warĩ hakuhĩ
na Ithe mũno, na nĩwe wiki
warĩ na ũhoti wa
kũmũmenyithia. Nĩwe wiki
warĩ amenyete ũraihi na ũrĩa
mũnene wa wendo wa Ngai,
na nĩwe wiki warĩ na ũhoti wa
kũũonania. Gũtirĩ kĩndũ
gĩangĩmenyithia wendo wa
Ithe kũrĩ andũ marĩa maragũire

no igongona rĩrĩa Kristo aheire
nĩ ũndũ wao.

*“Ngai nĩendete thĩ mũno, agĩtũma
Mwana wake ũmwe na wa irĩmũ.”*

Nĩamũheire, ti nĩguo aikare
hamwe na andũ na akũre
mehia mao na agĩkũa ta
igongona rĩao, no nĩamũheire
kũrĩ rũũrĩrĩ rwa andũ
rwagũire. Kristo nĩeeyonanirie
na mahĩtia na mĩtugo ya andũ.
We ũrĩa warĩ ũmwe na Ngai
nĩeekĩrĩtie andũ na we na
mĩiguithanio ĩtarĩ ya gũtinĩka.
Jesũ *“ndaarĩ na soni cia kwĩta
andũ ari a nyina hamwe nake”*
(Abahebirania 2:11). Nĩwe

Igongona rĩitũ, Mũiguanĩri
witũ, Mũrũ wa nyina witũ,
akĩrĩ na mĩĩrĩ ya mũndũ mbere
ya gĩtĩ kĩa Ithe, na nginya tene
na tene agĩtũũra hamwe na arĩa
ahonokirie ta **Mwana wa**
Mũndũ. Indo ici ciothe nĩ
nĩguo mũndũ aambĩrĩrio
kuuma ũononio-inĩ wa mehia,
amenye kũonania wendo wa
Ngai na agĩe hamwe na gĩkeno
gĩa ũtheru.

Thogora warĩhirwo nĩguo
tũhonokio, o nao igongona rĩrĩa
rĩtarĩ mũthia rĩa Ithe witũ wa
igũrũ rĩrĩa aheanire Mwana
wake nĩguo akue nĩ ũndũ witũ,

rĩagĩrĩrwo gũtũhe meciria
marĩa ma igũrũ igũrũ ma ũrĩa
tũngĩtuĩka thĩinĩ wa Kristo.
Rĩrĩa mũtũmwo Johana aonire
ũraihu, ũraihu wa thĩinĩ, na
ũnene wa wendo wa Ithe kũrĩ
andũ marĩa marĩ na njĩra ya
gũgĩa, nĩaiyũrĩrwo nĩ kũhooya
na gũtĩa Ngai. Na rĩrĩa ndaarĩ
na ciugo cia kwagĩra
kũrondora wendo ũcio mũnene
na ũhooreri wawo, nĩaĩtire thĩ
yothe yĩrore, akiuga:

*“Rorai wendo mũnene ũrĩa Ithe
atwĩkĩte, nĩguo twĩtwo ciana cia
Ngai.” (1 Johana 3:1).*

Ũcio nĩwo bata mũnene
mũndũ arĩ nague maithoini ma
Ngai! Kuuma na mehia, ciana
cia Adamu nĩciatuĩkire athingu
a Satani. No kuuma na wĩtĩkio
thĩinĩ wa igongona rĩa Kristo
rĩrĩa rĩahonagia mehia, ciana
cia Adamu no cituĩke ciana cia
Ngai. Na kwĩyambara mĩĩrĩ ya
mũndũ, Kristo nĩatũgĩrĩirie ũrĩa
mũndũ arĩ. Arĩa magũire
nĩmaheirwo kĩrĩra kĩa, kuuma
na gũtuĩka hamwe na Kristo,
gũtuĩka andũ marĩa
magĩkĩrĩrwo kwĩtwo “ciana cia
Ngai.”

Wendo ũcio ndũrĩ na mũthingi.
Inyuĩ ciana cia Mũthamaki wa
igũrũ! Kĩrĩra gĩa bata mũno! Nĩ
ũhoro ũrĩa wagĩrĩrwo
gwĩcirĩrwo na kũtaarĩrwo
mũno. Wendo wa Ngai ũtarĩ
wa gũgeranio kũrĩ thĩ ĩrĩa
ndĩamwendaga! Wĩciria ũcio
nĩũhooagia ngoro,
ũgĩgũtwarithia meciria gũtĩra
kwenda kwa Ngai. Rĩrĩa
twongeraga kũrutĩra mũtugo
wa Ngai tũrĩ mbere ya
mũtharaba, nĩho twongeraga
kwona tha, ũhooeri, na gũtĩra
mehia ciikarĩte hamwe na
kĩhooto na ũthingu; na nĩho

twonaga wega ũraihu wa ũira
mwingĩ wa wendo ũtarĩ
mũthia na tha ĩrĩa ĩhĩtũkĩte nĩ
wendo wa nyina kũrĩ mwana
wake ũrĩa wagĩte njira.

2 — Mũmehĩ Akenaga Kristo

Mũndũ nĩaumbĩrwo na Ngai arĩ na hinya wa gĩtĩo hamwe na meciria marĩa maathondekĩtwo wega. Aarĩ mũkinyanĩru, na aikaraga na ũiguano hamwe na Ngai. Meciiria make maarĩ matheru, na kwĩhota gwake kwothe kwarĩ kwa ũtheru. No nĩ ũndũ wa kwaga kũiguĩra Ngai, hinya wake wathirĩrĩrio, na kwĩnyendia gũgĩtuĩka handũ ha wendo. Mĩtugo yake nĩyanyihĩrĩrio mũno nĩ mehia, nginya ndangĩhota, na hinya wake mwene, kũrĩa na hinya wa ũũru. Nĩagwĩtwo nĩ Satani, na angĩtũũrire mũkombozi

wake tene na tene angĩkorwo Ngai
ndaingĩrĩre gatagatĩ. Mwene wa
gũtegeria aarĩ na gĩkundi gĩa
gũthũkũmia gahunda ya Ngai ya
kũumba mũndũ na kũiyũria thĩ na
ruo, kĩa, na gũhonoka. Ningĩ
agĩaka kwonania atĩ mathĩina macio
mothe nĩ maciarĩte nĩ wĩra wa Ngai
wa kũumba mũndũ.

Mbere ya gũgwa mehia, mũndũ
aarĩ na ũrata wa gĩkeno hamwe na
We “ũrĩa thĩinĩ wake hithĩte
mĩgũnda yotha ya ũmenyo na
ũũgĩ.” (Akolosai 2:3). No thuutha
wa gũgwa mehia, ndangĩcooka
kũona gĩkeno thĩinĩ wa ũtheru, na

akĩambĩrĩria kwĩhitha kuuma mbere
ya Ngai. Ũguo noguo ngoro ĩtarĩ ya
gũcokerwo nĩ Ngai ĩrĩ nginya
ũmũthĩ. Ndĩkaraga na ũiguano
hamwe na Ngai, o na ndĩonaga
gĩkeno gĩa gũtũũra hamwe Nake.
Mũmehĩ ndangĩhota gũkena mbere
ya Ngai; angĩtigagĩra gũikara
hamwe na arĩa atheru. O na
angĩkorwo nĩarekerwo kũingira
igũrũ, gũtingĩkorwo na gĩkeno kũrĩ
we. Roho wa wendo ũtarĩ wa
kwĩnyendia ũrĩa wathaga
igũrũ—ngoro o yothe ĩkĩitĩkĩra
Wendo wa Ngai ũtarĩ
mũthia—ndũngĩkorwo na handũ
ha kwĩtĩkĩrwo thĩinĩ wa roho wake.

Meciiria make, mawendi make, na
mītugo yake yothe yaarĩ ya
kũhĩtana na ya arĩa maikaraga
igũrũ matari na mehia. Angĩtuĩka ta
mũgambo ũtarĩ wa gũiguana thĩinĩ
wa rwĩmbo rwa igũrũ. Kũrĩ we,
igũrũ rĩangĩtuĩka handũ ha
gũnyariirika; angĩenda kwĩhitha
kuuma mbere ya We ũrĩa nĩwe
ũtheri na gĩkeno gĩa igũrũ. Ti atĩ
Ngai nĩwe ahuthaga arĩa aũru
kuuma igũrũ; nĩ mo maihingaga nĩ
ũndũ wa kũaga gũkwana na ũtũũro
wa kũu. Riiri wa Ngai
wangepiatuĩkĩra mwaki ũrĩa
ũkũmaniina. Ningĩ mangĩnyita
gũhonokerio ta kĩndũ gĩa

gũkenania, nĩguo meehithe kuuma mbere ya We ũrĩa wakuuire nĩguo ahonokie.

Ithuĩ twiikĩte twenka, nditũhota kwĩhonokia kuuma rwina rwa mehia. Ngoro ciitũ nĩ njũru, na nditũhota gũcĩgarũra. “Nũũ ũngĩruta gĩtheru kuuma kĩrĩa gĩtarĩ gĩtheru? Gũtirĩ o na ũmwe.”

(Ayubu 14:4). Kĩiro gĩa mĩĩrĩ nĩ gĩthũ kũrĩ Ngai, tondũ gĩtiiguaga watho wake, o na gĩtingĩhota kwĩigua. (Aroma 8:7). Kũrutwo, kũrutithwo ũmenyo, hinya wa kwenda, na wĩra wa mũndũ ciothe nĩ irĩ na handũ haho, no ici ndĩhota

gũgarũra ngoro. No ciingĩtũma
mũndũ onekane mwega nja, no
ndĩhota gũtheria ngoro kana
gũtheria kĩrĩra gĩa muoyo. Hĩndĩ
ĩrĩa mũndũ angĩgarũrwo kuuma
mehia agĩtuĩka mũtheru, no hĩndĩ
ĩrĩa hinya uumĩte thĩinĩ wake,
muoyo mũhya uumĩte igũrũ, wĩke
wĩra. Hinya ũcio nĩ Kristo. Tha yake
ĩyo yonyene nĩyo ihotaga gũhe roho
muoyo mũhya na gũgũcokia kũrĩ
Ngai na kũrĩ ũtheru.

Mũhonokia oigire atĩ: “Mũndũ
angĩtĩaciarwo rĩngĩ kuuma igũrũ,
ndangĩona Ũthamaki wa Ngai.”
(Johana 3:3). Nĩagĩrĩrwo kũheeo

ngoro njerũ, mawendi meeru,
mĩtugo mĩhya, na muoyo mũhya.
Wĩciria wa atĩ mũndũ no akure kĩrĩa
kĩrĩ kĩega thĩinĩ wake na hinya
wake mwene nĩ wa gũhĩtia.

“Mũndũ wa mĩrĩ ndĩtĩkagĩra indo
cia Roho wa Ngai, tondũ ciĩoneka ta
ũrimũ kũrĩ we.” (1 Akorintho 2:14).

Nĩ ũndũ ũcio Jesũ oigire:

“Ndũgakũge nĩguo ngũkuĩre atĩ
mũgĩrĩrwo nĩ kũciarwo rĩngĩ.”

(Johana 3:7). Kũhusu Kristo

kwandĩkĩtwo atĩ: “Thĩinĩ wake nĩ
mwarĩ muoyo, na muoyo ũcio nĩwo
warĩ ũtheri wa andũ.” (Johana 1:4).

Nĩwe wiki “ĩrĩtwa rĩrĩa rĩheanĩtwo
andũ rĩrĩa twagĩrĩrwo

kũhonokererwo narĩo.” (Atũmwo 4:12).

Gũmenya o wendo wa Ngai na ũhooreri wa mĩtugo yake gũtiigana. O na gũmenya ũũgĩ na ũthingu wa watho wake, na atĩ wĩkĩtwo igũrũ rĩa mũthingi wa wendo wa tene na tene, gũtiagĩrĩa. Mũtũmwo Paulo nĩamenyire ũhoro ũcio o na akiuga: “Nĩngwĩtĩkĩra atĩ watho nĩ mwega.” Na rĩngĩ akiuga: “Watho nĩ mũtheru, na rĩrĩa rĩa watho nĩ rĩtheru, rĩthingu, na rĩega.” No akĩongerera akiuga na kĩeha mũno: “Nĩ ndĩ wa mĩĩrĩ, ndĩgũrĩtwo nĩ mehia.” (Aroma 7:12, 14, 16).

Aakenaga ũtheru na ũthingu ũrĩa
ndangĩhota kwĩhe we mwene,
agĩkaana akiuga: “Niĩ mũndũ wa
gũcamba! Nũũ ũngĩhonokia kuuma
mĩĩrĩ ĩno ya gĩkuũ?” (Aroma 7:24).

Ũguo noguo mwĩtĩrĩro ũrĩa uumĩte
ngoroini cia andũ marĩa
maremeretwo nĩ mehia mĩaka yothe
na kũndũ guothe. Na kũrĩ o
mũndũ, gũtirĩ macookio mangĩ no
maya:

“Rorai Mwana wa Ng’ondũ wa
Ngai, ũrĩa oya mehia ma thĩ.”
(Johana 1:29)

Roho Mũtheru nĩahũthĩtie mĩhiano
mĩingĩ nĩguo aonanie maũndũ
maya na kũmatũma mamenyeke
wega kũrĩ arĩa mendaga kwĩohora
kuuma mũigo wa mehia. Thuutha
wa Jakubu gũheenia Esau na akĩũra
kuuma kwa ithe, ngoro yake
nĩyaarĩhĩtio nĩ mũigo wa mehia. O
na gũtuĩka aarĩ we wiki, atarĩ na
nyũmba, na atĩtigĩtwo nĩ indo
ciothe iria ciamũheaga gĩkeno,
wĩciria ũrĩa wamũnyitĩte mũno nĩ
atĩ mehia make nĩmamũtiganĩtie na
Ngai, na igũrũ nĩrĩamũtigĩte. Na
kĩeha gĩnene, akĩrarĩra thĩ ĩtarĩ
gĩthingo, arĩ na irĩma ciarĩ ciothe
mũgongo wake, na igũrũ gwake

hakĩrĩ na njata. Rĩrĩa aarĩ toro,
akĩona ũtheri wa kĩgeni, na akĩona
ngazi nene ikĩambĩra kũrĩa aarĩ,
ikĩinamĩra nginya mĩrango ya
igũrũ. Araika a Ngai makĩambataga
na makĩikũrũkaga ngazi ĩyo, na
kuuma riiri-inĩ rwa igũrũ agĩigua
mũgambo wa Ngai ũkĩmũhe ũhoru
wa kĩĩrĩgĩrĩro na kwĩhoka. Ũguo
nĩguo Jakubu amenyeshereirio ũrĩa
warĩ mũno ngoroini
yake—Mũhonokia. Na gĩkeno na
gũcookia ngatho, akĩona njira ĩrĩa
we, o na gũtuĩka mũmehĩ,
angĩcokerwo kũrĩ ũrata hamwe na
Ngai. Ngazi ĩrĩa yaarĩ thĩinĩ wa toro
yake yamenyithagia Jesũ, we wiki

ũrĩa ũngĩhota gũtuĩka mũhikanĩri
gatagatĩ ka Ngai na andũ.

Ũguo noguo mũhiano ũrĩa Kristo
aarutire rĩrĩa aarĩ na Nathanaeli,
akiuga atĩ: “Mũkaona igũrũ
rĩhingũkĩte, na araika a Ngai
makĩambata na makĩikũrũka igũrũ
rĩa Mwana wa Mũndũ.” (Johana
1:51). Rĩrĩa mũndũ agwĩire mehia,
nĩeetiganĩtie na Ngai; thĩ
nĩyatiganĩtwo na igũrũ. Gatagatĩ
kacio harĩ na rũgano rũnene rũrĩa
rwatũmire gũtikorwo na ũrata kana
ũiguano. No kuuma na Kristo, thĩ
nĩyagĩcookerwo gũiguana na igũrũ.
Na ũthingu wake mwene, Kristo

nĩahingirie rūgano rūrĩa mehia
maarutire, nĩguo araika arĩa
matungatagĩra Ngai mahotage
gũikara na ũrata hamwe na andũ.
Kristo nĩahuumanagia mũndũ
wagũire, arĩ mũnyiki na mũtari na
hinya, hamwe na Kĩrĩa gĩa Hinya
ũtarĩ Mũthia.

No ndoto cia andũ cia gũthiĩ mbere,
hamwe na wĩra wao wothe wa
gũtinia andũ, nĩ cia tũhũ kana
mangĩrega Kĩrĩa gĩothe kĩa
kwĩhoka na gũteithia rūũrĩrĩ
rwagũire. “Kĩheo gĩothe kĩa na
kĩheo gĩothe gĩkinyanĩru” (Jakobo
1:17) gĩuumaga kũrĩ Ngai. Gũtirĩ

mūtugo mwega wa ma ũngĩkorwo
hatarĩ we. Na njira ĩrĩa ĩtwaraga
kūrĩ Ngai nĩ imwe
yonyene—Kristo. We oigire atĩ: “Niĩ
nĩ niĩ Njĩra, na Ma, na Muoyo; gūtĩrĩ
mũndũ ũũka kūrĩ Ithe atarĩ kuuma
thĩinĩ wakwa.” (Johana 14:6).

Ngoro ya Ngai nĩrĩraga ciana ciake
cia gũkũ thĩ na wendo ũrĩa
ũhĩtũkĩte o na gĩkuũ. Rĩrĩa aheanire
Mwana wake, nĩaheanire ithuĩ
igũrũ ryothe thĩinĩ wa kĩheo kimwe.
Muoyo wa Mũhonokia, gĩkuũ
gĩake, gũthaithania gwake nĩ ũndũ
witũ, wĩra wa araika,
gũtũthaithanĩra kwa Roho

Mũtheru, hamwe na Ithe wĩka wĩra
igũrũ na gatagatĩ gatũ, o hamwe na
kwendeera gũtarĩ gũthira kwa andũ
a igũrũ, ciothe nĩcihũthĩrĩrio
gũhonokia mũndũ.

Aa, nĩtũtaarĩre wega igongona rĩrĩa
rĩnene rĩaheanĩtwo nĩ ũndũ witũ!
Nĩtũgerie kũmenya wĩra mũnene
na hinya ũrĩa igũrũ rĩhũthĩrĩria
nĩguo rĩgarũre arĩa maragũire na
rĩmacookerie nyũmba ya Ithe.
Gũtirĩ mũthingo ãngĩgĩa na hinya
mũnene gũkĩra ici: mũcamo ya
mũhianano ya arĩa mekaga wega,
gĩkeno gĩa igũrũ, ũrata wa araiika,
wendo na ũiguano hamwe na Ngai

na Mwana wake, hamwe na
gũkinyĩrĩria na kwongerithia hinya
ciitũ tene na tene. Ndici ti ciĩrirĩro
nene cia gũtũkũũrĩra nĩguo tũhe
Mũũmbi na Mũhonokia witũ wĩra
wa wendo kuuma ngoroini ciitũ?

O na rĩngĩ, Mandĩko ma Ngai
nĩmatũheana kĩmenyithia gĩa ciira
cia Ngai igũrũ rĩa mehia, ciĩhano
iria itingĩtigwo, gũthũkũka kwa
mĩtugo ciitũ, na gũthira kwa
mũthia kwa arĩa mehia, nĩguo
matũhe cãnhĩrĩria tũtigĩre
gũtungatagĩra Satani.

Githĩ ndũgĩtĩra tha ya Ngai? Nĩ atĩa
ũngĩtũma akĩe gĩkĩrĩ gĩangĩ?
Nĩtũĩke hamwe nake na mũringo
mũrĩa mwagĩrĩre, We ũrĩa
watwendete na wendo wa
kũgegania. Nĩtũhũthĩrĩrie njira iria
atũthondekeire, nĩguo tũgarũrwo
twane ta we, na tũcookerwo kũrĩ
ũrata hamwe na araike arĩa
matungatagĩra Ngai, hamwe na
ũiguano na Ithe na Mwana.

3 — Wĩrĩhĩria

*Nĩ atĩa mũndũ angĩtuĩka mũrũngi
mbere ya Ngai? Nĩ atĩa mũndũ mwĩhĩ
nĩagĩtuĩka mũrũngi? Nĩ ũndũ wa*

Kristũ o wiki no tũgĩcookio
kũiguana na Ngai na kũgĩa atheru.
No nĩ atĩa tũrĩkuhĩka kwa Kristũ?
Andũ aingĩ nĩmarĩ kũũria ũhoru
ũcio o ta mũingĩ wa andũ waigana
mũthenya wa Pentekote, rĩrĩa
magũcookerwo nĩ meehĩ,
makĩanĩrĩra, “Tũgĩkora atĩa?”
Kiugo gĩa mbere kĩa Petero gĩari,
“Ririkanai meehĩ manyu na
mwĩrĩhĩrie.” (Atũmwo 2:37–38).
Mũthenya ũngĩ, ndũngata wa ũcio,
akiuga atĩ, “Mwĩrĩhĩrie, na
mũgarũrũkĩre Ngai, nĩguo meehĩ
manyu matũrwo.” (Atũmwo 3:19).
Wĩrĩhĩria nĩ gũigua kĩa nĩ ũndũ
wa meehĩ na gũgarũrũka kuuma

kũo. Tũtigatiga meehĩ angĩkorwo
tũtiũĩ ũũru wayo wa ma. O na
tũtiagarũrũka na ngoro ciitũ ciothe
tukĩmũhoya Ngai, gũtirĩ
gũgarũrũka kwa ma muoyo-inĩ
witũ.

Andũ aingĩ matĩmenyaga ũhoru wa
ma wa wĩrĩhĩria. Aingĩ nĩmahũũra
nĩ ũndũ wa kwĩhĩa kwao, na
makĩonania ta nĩmagarũrũkĩte,
nĩgũkorwo nĩmakũnyiita guoya atĩ
meehĩ mao magũcooka marĩhe
marĩria. No ũcio ti wĩrĩhĩria o ta
ũrĩa Bibilia yarutaga. Mahooya nĩ
ũndũ wa marĩria marĩgũkũra, ti nĩ
ũndũ wa meehĩ mao.

Ūguo nĩguo Esau aiguire rĩrĩa
aonire atĩ mũgĩrĩrio wa mwana wa
mbere nĩwamũtigire nginya tene.
Balaamu, rĩrĩa akenire mũraika wa
Ngai arĩ mbere yake ahumbĩte
rũhiũ, nĩaikĩrĩire ũũru wake nĩ
ũndũ wa guoya gũkua. No gũtirĩ
wĩrĩhĩria wa ma wa meehĩ, gũtirĩ
gũgarũrũka kwa ngoro, o na gũtirĩ
kwĩrega ũũru.

Nake Judasi Isikarioti, rĩrĩa aheanire
Mwathani wake, akiuga atĩ,
**“Nĩndĩhĩtie nĩgũkorwo
nĩndĩheanĩte thakame ya mũndũ
ũtarĩ na ũhĩtu.”** (Mathayo 27:4).

Kũhoya gwake kwaikĩrĩrwo nĩ
ngoro yake ĩrĩ na ũhĩtu mũnene, nĩ
ũndũ wa kũigua atĩ nĩacooketwo nĩ
meehĩ make, na nĩ ũndũ wa guoya
mũnene wa ciira ũrĩ wokũ. Guoya
wa ciĩko iria ciari igũkũmũgũa nĩcio
ciamũiyũrĩte ngoro. No gũtirĩ kĩa
kĩa ma kĩamũhurũkĩirie ngoro nĩ
ũndũ wa gũtheka Mwana wa Ngai
ũtarĩ na ũhĩtu o na gũkana Ūrĩa
Mũtheru wa Isiraeli.

Farao, rĩrĩa aarĩ arĩ kũnyariirwo nĩ
ciira cia Ngai, nĩaikĩrĩre meehĩ
make nĩguo ahonoke igũrũ rĩa
ciũmbo iria ciari ciĩngĩ. No rĩrĩa
makĩra magatiga, nĩacookire
kũremaga kũigua Ngai. Andũ aya

othe nĩmahũũrĩre nĩ ũndũ wa ciĩko
cia meehĩ, no matiaiguire kĩeha nĩ
ũndũ wa meehĩ macio.

No rĩrĩa ngoro ya mũndũ ikũheana
kũrutwo nĩ Roho Mũtheru wa Ngai,
thayũ ikũhũgũka, na mwĩhĩ
nĩakũona ũrĩa wathani mũtheru wa
Ngai ũrĩ mũnene na mũtheru, ũrĩa
wĩ mũhingo wa ũthamaki wake
kũu igũrũ na gũkũ thĩ. “**Ũtheri ũrĩa
ũtheragia mũndũ o wothe ũũka
thĩ,**” nĩũtheragia handũ hothe ha
ngoro, na maũndũ marĩa
mahithĩtwo na nduma makĩonwo
rĩa. (Johana 1:9).

Ngoro na meciiria n̄cihũgũkio n̄
gũcookio. Mwĩhĩ n̄iakũmenya
ũrũngu wa Jehova, na n̄iakũigua
guoya wa kwĩrĩra mbere yake arĩ na
meehĩ na ũthuku wake. N̄iakũona
wendani wa Ngai, wega wa ũtheru,
na gĩkeno kĩa ũtheri wa ngoro.
N̄iegũcaria gũtherio na gũcookio
muoyo wa gũiguana na Igũrũ.

Mahoya ma Daudi thuutha wa
gũgwa gwake n̄imarutaga wega
ũrĩa kĩa kĩa ma n̄ gĩtari n̄ ũndũ
wa meehĩ. Wĩrĩhĩria wake warĩ wa
ma na m̄unene. Atiagerageirie
gũhitha ũhĩtu wake, kana kwĩruta
ciira ũrĩa warĩ wamũheirwo. Daudi
n̄onire ũnene wa meehĩ make.

Nĩonire atĩ ngoro yake nĩyathukĩte,
na nĩarĩregire meehĩ make.

Ti ihoya rĩa gũcookerwo meehĩ o rĩa
aahoire, no nĩaahoire o na ngoro
ĩtheru. Nĩaanyitwo nĩ kwĩhũũra
kũgĩa na gĩkeno kĩa ũtheru,
gũcookio kũiguana na Ngai na
gũtũũra hamwe nake. Ũyũ nĩguo
warĩ mũhĩrĩga wa ngoro yake:

**“Mũrathime nĩ ũrĩa meehĩ make
macookerio,
na meehĩ make mahunikĩirwo.**

**Mũrathime nĩ mũndũ ũrĩa Jehova
atamũthondekagĩra meehĩ,
na mũoyo wake gũtirĩ ũheenania.”**
Thaburi 32:1–2

“Ngai wakwa, ndĩiguĩre tha,
kũringana na wendani waku
mũnene.

Kũringana na tha ciaku nyingĩ,
futa meehĩ makwa.

Nĩgũkorwo nĩndĩmenya meehĩ
makwa,

na meehĩ makwa marĩ mbere
yakwa hingo ciothe.

Nĩũtherie na hisopo, nĩguo
ndĩgũtuĩka mũtheru;

ũnyoge, nĩguo ndĩgũtuĩka mwerũ
gũkĩra rūĩ.

Ngai wakwa, umbĩra ngoro ĩtheru,
na ũhũthĩrĩre roho mũrũngi thĩinĩ
wakwa.

Ndũkandĩtuĩre kuuma mbere

yaku,
o na ndũkandĩnyage Roho Waku
Mũtheru.

Njugĩrĩria gĩkeno kĩa ũhonokio
waku,

na ũndũgamĩrĩre na roho wa
kwĩyendera gwaku.

Honokia kuuma kũhĩtia thakame,
wee Ngai wa ũhonokio wakwa,
na rũlimi rwakwa rũgũinaga
ũrũngu waku na gĩkeno.”

Thaburi 51:1–14

Wĩrĩhĩria wa mũhiano ũcio
ndũngĩhota gũkũrĩka na hinya witũ
twiikaranĩre. Wothe ũrĩ kuuma kwa
Kristũ, ũrĩa waninire igũrũ,
agĩheana iheo kũrĩ andũ.

Haha nĩho handũ andũ aingĩ
mahĩtangĩra. Nĩ ũndũ ũcio
matigakĩrĩra ũteithio ũrĩa Kristũ
arenda kũmahe. Mahingagia atĩ
matingĩhota gũũka kwa Kristũ o
mbere matarĩhĩrĩtie, na atĩ wĩrĩhĩria
nĩwo ũrĩ njĩra ya mbere ya
gũcookerwo meehĩ.

Nĩ ma atĩ wĩrĩhĩria nĩũtongoragia
gũcookerwo meehĩ, nĩgũkorwo nĩ
ngoro ĩmenyete gũhũũra na
kwĩnyitĩra nĩyo ĩmenyaga atĩ ĩrĩ na
bata wa Mũhonokia.

No rĩrĩ, mwĩhĩ agĩrĩirwo kwĩrĩhĩria
mbere ya gũũka kwa Jesũ? Wĩrĩhĩria

no wĩke mũhĩmbĩrĩga hagati wa
mwĩhĩ na Mũhonokia?

Bibilia ndĩrutaga atĩ mwĩhĩ no
egererie kwĩrĩhĩria mbere ya
gũkũigua mwĩho wa Kristũ ũrĩa
waugaga:

**“Ũkai kũrĩ Niĩ inywĩ mwothe mũrĩ
na wĩra mũritu na mũthĩĩni, na Niĩ
ndĩkamũhe ũhurũko.”**

Mathayo 11:28

Nĩ hinya ũrĩa ũumaga kwa Kristũ
ũtongoragia mũndũ kũrĩ wĩrĩhĩria
wa ma. Petero nĩarutire ũhoro ũcio
wega rĩrĩa oigire Aisiraeli:

**“Ngai nĩamũkinyĩtie na guoko
gwake kwa ũrĩo, amũtuĩka**

**Mũthamaki na Mũhonokia, nĩguo
ahe Isiraeli wĩrĩhĩria na
gũcookerwo meehĩ.”**

Atũmwo 5:31

Tũtingĩhota kwĩrĩhĩria hatarĩ Roho
wa Kristũ wa gũhũgũra thayũ ciitũ,
o ta ũrĩa tũtingĩhota gũcookerwo
meehĩ hatarĩ Kristũ.

Kristũ nĩwe mũrũri wa ciugo na
meciiiria ciothe njega. Nĩwe wiki
angĩhandu thĩinĩ wa ngoro ciitũ
kwĩrega meehĩ. Gũcaria guothe kwa
ma na ũtheru, hamwe na kũmenya
atĩ tũrĩ andũ a meehĩ, nĩ
kimenyithia atĩ Roho wake nĩarĩ
gwĩka wĩra thĩinĩ wa ngoro ciitũ.

Jesũ akiuga:

**“Na Niĩ, rĩrĩa ndĩgũkinyio igũrũ
kuuma thĩ, ndĩgũgũcia andũ othe
kũrĩ Niĩ.”**

Johana 12:32

Kristũ no onanĩrwo mwĩhĩ ta
Mũhonokia ũrĩa akuire nĩ ũndũ wa
meehĩ ma thĩ yothe. Na rĩrĩa tũrora
Mwana wa Ng'ondũ wa Ngai arĩ
mũtĩ-inĩ wa mũtharaba wa Kalivari,
hitho wa ũhonokio wĩhũrũkaga
mbere ya meciiria maitũ, na wega
wa Ngai ũgatuongoria kũrĩ
wĩrĩhĩria.

Rĩrĩa Kristũ aakuire nĩ ũndũ wa
andũ a meehĩ, nĩonanie wendani

ũtarĩ wa gũthimĩrwo. Na rĩrĩa
mwĩhĩ akĩrora wendani ũcio, ngoro
yake nĩhoraga, meciiria make
magũtigwo ũhoro ũcio, na mũoyo
wake ũiyũrwo nĩ kĩa kĩa ma.

Nĩ ma atĩ hĩndĩ ingĩ andũ
nĩmakũigua kĩoni nĩ ũndũ wa ciĩko
ciao cia meehĩ, na magatiga mĩtugo
imwe mĩũru mbere ya kũmenya atĩ
nĩ Kristũ arĩ kũmagũcia kũrĩ we. No
hingo ciothe marĩ na kwĩyendera
kwa ma kwa gwĩka wega na
gũgarũrũka, nĩ hinya wa Kristũ ũrĩ
kũmahonokia.

Hinya ũcio ũrĩa matamenyaga
nĩũkũruta wĩra thĩinĩ wa mũoyo

wao. Thayũ nĩhũgũkaga, na
mĩtugo ya kũu nja nĩgarũrũkaga.

Na rĩrĩa Kristũ arĩ kũmagũcia
kũrora mũtharaba wake, na kũrora
Ũrĩa meehĩ mao maathĩtie, wathani
wa Ngai nĩũkinyaga thayũ yao.

Nĩmakũona ũũru wa mũoyo wao
na meehĩ marĩa marĩ thĩinĩ wa
ngoro. Magĩtũma kũmenya gake atĩ
ũrũngu wa Kristũ nĩ mũnene,
makĩanĩrĩra:

“Meehĩ nĩ kĩ? Nĩ kĩ gĩatumire
hĩingĩ ya kũruta igongona rĩa
mũhiano ũcio nĩguo mwĩhĩ
ahonokio? Wendani ũyũ wothe,
marĩria maya mothe, na kwĩnyitĩra

gũku gwothe, nĩcio ciarĩ nginya
nĩguo tũtigakuĩre no tũgĩe na
muoyo wa tene na tene?”

Mwĩhĩ no areme kwĩtĩkĩra wendani
ũcio, kana agane kugũcio kwa
Kristũ. No angĩkorwo atamũrema,
nĩagũgũcio kũrĩ Jesũ. Kũmenya
gahunda ya ũhonokio
nĩkũmũtongoria nginya mũthingo
wa mũtharaba, arĩ na wĩrĩhĩria wa
meehĩ make, marĩa maatumire
Mwana mũendwa wa Ngai
anyariirwo.

Roho ũcio wa Ngai ũrĩa ũrutaga
wĩra thĩinĩ wa ciũmbe cia kĩrĩra
nĩwe o na rĩu arĩ kũhehera ngoro cia

andũ, akĩmĩciarĩra kĩyo gĩtarĩ na
ndeto cia kũgĩthimbania, gĩa
kũnyita kĩndũ kĩrĩ gĩkĩra maũndũ
ma thĩ. Maũndũ ma thĩ maya
matingĩhota gũkũhoria ngoro yao.
Roho wa Ngai nĩarĩ kũmaigua
kũcaria maũndũ marĩa mo no mahe
mĩhiano, thayũ na ũhurũko—tha ya
Kristũ na gĩkeno kĩa ũtheru.

Na njĩra iria ciũrĩ na iria itionanaga,
Mũhonokia witũ nĩarĩ gwĩka wĩra o
hingo ya kũgũcia meciiria ma andũ
kuuma kũrĩ gĩkeno gĩa meehĩ gĩtarĩ
na gũkinya, akĩmagũcia kũrĩ
irathimo ciake itarĩ na mũthia iria
mangĩnyita thĩinĩ wake.

Kūrĩ ngoro ciothe iria ciarĩ kūgeria
na gūtĩrĩ bata kūnyua maaĩ kuuma
mĩthima iria yūrũkĩte ya thĩ ĩno,
ndeto ya Ngai nĩĩrĩkuuga:

**“Ũrĩa arĩ na nyota nĩake. Na ũrĩa
wothe wendaga nĩanyue maaĩ ma
muoyo ta kĩheo.”**

Kũguũrwo 22:17

Inywe mūrĩ na ngoro ĩrĩ na kĩyo gĩa
kĩndũ gĩega gũkĩra gĩrĩa thĩ ĩno
ĩheanaga, menyai atĩ kĩyo kũu nĩ
rĩĩrĩa Ngai arĩ kūhehera ngoro
yanyu. Mũhoei amũhe wĩrĩhĩria, na
amũguũrĩrie Kristũ thĩĩnĩ wa
wendani wake ũtarĩ na mũthia
hamwe na ũtheru wake mũhingu.

Muoyo wa Mũhonokia nĩwarutire
wega mĩhianĩre ya wathani wa
Ngai—kwenda Ngai na kwendana
na andũ. Tha, wega, na wendani
ũtarĩ wa kwĩnyitĩra nĩcio ciarĩ
muoyo wa ngoro yake. Na rĩrĩa
tũmũrora, na ũtheri wake ukĩgũa
igũrũ riitũ, nĩho tũonaga meehĩ
marĩa marĩ thĩinĩ wa ngoro ciitũ.

No tũhota kwĩtũmia, o ta
Nikodemo, twĩhĩtie atĩ mĩtugo ciitũ
nĩ njega, na atĩ twĩ andũ arĩa
matigĩte mĩtugo mĩũru, tũgĩgwetia
atĩ gũtirĩ bata wa kwĩnyitĩra mbere
ya Ngai ta mwĩhĩ wa kawaida. No
rĩrĩa ũtheri wa Kristũ ũkĩraya thĩinĩ
wa ngoro ciitũ, nĩtũgũona ũrĩa

twathukĩte. Nĩtũgũmenya
kwĩnyitĩra gwitũ, hamwe na ũrĩa
ngoro ciitũ ciarĩ na ũrĩgu wa kũrĩ
Ngai, ũrĩa ũthukĩtie ciĩko ciitũ
ciothe.

Hĩndĩ ĩyo nĩtũgũmenya atĩ ũrũngu
witũ wenye nĩ ta nguo ithukũ, na
atĩ thakame ya Kristũ yonyene nĩyo
ĩhota gũtũtheria kuuma meehĩ-inĩ
na gũcookia ngoro ciitũ cihaane na
yake.

Mũrũri o mũmwe wa riiri wa Ngai,
o gũkũũrania kũnini kwa ũtheru
wa Kristũ gũkĩkinya mũoyo wa
mũndũ, gũkũonania handũ hoothe

harĩ na ũthuku, na gũgũrũra wega
ũrĩa mĩtugo ya mũndũ ĩtarĩ.

Gũgũtũma twone meciiria
matatheru, kwaga wĩtĩkio thĩinĩ wa
ngoro, na ũthuku wa ndeto ciitũ.

Mwĩhĩ nĩonaga ũrĩa ciĩko ciake cia
kwaga kwĩhoka Ngai, hamwe na
kũaga gũtĩika wathani wake, ciarĩ
mĩũru. Roho wake nĩũgũtuĩka
mũritũ na gũnyariirika rĩrĩa Roho
wa Ngai akĩmũthingũra. Nĩegũrega
we mwene rĩrĩa arora mĩtugo
mĩtheru ya Kristũ ĩtarĩ na gĩko.

Rĩrĩa mũnabii Danieli aonire riiri
rĩrĩa rĩari rĩhingũrũkĩte mũraika wa
igũrũ ũrĩa watũmĩtwo kũrĩ we,

nĩanyitwo nĩ kũmenya ũrĩa aarĩ
mũnyũrũ na atarĩ mũkinyanĩru.
Akĩrondora ũrĩa aonire, akiuga:

**“Gũtigara hinya thĩinĩ wakwa;
wega wakwa wothe wagarũrũkire
ũthuku, na ndĩgĩtigara na hinya.”**

Danieli 10:8

Ngoro ĩrĩa ĩgũkinyio nĩ ũtheri ũcio
nĩiregaga kwĩnyitĩra kwayo,
nĩiregaga kwĩenda yonyene, na
nĩicariaga, thĩinĩ wa ũrũngu wa
Kristũ, ngoro ĩtheru ĩrĩ na ũiguano
na wathani wa Ngai hamwe na
mĩtugo ya Kristũ.

Paulo akiuga atĩ, kũringana na
ũrũngu wa wathani wa Ngai ta ũrĩa

andũ maũonaga na ciĩko cia kũu
nja, we aarĩ “atarĩ na gĩko.” (*Afilipi*
3:6). No rĩrĩa amenyire mĩhianĩre ya
kĩroho ya wathani, nĩonire we
mwene arĩ mwĩhĩ.

Rĩrĩa aaciirĩtwo na ndeto cia
wathani ta ũrĩa andũ marĩ ciũragia,
nĩeherire meehĩ ma kũu nja. No
rĩrĩa arorire ũrĩa wathani mũtheru
ũkinya ngoro ya mũndũ, na akĩĩrora
ta ũrĩa Ngai aamũonaga,
nĩeheithĩtie mbere ya Ngai na
kwĩnyitĩra, akĩikĩrĩra meehĩ make.

Nĩwe oigire:

**“Rĩmwe ndaarĩ na muoyo hatarĩ
wathani; no rĩrĩa rĩrĩa rĩa watho**

rĩakinya, meehĩ makĩũka muoyo,
na niĩ ngĩkua.”

Aroma 7:9

Rĩrĩa aonire mĩhianĩre ya kĩroho ya
wathani wa Ngai, nĩonire meehĩ ta
ũrĩa marĩ ma, marĩ mĩũru mũno, na
kwĩgũcokia gwake gwothe
kwahũthĩra.

Nzambi ka mona maze ma meso
mioso ni kimpwanza kia meso ve;
kuna midimbu ya kixi mu kifuani
kierzé, mu kikalulu kierzé ni mu kia
muntu; vava mbiyi munkambu kia
meso mambu mamu manne, ku ka
meso ve kierzé mu meso ma
Nzambi. Kifuani kia muntu ke kia

kingi, ke kia kukonda wenza; vava Nzambi ke mona mambu moso ni muxima wau. Muntu wa malavu ke tenwanga ni kuzabikisa nti kiezé nzambi wau mantsi kiezé akitula ye ku diulu; vava lulendo, lukulukilu, ni kuzola mambu ma nza ke kala mwingi kukonda kukambula. Vava mambu mamu ma meso ke kangilanga Nzambi ngenyi; mambu mamu ke kangila kikolokolo kiezé, kiezé kuzola kukonda kiasi kiandi, kiezé ke diulu dia nza yi kukonda kiasi. Muntu wau ukulua mu mambu ma meso manne mwingi ke wa soni ni lukulukilu ni mpusa kiezé wa ngala kia Kristu; vava

lulendo lu kewi mpusa ve, ni
lummona lulenda mu kukanga
muxima kiezé ni Kristu ni
mankembu mambote ma nkumbu
mamo ma ndende wizanga kuba.

Muntu wa makaya wau uzavila,
"Nzambi, wiza ni nkenda kiezé kia
mi, muntu wa meso" (Luka 18:13),
wenza mu kizola ye ni muntu
mambi mbua; ni batu bakwawu ba
mona ye ni kiaxi kikamba; vava
wenza mu mpusa yandi, ni ni
kitumbu kia kiaxi ni soni wiza va
meso ma Nzambi, kusamba ni
nkenda yandi. Muxima wandi
wakanga mu Mpala wu Nzambi

wiza ni kusala kiezé kiezé ni
kummona mu mambu ma meso.
Sambu ya Mfalisi yawu ya lulendo,
ya kuzikisa mutima wau, yimonisa
nti muxima wau wakanga mu
ndungisa ya Mpala wa Nzambi. Mu
kiaxi kia kukala kia kiaxi ni
Nzambi, wenza ve mu kumona
kontaminasaun yandi, ni kikolokolo
kia ukristu wa Nzambi. Wenza mu
mpusa ve, ni kambakala ve.

Ngeye muna mona meso mage,
kukala ve kusungida kummona
mbote. Bungi bwa batu ke kuzayila
nti ke kukonda mbote mwingi
kuiza kiezé kwa Kristu. Ngeye ke

lungisa kummona mbote mu kusala
kwa ngeye? "Kana Mutilopian wa
lusakasana kia kiele, kana yingi yi
mbongo yawu? ni ngeye ngie
wenda mambote, ngie wi zolanga
kusala mambi." Yelemiya 13:23.

Lusadisuluka kiezé kwa Nzambi.
Tukukala ve kusungida makoko
malulendo, mambote, malupala
mikristu. Tukala ve ni makasi ma
kusala kia kutu mona. Tukiza
kiezé kwa Kristu ni kiasi kia tukala.

Vavamuntu mwingi kalusanga mu
kifuani kiezé nti Nzambi mu kuzola
ni nkenda yandi yinene, uza

kubikisa balembi ba ngala yandi.
Ukristu wa meso wenda kumonika
mu kiezé kia meso kia Mvula. Batu
ba kamba nti Nzambi wa mbote
ngolo mwingi kumona muntu wa
meso, balola ku Kalivari. Mu kiaxi
kia kukala ve nzila yikwawu yi
muntu wenda kubikiswa, mu kiaxi
kia kukonda kia kitambu kia meso
kikwenda kubikisa muntu ku
mambu ma meso ni kumvutula ni
batu ba ukristu, — ku kukonda
kubika batu kumona mpala yi kiaxi,
— ni mu kiaxi kia kia Kristu
wakumbata kiaxi kia batu ba
kukonda kuwenza ni kufwa mu
kikambu kia muntu wa meso.

Kuzola ni kufwa kwa Mwana wa Nzambi moso ke kimonisa ukristu wa meso mambi ni kutuba nti ku ka nzila ya kukutuka mu makasi mau, ku ka diambu di kusungida mu kiaxi, vava kukonda kulemba mutima kiezé kwa Kristu.

Batu ba kukonda kuzitula ngolo ke kala kukunda nzila mu kutuba, "Mi ni mbote ni bau. Bau ke kala ni kukonda kukundanga, kukonda malavu, ni kukonda kuzola mambu ma nza kukonda mi. Bau ke zola kusekesa ni kukala ni makasi ma kuzola mambu ma nza ni mi." Bau ke sadila mambu mambi ma

bakwawu mu kukunda kusala kia
bau. Vava mambu mambi ni
kukonda kukala kwa bakwawu ku
ke kambula muntu ve, mu kixi kia
Mfumu uka tubila ye nzila yi
muntu yi kukonda wenza. Mwana
wa Nzambi ukonda wakana ni
kuba nzila yi tu lungisa, ni batu ba
kambula batu ba Kristu ba wenza
mambi ke bau mwingi bamonisa
kixi ki mbote ni nzila yambote.
Kana bau ba mona nzila yi muntu
wa Kristu wenda kala, kixi kia bau
ke kala kia kikata? Bau ba zaba
mambote, vava ba kukonda kusala.

Kangala ni kukebisa mu
kuzungidisa. Kukala ve kusungida
kuleka mambu mage ma meso ni
kusosa ukristu wa muxima mu
Jesu. Kiaxi kia bungi bwampa bwa
batu ba wenza mambi ni kuzimbala
kwa mbikudi. Mi ka kala ve
kuzavisa mu kifuani kia kufwa ni
kukonda kuzabikisa kia kiaxi; vava
kuna kiaxi ki boma — kiaxi ki
kukonda kuzabikisa wenza — mu
kusungida kulemba ndinga ya
Mpala wa Nzambi, mu kuzola
kukala ni mambu ma meso; mu
kiaxi kia kusungida ke kiaxi kia
meso. Mambi, mambote kana ma
monikanga munkambu, ma lenda

kusadilwa vava mu kiaxi kia
kuzimbala kwa nkumbu. Mambu
ma tu kukonda kubaka, ma
kumbakata ni kutusia.

Adami ni Eva ba kizola mu kifuani
kia kudya mbuta yi ba kangila
kukonda kuba mambi ma boma ma
Nzambi. Vava kiaxi kia munkambu
kia kia kia kuleka nsiku ya Nzambi,
ni kia kia kummona muntu ni
Nzambi ni kuzibula mimbudi mi
lufwa ni soni ma nkumbu mu nza
yetu. Kiaxi ni kiaxi kuna ndembo ya
kudila mu nza yetu, ni bima bioso
bi ku kala ni kukebisa ni kufwa mu
kiaxi kia kukonda kuwenza kwa

muntu. Diulu dieni dimuma makasi
ma kia kiasi kiezé kiezé ni Nzambi.
Kalivari ke kimonisa kitambu kia
kikata ki lomba mu kufuta kia kia
kuleka nsiku ya Nzambi. Tu kukala
ve kumona mambi ni kiasi kia
munkambu.

Kusala kioso kia mambi, kuleka
ngala ya Kristu, ke kuba mbeba
kiezé kwa ngeye; ke kukangisa
muxima, ke kusala mutima mambi,
ke kukebisa lufwisu, ni kukonda
kukusadisa ku kulemba ndinga ya
Mpala wa Nzambi.

Bungi ke kukundisa muxima wau
mu kifuani kiati ba lenda
kusanduka kana ba zola; nti ba
lenda kusekesa makoko ma nkenda,
ni kumona kiasi. Ba ke kuzayila nti
kana ba sala mambi kiezé kwa
Mpala wa ngala, ni kusadila Satana,
mu kiasi kia boma ba lenda
sanduka. Vava kiasi ke kikonda
wenza. Mambu mau ma kala,
malongesu ma kiasi kioso, ma sala
mutima ni kukonda bungi ba zola
kumbaka kifuani kia Jesu.

Kana kiasi kia mambi kimosi kia
mutima, kuzola kumosu, ku kala ku
munu, kuzinda kusala makasi ma

Nsangu Mbote. Kiaxi kioso kia mambi ke kukangisa mutima kiezé kwa Nzambi. Muntu wau umonisa lulendo lua kukonda kuzola Nzambi, kana kukonda kuzola ndinga ya Nzambi, ke kumbaka mambu ma wenza. Mu Biblia yoso ku ka kikambu kia boma kiezé kiezé ni mambi kiezé kia mambu ma muntu wa lufwisu nti muntu wa mambi "ke kukangwa ni mikoba mi mambi mawu." Nzambi 5:22.

Kristu ke wenza mwingi kutusia mu mambi, vava ke kukonda kukangisa mutima; ni kana mu kusala mambi, mutima wawu

wenza mambi, ni tu kukonda
kuzola kutuswa, ni tu kukonda
kumbaka ngala yandi, kika kiezé
kenda sala? Tu kuzimbisa tueni mu
kukonda kuzola kwetu. "Tala,
mbala yayi ke mbala yi bamkunda;
tala, mbala yayi ke mbala yi
lusadisú." "Mbala yayi kana mu wa
ndinga yandi, kukangisa ve
mimima mi enu." 2 Kolinto 6:2;
Ebreu 3:7, 8.

"Muntu ke mona kia kiasi, vava
Mfumu ke mona muxima" —
muxima wa muntu, ni makasi mau
ma kusekesa ni kudila; muxima
wau wa kukebisa, wau wa kukonda

nzila, wau ke kala ni kixi kingi ni malembe. 1 Samuele 16:7. Wenza mu kuzaba makoko mau, mambu mau moso. Kuiza kiezé kiezé ni muxima mage mambi. Ni Mvumbi, zibula mimbudi miandi kiezé kwa Meso ma mona moso, mu kutuba, "Sosa mi, Nzambi, ni zaba muxima wami; sosa mi, ni zaba mambu ma muxima wami: mona kana kuna nzila yi mambi mu mi, ni longa mi nzila ya kixi." Nzambi 139:23, 24.

Bungi ke kumbaka nzila ya lufwisu, kifuani kia ukristu, kana muxima ke kukonda kukolwa. Sambu yenge yi kala, "Sala mu muxima wami

muxima ukonda, Nzambi; ni vutula mu muxima wami mpala yambote." Nzambi 51:10. Sala ni kieleka ni muxima mage. Kala ni makasi, ni kukebisa, ni kana kiasi kia kufwa kwa ngeye. Kiasi yayi ke kia ku sala kiezé kwa Nzambi ni muxima mage, kia kiasi kioso. Kiasi kia kusungida, ni kukonda kiasi, ke kuzimbisa ngeye.

Longa Ndinga ya Nzambi ni sambu. Ndinga yayi ke monisa nzila ya ukristu mu nsiku ya Nzambi ni mu kiasi kia Kristu, ni kukonda kiasi "ku ka muntu wenda mona Mfumu ve." Ebreu 12:14. Ke

kumonisa mambi; ke monisa nzila
ya lusadis. Wa ye ni muxima wau
ni ndinga ya Nzambi.

Kana ngeye mona ukristu wa
mambi, kana ngeye mona ngeye ni
kiaxi kia ngeye, kukala ve
kuzimbala. Kristu wizanga kubikisa
batu ba mambi. Tu kukonda
kuvutula Nzambi kiezé kwa tu,
vava — kuzola kwa kuzawula! —
Nzambi mu Kristu ke "kuvutula
nza kiezé kwa yandi." 2 Kolinto
5:19. Ke kuzola bana bandi ba
kukebisa ni kuzola kwandi. Ku ka
papa wa nza wenda kala ni
kukebisa ni bana bandi ni kiaxi kia

Nzambi ni batu ba wenda kubikisa.
Ku ka muntu wenda samba ni
muntu wa mambi ni kuzola. Ku ka
mimuna mi muntu mi tuba mambu
ma kuzola kiezé kwa muntu wa
kukebisa ni kiaxi kiezé. Makwila
mawu moso, kikambu kiandi, ke
kia kuzola kwa kukonda
kuzabikisa.

Kana Satana kuiza kukamba nti
ngeye wi muntu wa mambi mbua,
tala Mupulusi waku ni tuba mambu
mambote mawu. Kiaxi ke
kukusadisa ke kumona kiezé kia
kiaxi kiezé. Zikisa mambi mage,
vava tuba kiezé kwa mukambu nti

"Kristu Jesu wizanga mu nza kubikisa batu ba mambi" ni ngeye wenda kubikiswa ni kuzola kwandi kwa kukonda kiasi. 1 Timoteo 1:15. Jesu wavula Simao ni kifuani kia batu babidi ba kuba nkenda. Muntu mosi wa kuba nkenda munkambu, ni muntu yikwawu wa kuba nkenda yinene; vava wabikisa bau boso, ni Kristu wavula Simao nti muntu wau wenda zola Mfumu yandi ngolo. Simao wavula, "Muntu wau wabikisa ngolo." Luka 7:43. Tu kala ni mambi ma kikata, vava Kristu wafwa mwingi tu bikiswa. Mambote ma kitambu kiandi ke makwenda kumonisa kiezé kwa

Tata mu kikambu kia tu. Batu ba
wabikisa ngolo ba kenzola ngolo, ni
ba kenda kala pafupi ni kiti kiandi
mu kumvumbila mu kuzola
kwandi kwa kikata ni kitambu
kiandi. Kana tu mona wenza kuzola
kwa Nzambi, tu kumona wenza
ukristu wa mambi. Kana tu mona
ndende ya kikuma ki bakutudila,
kana tu mona kifuani kia kitambu
kia Kristu mu kikambu kia tu,
muxima tuenda kusunguluka ni
soni ni kudila.

4 — Kuzikisa Mambi

“Muntu wau ukesa mambi mandi
ke kenda kala ni mbote ve: vava
muntu wau uzikisa ni kuleka mau,
ke kambaka nkenda.” Nzambi
28:13.

Mambu ma kambaka nkenda ya
Nzambi ma kifuani kiambote,
kiakieleka ni kiakinene. Mfumu ke
kukonda kutusisa mambu ma
kikata mwingi tu kambaka kulekwa
kwa mambi. Tu kukonda kusala
makaya ma ndende ni ma kulema,
kana kusala mambu ma kukangisa
mutima, mwingi kuvutula mimina

yetu kiezé kwa Nzambi wa diulu
kana kufuta mambi yetu; vava
muntu wau uzikisa ni kuleka
mambi mandi ke kambaka nkenda.

Mvumbi utuba, “Zikisani mambu
enu ma meso kiezé kwa bakwawu,
ni sambulani kiezé kwa bakwawu,
mwingi lubikiswa.” Tiago 5:16.

Zikisa mambi mage kiezé kwa
Nzambi, wau wenda kuleka wenza,
ni mambu mage ma meso kiezé
kwa bakwawu. Kana ngeye wenza
mambi kiezé kwa mukwawu kana
kiezé kwa mfuasi waku, wenda
kuzikisa kixi kiaku, ni yandi
wenda kukuleka. Ni ngeye wenda

sosa kulekwa kwa Nzambi, mu
kiaxi kia mukwawu wau ngeye
wakanga, yandi ke kia Nzambi, ni
mu kumkanga ngeye wenza mambi
kiezé kwa Mvumbi wandi ni
Mupulusi wandi. Kiaxi yayi ke
kutwalwa kiezé kwa Mupakasi
weni wakieleka, Mupasi Mukata
wetu, wau “wenza mu mambu
moso ni makasi ma batu, vava
wenza ni mambi ve,” ni wau “ke
wa kiaxi kia makasi metu,” ni
wenda kukolwesa mu mambu
moso ma mambi. Ebreu 4:15.

Batu ba kukonda kulembesa
mimina yau va meso ma Nzambi

mu kuzikisa kixi yau, ba kukonda
kusala kixi kia kumbaka kulekwa.
Kana tu kumona ve kia kia
kusanduka ki kukonda kuzituka, ni
kana tu kukonda kuzikisa mambi
metu ni kulembesa mutima wa
kieleka ni kuzola mambi metu, tu
kukonda sosa kulekwa kwa mambi;
ni kana tu kukonda sosa, tu
kukonda mona ngemba ya Nzambi.
Kixi kia tu kukonda kambaka
kulekwa kwa mambi ma kala ke
kixi kia tu kukonda kulembesa
mimina yetu ni kusala mambu ma
Ndinga ya kieleka. Malongesu ma
kixi yayi ma monisa wenza.
Kuzikisa mambi, kana kia nza yoso

kana kia kima, kenda kala kia
muxima ni kia kieleka. Ke kukonda
kukangisa muntu wa mambi. Ke
kukonda kusala ni kusekesa kana ni
kukonda kuzola, kana kukangisa
batu ba kukonda kumona ukristu
wa mambi. Kuzikisa kua kieleka
kua muxima ke kukiza kiezé kwa
Nzambi wa nkenda yinene.

Mvumbi utuba, “Mfumu ke pafupi
ni batu ba mimina mi kulema; ni
kubika batu ba mpala mi
kukondama.” Nzambi 34:18.

Kuzikisa kua kieleka ke kua kifuani
kiakieleka, ni ke kuzikisa mambi
ma kifuani. Mambi ma lenda kala

ma kusambula kiezé kwa Nzambi
weni; ma lenda kala mambu ma
kusambula kiezé kwa batu ba
wenza mambi; kana ma lenda kala
ma nza yoso, ni kusambulwa va
meso ma batu. Vava kuzikisa kioso
kenda kala kia kifuani ni kia
kieleka, kuzikisa mambi ma ngeye
wenza.

Mu mambu ma Samuele, batu ba
Isalele ba kukebisa Nzambi. Ba kala
ni makasi ma mambi; mu kiaxi kia
ba zimbisa lukumu lwau kiezé kwa
Nzambi, ba zimbisa kuzaba kwa
makasi mandi ni lufwisu lundi ku
longa nza, ba zimbisa lukumu lwau

mu makasi mandi ku keba ni
kuvutula kixi kiandi. Ba vutuka
kierzé kwa Mfumu wa nza yoso ni
kuzola ku longwa ni batu ba nza
yau. Kana ba kumona ngemba, ba
sala kuzikisa kua kieleka: “Tu
dongisa mambi metu moso ni
mambi yayi, ku sosa mfumu.” 1
Samuele 12:19. Mambi weni wa ba
monisa wenza kusambulwa.
Kukonda kuvutula kwa mimina
yau kukangisa mimina yau ni
kuvatula ni Nzambi.

Kuzikisa ke kukonda kumbakana ni
Nzambi kana ku kukonda
kusanduka kua kieleka ni

kuvutuka. Mambu ma kusanduka
ma lenda kala mu kixi; mambu
moso ma kukangisa Nzambi ma
lenda kulekwa. Kixi yayi ke kuba
kia kia kudila kua kieleka kua
mambi. Kusala kua tu kenda sala ke
kumonisa wenza: “Sukulani,
kokolwesani; lekani mambi ma
kusala kwa enu va meso ma mi;
lekani kusala mambi; longani
kusala mambote; sosani kifurangi
kiakieleka, kumonisa batu ba
kukonda makasi, kifurangi ki bana ba
kukonda tata, sambulani kiezé kwa
bafwidi.” Izaya 1:16, 17. “Kana
muntu wa mambi kavutula kixi
kiakana, kavutula mambu ma wiba,

kambaka nsiku ya kixi, kukonda kusala mambi; yandi wenda kala ni kixi, ke kenda kufwa ve.” Ezekieli 33:15. Paulo utuba, mu kifurangi kia kusanduka: “Lu kudila kua kuzola Nzambi, kixi kia makasi ki kusala mu enu, kixi ki kukebisa, kixi ki kukangisa mutima, kixi ki boma, kixi ki kuzola ngolo, kixi ki makasi, kixi ki kufutila! Mu mambu moso mu monisa nti mu kala bakole mu kixi yayi.” 2 Kolinto 7:11.

Kana mambi wenza kufwa kuzaba kua mambu ma mpala, muntu wa mambi ke kumona ve kukonda

kukala kwa kifuani kiandi ni
kumona ve ukristu wa mambi
wenza; ni kana ke kukonda
kulemba makasi ma Mpala wa
Nzambi, ke kala ni kuzaba kwa
kingi kua mambi mandi. Kuzikisa
kwandi ke kua kukonda kieleka ni
kukonda makasi. Kiezé kwa
kuzikisa kioso kia kixi, ke
kudongisa kixi kiaku mu kukunda
nzila, kutuba nti kana kukonda
mambu mamu ma kifuani, ke
kukonda kusala kixi kana kixi ki
ba kunkambula.

Kana Adami ni Eva ba dya mbuta
yi ba kangila, ba kumbaka soni ni

boma. Mu kumbaka kau, kixi kia
kuzola kwa bau ke kia kusosa nzila
ya kukunda mambi yau ni
kukutuka mu mfindu ya lufwa.
Kana Mfumu wavula mu kifuani
kia mambi yau, Adami wavula, ku
mona kixi kia kixi kiezé kwa
Nzambi ni kiezé kwa mukwawu
wandi: “Mukazi wau wa ngeye
wambikila, yandi wambikila mbuta,
ni mi nadya.” Mukazi wamona
kixi kiezé kwa nzoka, kutuba,
“Nzoka wangila mi, ni mi nadya.”
Kieleka 3:12, 13. Mu kixi kika
ngeye wenza nzoka? Mu kixi kika
ngeye wakundila ye kuiza mu
Edeni? Mambu yayi ma kifuani mu

kukunda kwandi kua mambi, ku mona Nzambi ni kiasi kia kugwa kwau. Mpala wa kuzikisa mutima wenza mu tata wa malembe ni ku monika ni bana boso ba Adami. Kuzikisa kua kifuani yayi ke kua kukonda kutumwa ni Mpala wa Nzambi ni ke kukonda kumbakana ni Nzambi. Kusanduka kua kieleka ke kulongisa muntu kumbaka kiasi kiandi weni ni kuzikisa kukonda malembe kana kukonda kieleka. Ni muntu wa makaya, kukonda kutala diulu, uza kudila, “Nzambi, wiza ni nkenda kiezé kia mi, muntu wa mambi,” ni batu ba zikisa kiasi yau ba kambaka kulekwa, mu kiasi kia

Jesu uza kusamba ni menga mandi
mu kikambu kia muntu wa
kusanduka.

Mifuani mu Ndinga ya Nzambi ya
kusanduka kua kieleka ni
kulembesa mutima ke monisa
mpala wa kuzikisa kukonda
kukunda mambi kana kusosa
kuzikisa mutima. Paulo wenza
kukonda kukeba yandi; wenza
mambi mandi ni mambi, kukonda
kusosa kulembisa kiasi kiandi.
Utuba, “Bungi bwa batu ba ukristu
mi wakanga mu nzo ya kukangisa,
ni kumbaka makasi ku bapasi ba
bapati; ni kana ba fwanga, mi

wasadila kiezé kwa bau. Ni mi wakambula bau bungi mu sinagogi yoso, ni kukangisa bau kutuba mambi kiezé kwa Nzambi; ni mu kuzola ngolo kukambula bau, mi wabakambula ni mu mbanza ya batu ba nza.” Masala 26:10, 11. Ke kukonda kukeba kutuba nti “Kristu Jesu wizanga mu nza kubikisa batu ba mambi, ni mi ke muntu wa kumbaka kiasi.” 1 Timoteo 1:15.

Mutima wa kulema ni kukondama, ukangwa ni kusanduka kua kieleka, uza kumona kifuani kia kuzola kwa Nzambi ni kiasi kia Kalivari; ni kana mwana uzikisa kiezé kwa tata

wau wa kuzola, ni muntu wa
kusanduka weni uza kutwala
mambi mandi moso va meso ma
Nzambi. Ni kusonikwa, “Kana tu
zikisa mambi metu, Yandi wa
kieleka ni wakieleka mwingi kuleka
mambi metu, ni kukokolwesa mu
mambu moso ma kukonda kieleka.”
1 Yau 1:9.

5 — Kweja

Lusuku lwa Nzambi ludi,
“Mukênda muhanda kuidi ami,
namono ami, nûnga mûnzenguija
mûlombole ami na ntimu wenu
wôswe.” Yelemiya 29:13.

Ntimu wôswe utela kukwêjua kuidi
Nzambi, buá ka mbôluka mûnene
kena dikwija mu itwaminu yetu, kia
mbualulua ku kia muisamba kietu.
Na kia mbembo, tudi twendele ku
Nzambi. Mupasi Muyile kyejela
kyetu mu ngusu ayi: “Budimvua
mu bitatyi ne mu mambî;” “Kia
kûtu kansamba kia ku mûndu;”

“kia mbimbi mu ntimu.” Tudi mu zipanzi zia Satana, “zua mu mũkanda wenyi.” Efezu 2:1; Yezaya 1:5, 6; 2 Timoteu 2:26. Nzambi kala kulumbula kũtu, kala kutombola kũtu. Vava, malembo aba na lusaku lwa kũbumbuluka kwoswe, kwa kũnena kũtu kũmbuya nyungu, kuá tudi tukwêjua kuidi yandi mu wôswe.

Mbiita ya kuibasa mwenyi yidi mbiita inene yoso kya disua. Kweja mwenyi, kukwêjua soswe kudi kisangi kia Nzambi, kuídia mbiita; vava mupasi utela kukwêjua kuidi

Nzambi mbata ku mpala kũnena
mu yile.

Kila bu dikwija dya Nzambi dyi
buá, nga Satana katala kudyelesa,
dyi ku mũkanda wu kũtua mu
malembe, wu kũlama buá. Dyila ku
mũndu ne ku ntimu. “Wanyi, tuá
lusakuanenu” ndi kukumbidila kua
Mũlungu kuidi bibumbe byandi
kala bumbua. Yezaya 1:18. Nzambi
katula ki muntu mu dingi. Kena
katamba kũnonga kukwêjua kukala
keka kudi yila mũtu u kala uji mu
küeña ne ku kuibuka. Kukwêjua
kwa ku kũlama makasi kena ku
tonda dikwija dya mũndu ne dya

mbenge; kena ku tonda mũndu kia
kimpimpa. Eyo ayi yidi kia kala
bangi kia Mũlungu katunyi.
Mũlungu kala muntu, kia
kũmbumbua kwenyi, kêla kia
kũbaka dikwija dya kũndandama.
Yandi tuala ku mpala yetu kitumba
kia nsakumunu yandi kala kutuisa
mu ngusu yiandi. Yandi tukita kũtu
kia kukwêjua kuidi yandi, buá
yandi kala kisanga mu itwaminu
yiandi. Kuá kudi kitu kusala kwa
kusobua saya tula tunguluka ku
mpingu zia disumu, ne ku kala mu
nsakumunu yia bana ba Nzambi.

Mu kukwêjua kwetu kuidi Nzambi,
tuá tuana kuleka soswe kia
katuende ku yandi. Nona,
Mupulusi muila, “Mũndu oswe
kena kuleka soswe kiandi, kena
kudya kua mũlongi wami.” Luka
14:33. Soswe kia kufumisa ntimu ku
Nzambi kiatela kulekua. Mamona
iki kia kumisa kua bangi. Kuzola
mbongo, kuzola kua kia kũbaka
kiomba, kyidi kia nsinga kia
mbongo kia kuba kanga kuidi
Satana. Kivumu ne kizinunu kia mu
nza kivwa kua bangi. Muyoyi wa
kũtualala mu kiese ne wa kũleka
mbongo wa kiala kua bangi. Vava
mũkanda aba utela kusulua. Tudi

kudya kua kiala kia Mwanta mu
kũtu kumosa ne kia mu nza. Tudi
kenyi bana ba Nzambi ka kūswe bu
kia tudi babedi soswe.

Kudi akwa kamba ba sala Nzambi,
vava bazingila mu ngusu yiabo buá
kũtua lusuku luandi, buá kũbumba
mbenge yia kia kyooka, ne buá
kũmona mupulusu. Ntimu yabo
kena kũtamisa ku ngwashi yia
mũnene yia kuzola kua Kristu, vava
bamane kūsala bisalu bia mu moyo
wa Kristu, buá Nzambi kala bala
buá kũbaka diyilu. Kidimbulukila
kia mbalakana kyatela nsakumunu.
Nũnga Kristu kala mu ntimu,

mupasi ukala wuzala mu kuzola
kwenyi, mu kiese kya ku luvingana
kwenyi, buá mu kũbakama kuidi
yandi; mu kũtala yandi, mwenyi
wazimbakana. Kuzola Kristu
kwiala kia kibaluka kia bisalu.

Akwa kala mu ngwashi yia kuzola
kua Nzambi, kena kumbula
kũzanga bua ũdi nkama luyalu
luandi; kena kumbula kũkoso
mpenda wa kũtua mu lipi, vava
bamane kũbaka kia kũlanda kidisu
kia kisangi kia Mupulusi yabo. Mu
kũlomba kua ntimu, bakwêja soswe
ne balasa kũtala kia kiatela kia mu
kia bamane kũhanda. Kukwêjua
Kristu ka kuzola kua mũnene kualala

kũtu kuswasu, kia kiukutila, ne kia bisalu bia kũlaba.

Widimuna ove kuá kiala kia kũsonga mũnene kwa kukwêjua soswe kuidi Kristu? Kumbula ove mwenyi, “Kristu kala kia ami kiandi?” Mwana wa Nzambi kala soswe—moyu, kuzola, ne kulua—buá mupulusu wetu. Ne kana kiala kia kũtua, etu atu ba tufwana ka, kuá kala kia kũzanga kukwêjua ntimu wetu kuidi yandi? Mu mayedi oswe a moyu wetu tudi tatwala mu nsakumunu yiandi, ne nomo nyi, tudi kana ku twaswi kwimona kia kiênda kia muswi ne

kia malwa kia twa lunguluka. Kana tua tumona yandi, kia disumu dietu dya kumupasula, ne tuala kana ku longa mu kuzola kwenyi koswe ne mu kia kusonga kwenyi? Mu kũtala kukwêjua kua Mwanta wa nzayilu mu bufulu, kana twatya kũtama buá kũbaka moyu mu biita ne mu kukwêjua mwenyi?

Kumbidila kua bangi ba ntimu u kala u zita: “Bua ki mbe nda mu kukulua ne mu kukwêjua kũtueka kubata ntemesa kia kukumana kwami kuidi Nzambi?” Nda mu longela kuidi Kristu. Yandi kala kenyi disumu, ne kubidi kia, yandi

kala Mwanta wa diyilu; vava mu
kũtuisa kwenyi, yandi kala kia
disumu buá bantu. “Yandi kala mu
kũtu kua bamenyi; yandi tuala
disumu dia bangi, ne kutungidila
kuidi bamenyi.” Yezaya 53:12.

Vava, bua ki tua leka, nũnga tuleka
soswe? Ntimu u vudizua mu
disumu, buá Yezu kuukuna,
kuujejela mu mânia yiandi, ne
kuupulusa mu kuzola kwenyi kua
kũlumbakana. Vava bantu
badimuna kia kuleka soswe kiala
kia kũsonga! Ndi mu nzoni kua
kumbua, ndi mu nzoni kua
kusoneka.

Nzambi kena kutuila kuleka kia
kiatela kũtu kia kyooka mu kũtua.
Mu soswe kia kala kala, yandi kala
kyooka kia bana bandi. Mba mũtu
oswe kena kusobua Kristu, mba
kumbata kũzaba kia Yandi kiala kia
kyooka kia kuba kũtisa kia kialu kia
bamane kũhanda. Mũndu kala kia
kũsonga kũmbuya ne kũsala kia kia
kwenda ku kisangi kia Nzambi.
Kena kiese kia kia kyooka mu
mũkanda u kakanizibua kuidi
yandi u kala u zaba kia kyooka ne u
kala u longela kyooka kia bibumbe
biandi. Mũkanda wa kũbunda nyi

mũkanda wa malwa ne wa
kũbunda.

Kidi kia kũzimbakana kwa
kudimuna kia Nzambi kala mu
kiese kwa kumona bana bandi mu
malwa. Dizu dioswe dyidi mu
diyilu mu kiese kia bantu. Tata
wetu wa diyilu kena kukanga
zinzila zia kiese kua bibiubumbe
biandi. Malombelu a Nzambi
atutela kuleka miyoyi i kala yituala
mu malwa ne mu kũbwila, i kala
yituala mu kubanga mbaka ya kiese
ne ya diyilu. Mupulusi wa nza kena
kukumana bantu mu ku ba kala, ne
mbombo yabo yoswe, ne

kunyengumuna kwabo, ne
buzimbakana bwabo; yandi kana
ku jeja disumu ne kuha mupulusu
mu mânia yiandi, vava yandi kana
kũtisa kia kũhanda kia ntimu kua
boso bakwêja kũtualala nsinga
yiandi, ne kũtualala mbongo yiandi.
Kia kyooka kiandi kiala kua kuha
kiese ne kukuama kua boso bakuiza
kuidi yandi buá kia kũdia kia
moyu. Yandi kala kutuila bisalu
biatela kũtualala bitambi bietu mu
kitumba kia kiese kia bakana batua
buá ku bata. Moyu wa kia kyooka,
wa kiese, kua kiala Kristu kumbua
mu ntimu, kia lulilu lua
nsakumunu.

Bangi bala kũbadiña, “Buá ki ndi sala buá kukwêjua mwami kuidi Nzambi?” U kala u kala u kala uku kukwêjua kuidi yandi, vava u kala u ndimvua mu ngusu ya mbenge, u kala mu mũkanda wa mambî, ne u kala u lamanina mu bisalu biaku bia disumu. Malombelu maku ne makwenda maku madi nga misinsa yia mbuumbu. U kala u kana ku lamanina mabanza maku, miniatu miaku, ne zola ziaku. Ku zaba kua malombelu maku ma kusulua ne ma kũtua mavua, kulemba lusadililu luaku mu kia kukwêjua kuaku, ne kukitisha ove kudimuna

kia Nzambi kana ku kukumana;
vava ukatela kūtama. Kia u tela
kuzaba nyi ngusu yia kia kyooka
yia kisangi. Eyo nyi ngusu ya
kulama mu mũndu, ngusu ya
kusobua, ya kusobua kia kusala.
Soswe kidi mu kusala kwa kisangi
kia kyooka. Ngusu ya kusobua
Nzambi kala ha kuidi bantu; yidi
yabo buá kusala. U kana ku
bumbulula ntimu waku, u kana
mwenyi kuha Nzambi zola ziaki;
vava u kana kusobua kusala yandi.
U kana kumuha kisangi kiaku;
Yandi kana kusala mu ove ku kala
ne kusala mu kisangi kiandi kia
kyooka. Nona mbenge yaku yoswe

yiala ku ngusu ya Mupasi wa
Kristu; zola ziaku ziala ku yandi;
mabanza maku mala ku yandi.

Kuzola kua kyooka ne kua yile kia
kyooka mu ku kala kualala, vava
nũnga u yalala pano, kena kusadila
kia. Bangi bamana kũbwa nũnga
bamane kuba ne lulilu ne kuzola
kua kiala Baklistu. Kena kwiza ku
kũtua kia kukwêjua kisangi kuidi
Nzambi. Kena kusobua mu nyedi
ayi kua kiala Baklistu.

Mu kusala kwa kisangi kia kyooka
mu ngusu ya kusobua, mbingo
yoswe yi kana ku bumbuluka mu

moyu waku. Mu kukwêjua kisangi
kiaku kuidi Kristu, u kala mu kũtu
kua ngusu yidi ku mbata ya
makwenda ne ya ngusu zoswe. U
kala ne ngusu ku mbata buá ku
kutama kia, ne mu kukwêjua kuaku
ku kuala kuidi Nzambi, u kana
kũbaka moyu wa mũmbuya, mu
moyu wa lusadililu.

6 — Lukumu ni Kumbaka

Kana kiele su kiaku ki kukangwa ni Mpala wa Nzambi, wenza kumona kifuani kia mambi, makasi mandi, kiasi kiandi, soni mandi; ni ngeye wenda kumona ni kuzola. We wa nti mambi wakuvalula ni Nzambi, nti ngeye wi mu makasi ma mambi. Kana ngeye wasala makasi mwingi kukutuka, we wa mona wenza kukonda makasi kuaku. Makoko mage ke ma kukonda ukristu; muxima mage ke mukonda. We wa mona nti kiasi kiaku ke kia kukonda kuzola bakwawu ni mambi. We wa zola kulekwa,

kukokolweswa, kutuswa. Kukala ni
kiaxi kia Nzambi, kukala ni kifuani
kiandi—kika ngeye wenda sala
mwingi kumbaka?

Ke ngemba yi ngeye
wenda—kulekwa kwa diulu ni
ngemba ni kuzola mu muxima.
Mbongo ke kukonda kusumba,
lufwisu lu ke kukonda kutwala,
lufwisu lu ke kukonda kukiza;
ngeye ke kukonda kusungida, mu
makasi mage, kukambaka. Vava
Nzambi ke kukubikila ni kiaxi kia
nkikwa, “kukonda mbongo ni
kukonda kufuta.” Izaya 55:1. Ke
kiaxi kiaku kana ngeye wena

kusasa kuboko kuaku ni kumbaka.
Mfumu utuba, “Kana mambi mage
ma kala ni mbala, ma kenda kukola
ni mbala; kana ma kala ni mbala ya
mbata, ma kenda kukala ni mbala
ya mbala.” Izaya 1:18. “Muxima
munkwa mi kukubikila, ni mpala
munkwa mi kuvula mu ngeye.”
Ezekieli 36:26.

Ngeye wenza kuzikisa mambi
mage, ni mu muxima kuleka mau.
Ngeye wenza kusala kukuba ngeye
kierzé kwa Nzambi. Mbala yayi
kuiza kierzé kwa yandi, ni
kusambuza nti yandi wenda
kukokolwesa mambi mage ni

kukubikila muxima munkwa. Ni kumona nti yandi wenda sala kiaxi yayi mu kiaxi kia yandi wenza kwila. Kiaxi yayi ke malongesu ma Jesu wenza mu nza, nti kiaxi ki Nzambi ke kwila, tu kenda kumona nti tu kambaka, ni ke kiaxi kietu. Jesu wabikisa batu mu makasi mau kana ba kala ni lukumu mu makasi mandi; wabasadisa mu mambu ma ba mona, mwingi kuba kikindamana mu yandi mu mambu ma ba kukonda mona—ku balongisa kumona mu makasi mandi ku kuleka mambi. Kiaxi yayi wenza mu kubikisa muntu wa kulemba: “Mwingi mu zabe nti

Mwana wa muntu u ni makasi va
nza ku kuleka mambi, (ni kutuba
kierzé kwa muntu wa kulemba,)
Teleka, baka kitanda kiaku, ni
kuenda ku nzo yaku.” Mateo 9:6. Ni
Yau Mvumbi utuba, mu kifuani kia
mambimambu ma Kristu, “Mambu
yayi ma sonikwa, mwingi mu
kumone nti Jesu ke Kristu, Mwana
wa Nzambi; ni kana mu kumone,
mu kambaka kiasi mu dizina
diandi.” Yau 20:31.

Mu kifuani kia Biblia kia kifuani ki
Jesu wabikisa bakole, tu lenda
longa kifuani kia kumona yandi mu
kuleka mambi. Tu vutukila kifuani

kia muntu wa kulemba ku Betesda.
Muntu wa makasi wakala ni
makasi; wenza kukonda kusadila
mambu mandi mu mikoka mi tatu
ni nana. Vava Jesu wamutuba,
“Teleka, baka kitanda kiaku, ni
tambata.” Muntu wa makasi wenda
kutuba, “Mfumu, kana ngeye wa
zola kubika mi, mi wenda kulemba
ndinga yaku.” Vava, ve, wena
lukumu mu ndinga ya Kristu, wena
kumona nti wabikiswa, ni wena
kusala makasi mwingi; wena
kuzola ku tambata, ni wena ku
tambata. Wena kusala mu ndinga
ya Kristu, ni Nzambi wambikila
makasi. Wena kubikiswa.

Ni kixaxi kikamba, ngeye wi muntu
wa mambi. Ngeye ke kukonda
kufuta mambi mage ma kala; ngeye
ke kukonda kusandula muxima
mage ni kummona ukristu. Vava
Nzambi ke kwila kusala mambu
yayi moso mu ngeye mu Kristu.
Ngeye wena kumona kwila yayi.
Ngeye wena zikisa mambi mage ni
kukuba ngeye kiezé kwa Nzambi.
Ngeye wi ni kuzola kusadila yandi.
Ni kieleka kana ngeye wasala kixaxi
yayi, Nzambi uza kusala ndinga
yandi kiezé kwa ngeye. Kana ngeye
wena kumona kwila, —kumona nti
ngeye we kulekwa ni

kukokolweswa, —Nzambi uza
kubika kiasi; ngeye we kubikiswa,
kieleka kana Kristu wambikila
muntu wa kulemba makasi ku
tambata kana muntu wena kumona
nti wabikiswa. Ke kiasi yayi kana
ngeye wena kumona.

Kukala ve kusungida kumona nti
we kubikiswa, vava tuba, “Mi nena
kumona; ke kiasi yayi, kukonda mu
kiasi kia mi nena wa, vava mu kiasi
kia Nzambi wena kwila.”

Jesu utuba, “Mambu moso ma lusa,
kana mu sambu, monani nti mu
kambaka, ni mu kenda kambaka.”

Marku 11:24. Kuna kifuani kia kwila yayi—nti tu sambu ni kuzola kwa Nzambi. Vava ke kuzola kwa Nzambi ku kukokolwesa mu mambi, ku kutusala bana bandi, ni ku kutusadisa kukala ni kiaxi kiakieleka. Ni kiaxi yayi tu lenda sambuza mankembu mamu, ni kumona nti tu kambaka, ni kuvutula Nzambi mu kiaxi kia tu kambaka. Ke kiaxi kietu ku kuiza kiezé kwa Jesu ni kukokolweswa, ni kukala va meso ma nsiku kukonda soni kana kuzituka. “Kuna kiaxi kia kukonda kukambula kiezé kwa batu ba kala mu Kristu Jesu, ba kukonda tambata ni kiaxi kia

muxima, vava ba tambata ni
Mpala.” Baloma 8:1.

Ku kixi yayi, ngeye ke kia ngeye
ve; ngeye we sumbwa ni kixi. “Mu
kukonda kusumbulwa ni mambu
ma kuzimbala, ni mbongo kana
ngolo; ... vava ni menga ma Kristu
ma kixi, ni Mwana wa nkumbu
ukonda ni kukonda kixi.” 1 Pedu
1:18, 19. Mu kixi kia kumona kua
kifuani yayi kiezé kwa Nzambi,
Mpala wa Nzambi wenza kubuta
kixi kinkwa mu muxima mage.
Ngeye ke kana mwana wa butwa
mu nzo ya Nzambi, ni yandi ke

kuzola ngeye ni kiasi kia ke kuzola
Mwana wandi.

Mbala yayi ngeye we kukuba kiezé
kwa Jesu, kukala ve kuvutuka,
kukala ve kukutuka kiezé kwa
yandi, vava kiasi ni kiasi tuba, “Mi
ke kia Kristu; mi nena kukuba kiezé
kwa yandi;” ni kusambuza yandi
kukubikila Mpala wandi ni kukeba
ngeye ni ngala yandi. Kana mu
kukuba ngeye kiezé kwa Nzambi,
ni kumona yandi, ngeye wenda
kala mwana wandi, ni kiasi
kikamba ngeye wenda kala mu
yandi. Mvumbi utuba, “Kana mu

kambaka Kristu Jesu Mfumu,
tambatani mu yandi.” Bakolose 2:6.

Batu bankwawu ke kumona kiaxi
nti ba kenda kala ni kiaxi kia
kumonisa, ni kumonisa kiezé kwa
Mfumu nti ba sanduka, kana ba
lenda kambaka mankembu mandi.
Vava ba lenda kambaka mankembu
ma Nzambi mbala yayi. Ba kenda
kala ni ngala yandi, Mpala wa
Kristu, mwingi kubasadisa mu
makasi yau, kana ba kukonda
kukutuka mu mambi. Jesu ke zola
kuba tuiza kiezé kwa yandi ni kiaxi
kia tu kala, batu ba mambi, batu ba
kukonda makasi, batu ba kukonda

kukala. Tu lenda kuiza ni makasi
metu moso, lufwisu lwetu lua
kukonda kiasi, mambi metu, ni
kugwa va makulu mandi ni
kusanduka. Ke kiasi kiandi ki
kukolokolo ku kutusasakana mu
makasa mandi ma kuzola ni
kukanga makasi metu, ku
kukokolwesa mu mambu moso ma
kukonda ukristu.

Kiasi yayi ke kia bungi ba
kuzimbala; ba kukonda kumona nti
Jesu ke kuleka bau, muntu kiasi ni
kiasi. Ba kukonda kumbaka
Nzambi mu ndinga yandi. Ke kiasi
kia batu boso ba sala mambu ma

kumbaka nzila ku zaba kiezé kiau
nti kulekwa ke kuba kiezé kwa
mambi moso. Lekani kumona nti
makwila ma Nzambi ma kukonda
kuba kiezé kwa ngeye. Ke kiezé
kwa batu boso ba kusanduka.
Makasi ni ngala bi bikiswa mu
Kristu mwingi kutuswa ni
bamalaika ba kusadisa kiezé kwa
muntu woso wena kumona. Ku ka
batu ba mambi ngolo kukonda
kumona makasi, ukristu, ni kieleka
mu Jesu, wau wafwila bau. Ke
kusungida kubavula mambu yau
ma kiaxi ni ma mambi, ni kuba vula
mambu ma kieleka ma mbala; ke

kubasambuza kukala ni kixi ni
kukonda kufwa.

Nzambi ke kukonda kusala ni kixi
kia batu ba kieleka ke sala ni
bakwawu. Mambu mandi ma
kifuani ke ma nkenda, kuzola, ni
kixi kia kuzola. Utuba, “Muntu wa
mambi aleka nzila yandi, ni muntu
wa kukonda kieleka mambu mandi:
ni avutuka kiezé kwa Mfumu, ni
yandi uza kuba ni nkenda; ni kiezé
kwa Nzambi yetu, mu kixi kia
yandi uza kuleka ngolo.” “Mi nena
kukokolwesa, ni kixi kia lutiti,
mambi mage, ni kixi kia lutiti,
mambi mage.” Izaya 55:7; 44:22.

“Mi nena kukonda kuzola lufwa lua
muntu wau ufwa, Mfumu Nzambi
utuba: kixi yayi vutukani, ni
kukala ni kixi.” Ezekeeli 18:32.
Satana ke wenza mwingi kwiba
makwila ma Nzambi. Ke zola
kukutwala kixi kioso kia
kusungida ni kixi kioso kia kiezé
mu muxima; vava ngeye ke
kukonda kukundila yandi kusala
kixi yayi. Kukala ve ku wa kiezé
kwa muntu wa makasi, vava tuba,
“Jesu wafwa mwingi mi kukala ni
kixi. Ke kuzola mi, ni ke kukonda
kuzola mi kuzimbala. Mi ni tata wa
diulu wa nkenda; ni kana mi nena

kusala mambi ni kuzola kwandi,
kana mankembu ma wambikila ma
zimbala, mi nena teleka, ni kuenda
kierzé kwa tata wami, ni kutuba, ‘Mi
nena sala mambi kierzé kwa diulu ni
kierzé kwa ngeye, ni mi ke kukonda
kukala mwana waku; sala mi ni
kiaxi kia batu baku.’” Kifuani
kiakutuba nzila yi muntu wa
kukebisa uza kumbakana: “Kana
yandi kala ni kiaxi kia kiaxi, tata
wandi wamona, ni kuba ni nkenda,
ni kutina, ni kugwa va kingolo
kiandi, ni kumsana.” Luka 15:18-20.

Vava kifuani yayi, ni kiaxi kia
kuzola ni kukangisa mutima ni

kiaxi, ke kukonda kukiza kuzola
kwa Nzambi wa diulu. Mfumu
utuba ni mvumbi wandi, “Mi nena
kuzola ngeye ni kuzola kua
mbikudi: kiaxi yayi mu kuzola kua
kieleka mi nena kukutwala.”

Yelemiya 31:3. Kana muntu wa
mambi kala kiaxi ni nzo ya Tata,
kuzimbisa mambu mandi mu nza
yikwawu, muxima wa Tata ke
kuzola yandi; ni kuzola kioso kia
kusanduka mu muxima ku vutuka
kiezé kwa Nzambi ke kusambuza
kua Mpala wandi, kuzola,
kusambuza, kukutwala muntu wa
kukebisa kiezé kwa muxima wa
Tata wa kuzola.

Ni makwila ma kixi ma Biblia va meso mage, ngeye wenda kukala ni kixi kia kumona? Ngeye wenda kumona nti kana muntu wa mambi wa zola kuvutuka, wa zola kuleka mambi mandi, Mfumu ke kukanga yandi ku kuiza va makulu mandi mu kusanduka? Leka mambu yayi! Ku ka kixi kenda kukangisa muxima mage ngolo kiezé kia kumona mambu yayi kiezé kwa Tata wetu wa diulu. Ke zola mambi, vava ke zola muntu wa mambi, ni wakuba yandi weni mu kifuani kia Kristu, mwingi batu boso ba zola ba kambaka lusadisusu ni kixi kia

mbikudi mu nza ya kixi. Kika ndinga ya makasi kana ya kuzola wenda sadila kiezé kia kumonisa kuzola kwandi kiezé kwa tu?

Utuba, “Kana mukazi wenda kuzimbala mwana wandi wa kixi, mwingi kukala ni nkenda kiezé kwa mwana wa kixi kiandi? ni kana bau ba kuzimbala, mi nena kukonda kuzimbala ngeye.” Izaya 49:15.

Tala, ngeye wa kumona ni kukebisa, mu kixi kia Jesu ke kala mwingi kusambula mu kikambu kia tu.

Vutula Nzambi mu kixi kia Mwana wandi wa kuzola ni

sambuza nti yandi kafwila ngeye
mu kixi. Mpala ke kusamba ngeye
mbala yayi. Kuiza ni muxima mage
woso kiezé kwa Jesu, ni ngeye
wenda kambaka mankembu mandi.

Kana ngeye wa makwila, zaba nti
mau ke kumonisa kuzola kua
kukonda kuzabikisa ni nkenda.
Muxima mukata wa Kuzola kua
Nkumbu ke kukutwala kiezé kwa
muntu wa mambi ni nkenda
yinene. “Tu ni kusumbulwa mu
menga mandi, kulekwa kua
mambi.” Efésó 1:7. Kieleka, kumona
kixi kia Nzambi ke kusadisa
ngeye. Ke zola kuvutula kifuani

kiandi kia mpala mu muntu. Kana
ngeye kuiza pafupi ni yandi ni
kuzikisa ni kusanduka, yandi uza
kuiza pafupi ni ngeye ni nkenda ni
kulekwa.

7 — Kizengu kia Kukala Mulongidi

“Mũndu oswe a kala mu Kristu, iki kibumbe kia mũmbuya: mambo a kala kumbita; tala, mambo oswe a kala mũmbuya.” 2 Kolinto 5:17.

Mũndu kana ku zaba kũtu kũtua lusaku lwa nyedi ne lwa kimpata, ne kũlanda mu zinzila zioswe zia biulu mu diongulu dia kukumbuluka; vava eyo kayi kumonisa kia kadi kukumbuluka.

Kristu muila kuidi Nikodemu,

“Mbema yita ku kia yizola, ne uwa kioko kiyo, vava kana ku zaba kia

kifuma ne kia kyenda: nomo nyi
mũndu oswe u bumbua kuidi
Mupasi.” Yoano 3:8. Nga mbema, i
kana ku mona, vava misengo
miandi i kana ku mona ne ku
kumbua, i Mupasi wa Nzambi mu
kisalu kiandi mu ntimu wa mũndu.
Ngusu yia kumbuya, i kana ku
mona kuidi jishu dya mũndu,
yibutula moyu wa mũmbuya mu
mũndu; yibumba kibumbe kia
mũmbuya mu kia muisamba kia
Nzambi. Nũnga kisalu kia Mupasi
kikala kia kũtama ne kia kana ku
mona, misengo miandi
mimonikina. Nũnga ntimu
ukumbuluka kuidi Mupasi wa

Nzambi, moyu wiala mbangi wa
eyo. Nũnga tudi kana ku sala kia
kia kũbumbulula ntimu wetu ne kia
kutuisa mu kũtu kua Nzambi;
nũnga tudi kana ku lusadilila
mwetu ne bisalu bietu bia kyooka,
moyu wetu wala monisa kia ngusu
ya Nzambi yidi mu itwaminu yetu.
Mbumbuluka imonika mu mbenge,
mu bisalu, mu mabanza. Kia
kuswasana kiala kia kialu ne kia
kimonikina mu kia bakala ne mu
kia babedi. Mbenge imonika, kayi
mu bisalu bia kyooka kua nyedi ne
mu bisalu bia mambî kua nyedi,
vava mu kia mbembo ya biulu ne
ya malembu a kũtama.

Kia kia kyooka kiala kia kukala ku
mbata ku mbata ku lusaku lwa
kūsala kyooka ka ngusu yia
kumbuya ya Kristu. Kuzola kia
kiatela kia mu nza ne kuzola kua
kūkumbua kuidi bangi, kiala kia
kūbutula moyu wa kia kyooka.
Kuzola mwenyi kiala kia kūtuisa
kuleka kia kia mambî. Ntimu wa
kūzola mwenyi wala kūsala bisalu
bia kyooka. Nona, mu kia kiadi, tua
zaba kia tudi mu kūtu kua nani?

Nani kala ne ntimu? Mabanza etu
adi kuidi nani? Wa nani tu zola ku
sandimuna? Nani kala ne zola zietu

za kũlumbakana ne ngusu zietu za
kialu? Nũnga tudi ba Kristu,
mabanza etu adi kuidi yandi, ne
mabanza etu a kiese kialu adi kuidi
yandi. Soswe tudi ne kio ne soswe
tudi kio, kyakwêjua kuidi yandi.
Tudi ne kũhanda kua kũtualala
muisamba wiandi, kuwa mupasi
wiandi, kusala kisangi kiandi, ne
kumukumbalasa mu soswe.

Akwa bakala bibumbe bia
mũmbuya mu Kristu Yezu bala
kũbutula bibuma bia Mupasi,
“kuzola, kiese, kukuama, kũtama
ntimu, kũndamena, kyooka,
lusadililu, kũndamena ntimu,

kūlama.” Bagalata 5:22, 23. Bena
kūbaka kūtua nzila ya banzala zia
kala, vava mu lusadililu lua Mwana
wa Nzambi bala kūlanda bitambi
biandi, kumonisa muisamba
wiandi, ne kūjela mwetu nga yandi
u jela. Mambo ba zolanga kala,
babedi bazola; ne mambo ba
zolanga, babedi bamena. Bakwa
kūzita ne bakwa kūkuakasanga
bakala ba kūndamena ntimu ne ba
ntimu wa kūkwa. Baku nzaku ne
bakwa kutua muswi bakala ba kia
kūtama ne ba kana ku mona. Bakwa
malwa bakala ba kūtama, ne bakwa
mambî bakala bajeja. Bikunzi bia
nza ne bifuetu bia nza bialekua.

Baklistu bena kũhanda “kia
kũlonga kua ku mbata,” vava “kia
mũndu wa mu ntimu, mu kia kana
ku banga, kia kũlonga kua mupasi
wa kũndamena ne wa kũtama.” 1
Petulu 3:3, 4.

Kena mbangi ya kukulua kwa kia
kyooka ka kũtueka kũsala
mbumbuluka. Nũnga yandi kũvula
kia kiapikana, kuha ku mbuya kia
kaba, kuzayisa disumu diandi, ne
kuzola Nzambi ne bampangi bandi,
mũndi a disumu kana ku zaba kia
kumbita ku lufu kuenda ku moyu.

Nũnga, nga bamenyi ne basumu,
tuiza kuidi Kristu ne kuba mu
ngusu yiandi ya kulekela, kuzola
kwituka mu ntimu. Mbongo yoswe
yidi lufu, buá nsinga i Kristu tuala
iki lufu. Kisalu kiala kiese, ne
kusonga kiala kiese. Nzila i kala
yimoninina mu mbiembie, yiala yia
kumbomboloka mu misengo
miandi ya Dizu dia Kia kyooka.

Kia kyooka kia mbenge ya Kristu
kiala kimonina mu balongidi bandi.
Kiala kiese kiandi kia kusala kisangi
kia Nzambi. Kuzola Nzambi, kūsala
buá kyooka kiandi, kiala ngusu yia
kulama mu moyu wa Mupulusi

wetu. Kuzola kwakisa ne
kūlumbakisa bisalu biandi oswe.
Kuzola kudi kia Nzambi. Ntimu u
kana ku kwêjua kena ku butula ne
kuha eyo. Wumonikina mu ntimu
wa Yezu u lama. “Tuadi ne kuzola
buá yandi nda kuzolanga kūtueka.”
1 Yoano 4:19. Mu ntimu
ukumbuluka mu ngusu ya Nzambi,
kuzola kiala kia kibaluka kia bisalu.
Ki bumbulula mbenge, kilama
miniatu, kilama banzala, ki lembe
bubidi, ne ki lumbakisa zola.
Kuzola eyi, ku kwatibua mu
mũndu, ku tundisa moyu ne ku ha
nsakumunu kudi boso bakala mu
mpata.

Kudi zimbudi zibedi zia bana ba
Nzambi—kūlumbanina akwa
batueka kukwêjua mu ngusu
yiandi—biatela kūlama. Kia
kūtueka, kia tudi salula, kia kūtala
bisalu biabo, kusadilila kia kiala kia
kusala buá kūtuisa mu kūtu kua
Nzambi. Mũndu u kala uku kūsala
yile mu bisalu biandi mu kūtua
lusuku, kala kusala kia kana ku
baka. Soswe mũndu kala kusala ka
Kristu kivudizua mu kūzola
mwenyi ne mu disumu. Ngusu ya
Kristu yeka, mu lusadililu, yiala kia
kūtujela.

Kia kũswasana ne kia kana ku fua,
kia mũnene kiala kia kudimuna kia
lusadililu mu Kristu kulekesa batu
mu kũtua lusuku lua Nzambi; kia
buá mu lusadililu yeka tuba mu
ngusu ya Kristu, bisalu bietu bia
kana ku kala mu mupulusu wetu.

Vava tala kia obediensia kayi kũtua
kua ku mbata, vava kisalu kia
kuzola. Lusuku lua Nzambi ludi
kimonisilu kia mbenge yiandi; ludi
mu kia kibaluka kikuluntu kia
kuzola, ne nomo nyi ludi lukilu lua
kikwija kiandi mu diyilu ne mu
nza. Nũnga ntimu wetu
ukumbuluka mu kia muisamba kia

Nzambi, nũnga kuzola kua Nzambi
kubikua mu mũndu, lusuku lua
Nzambi lu kana kusalibua mu
moyu? Nũnga kia kibaluka kia
kuzola kikwitikua mu ntimu, nũnga
mũndu ukumbuluka mu kia
muisamba kia kia kala kubumba
yandi, lusuku lua kipanga kia
mũmbuya lufikana, “Nda tuila
lusuku luami mu ntimu yabo, ne
mu mabanza yabo ndi usoneka.”
Luebeleu 10:16. Ne nũnga lusuku
lusoneka mu ntimu, lu kana ku
bumba moyu? Obediensia—kisalu
ne kukwêjua kua kuzola—kyodi
kizengu kia kia kyooka kia kukala
mulongidi. Nona, mukanda uleka,

“Eyo nyi kuzola kua Nzambi, kia tutua lusuku luandi.” “Mũndu u kala muila, ndi muzaba yandi, ne kena kũtua lusuku luandi, iki mũndu wa bulembu, ne kia kyooka kena mu yandi.” 1 Yoano 5:3; 2:4.

Kiakwa kulekesa mũndu mu obediensia, vava lusadililu, ne lusadililu yeka, luala kia kutuisa mu ngusu ya Kristu, i tuala kũtu buá kūsala obediensia.

Tudi kena kũbaka mupulusu mu obediensia yetu; buá mupulusu iki kia kuha kua Nzambi, kia kukumana mu lusadililu. Vava obediensia nyi bibuma bia

lusadililu. “Muzaba kia yandi
kimonikina buá kufumisa disumu
dietu; ne mu yandi kena disumu.
Mũndu oswe u kala mu yandi kena
kusala disumu: mũndu oswe u kala
kusala disumu kena kumona yandi,
ne kena kuzaba yandi.” 1 Yoano 3:5,
6. Eyo nyi kizengu kia kia kyooka.
Nũnga tudi mu Kristu, nũnga
kuzola kua Nzambi kudi mu
itwaminu yetu, mabanza etu,
mabanza etu, kia kyooka kietu,
bisalu bietu, biakala ku kũtu kua
kisangi kia Nzambi nga kimonikina
mu malombelu a lusuku luandi
luyile. “Bana ba ku tueka, mũndu
ka mũbemba: mũndu u kala kusala

kia kyooka iki mũndu wa kia
kyooka, nga yandi u kia kyooka.” 1
Yoano 3:7. Kia kyooka kikumbulua
mu kia kibaluka kia lusuku lua
Nzambi luyile, nga kimonikina mu
malombelu kumi a ku Sina.

Kia bakamba kuzola mu Kristu, kia
kamba kulekesa batu mu kũtua
obediensia kuidi Nzambi, kayi
lusadililu, vava kia kũzita. “Mu
ngusu mũnene mupulusu wenu mu
lusadililu.” Vava “lusadililu, nũnga
kena bisalu, lufu.” Efezu 2:8; Tiago
2:17. Yezu muila mwenyi mbata
kwiiza mu nza, “Kuzola kusala
kisangi kiaku, Nzambi ami; eyo,

lusuku luaku ludi mu ntimu
wami.” Nzambi 40:8. Ne mbata
kūbuela ku diyilu yandi muila,
“Nda tuala malombelu a Tata ami,
ne ndi mu kuzola kwenyi.” Yoano
15:10. Mukanda uleka, “Mu eyo
tuzaba kia tuzaba yandi, nūnga
tutua malombelu andi.... Mūndu u
kamba kiala mu yandi, mwenyi
utela kūenda nga yandi a enda.” 1
Yoano 2:3-6. “Buá Kristu mwenyi
kalua buá etu, kutusila kizengu,
buá mūlande bitambi biandi.” 1
Petulu 2:21.

Kia kiatela kia moyu wa kalunga
kiala nyedi ayi kiala kia

bakala,—kiala kia bakala mu Eden
mbata kũbua kwa bakulu
betu,—kũtua lusuku lua Nzambi
mu kia kyooka, kia kyooka kia
kialu. Nũnga moyu wa kalunga
waha mu kia kiala ka eyo, kiese kia
bibumbe bioswe kiala mu kia
kiatela. Nzila yiala yavula buá
disumu, ne malwa moswe, ku kala
kia kalunga.

Adama, mbata kũbua, kala ne
ngusu ya kũbumba mbenge yia kia
kyooka mu kũtua lusuku lua
Nzambi. Vava yandi kala kia kũbua,
ne mu disumu diandi mbenge yetu
yibua ne tudi kana ku kitua batu ba

kia kyooka. Buá tudi basumu, batu
ba kana ku jela, tudi kana ku tuala
lusuku luyile mu kia kyooka. Tudi
kena kia kyooka kia yetu buá kūtua
malombelu a lusuku lua Nzambi.
Vava Kristu kala kituisa nzila ya
kutunguluka kuidi etu. Yandi kala
mu nza mu malwa ne mu
makomanu nga etu tuá kala ne kio.
Yandi kala moyu wa kana disumu.
Yandi kalua buá etu, ne nyedi yandi
kala kuha kusumba disumu dietu
ne kuha kia kyooka kiandi. Nũnga
u kukwêja kuidi yandi, ne ku
kukumana nga Mupulusi waku,
nũnga disumu mu moyu waku mu
kia kialu, buá yandi u kala uku

kūtua mūndu wa kia kyooka.

Mbenge ya Kristu yiala mu kimpata
kia mbenge yaku, ne u kukumana
kuidi Nzambi nga u kala ka kusala
disumu.

Kubidi kia, Kristu kumbulula
ntimu. Yandi kala mu ntimu waku
mu lusadililu. U tela kūtama mu
kūtu eyi kua Kristu mu lusadililu
ne mu kukwêjua kuaku kualu ku
kisangi kiandi; ne nūnga u sala eyo,
Yandi kala kusala mu ove ku kala
ne kusala mu kia kyooka kiandi.

Nona u kana kamba, “Moyu u ndi
mu mbidi nyedi ndi muoyo mu
lusadililu lua Mwana wa Nzambi, u

ndi zola, ne u kudiha mwenyi buá
ami.” Bagalata 2:20. Nomo nyi Yezu
muila kuidi balongidi bandi, “Kayi
benu ba kuamba, vava Mupasi wa
Tata wenu u kuamba mu benu.”
Mateu 10:20. Nũnga Kristu kala
kusala mu ove, u kala kumonisa
mupasi wumosa ne kusala bisalu
biakyooka—bisalu bia kia kyooka,
obediensia.

Nona tudi kena kia kũzita mu
mwetu. Tudi kena kikunku kia
kũkuakasa mwetu. Kikunku kietu
kyeka kia lulilu kiala mu kia
kyooka kia Kristu ki tudi tuala, ne
mu kia kusalibua mu Mupasi

wiandi u kala kusala mu itwaminu yetu ne mu mwetu.

Nũnga tuamba mu lusadililu, kudi kia kuswasana ki tela kuzabua.

Kudi kia kukwêjua kia kiala kia kuswasana ne lusadililu. Kiala ne ngusu ya Nzambi, kia kyooka kia mbembo yiandi, mambo a kia kyooka kia Satana ne ngusu yiandi kena ku kana mu ntimu. Bibilia yamba kia “mikudi miadi ne lusadililu, ne mabimba;” vava eyo kayi lusadililu. Tiago 2:19. Nũnga kudi ka lusadililu mu mbembo ya Nzambi yeka, vava kukwêjua kia kisangi kudi yandi; nũnga ntimu

ukwêjua kuidi yandi, zola
ziafikama kuidi yandi, kudi
lusadililu—lusadililu lu kala kusala
mu kuzola ne kujela mûndu. Mu
lusadililu eyi ntimu ukumbuluka
mu kia muisamba kia Nzambi. Ne
ntimu u mu kiala kia kana
kukumbuluka u kana kutua lusuku
lua Nzambi, ne kana kubaka, nyedi
wakumbata mu malombelu mandi
mayile, mu kuambila ne mu
mûimbudi, “O, ndi zola lusuku
luaku kala kiadi! ndi lusanjila mu
nyedi yoswe.” Nzambi 119:97. Ne
kia kyooka kia lusuku kiafikana mu
itwaminu yetu, “akwa bena kûenda

ka mu mbidi, vava mu Mupasi.”
Loma 8:1.

Kudi akwa bazaba kuzola kua
kulekela kua Kristu ne bakala mu
kia kyooka kua kiala bana ba
Nzambi, vava bazaba kia mbenge
yabo yikana kukwana, moyu yabo
yikana kukwana, ne bakala mu kia
kudimuna kia ntimu yabo
ukumbuluka kuidi Mupasi Muyile.
Kuidi aba ndi kamba, Ka
mũbuimina mu kũtama. Tuá kana
kutuama mu kukulua ne kudila ku
malu ma Yezu buá bubi bietu ne
mambî yetu, vava tuatela kũtama.
Nũnga tudi bumbua kuidi mbudi,

tudi kana kubwa, tudi kana
kulekua ne kukana kuidi Nzambi.
Kadi; Kristu kadi ku kũtu kua
kulyokelyo kua Nzambi, u
kutungidila buá etu. Yoano u
zolanga muila, “Nda lusonekela
benu mambo aba, buá ka musala
disumu. Ne nũnga mũndu a sala
disumu, tudi ne mu twaminyi kuidi
Tata, Yezu Kristu u kia kyooka.” 1
Yoano 2:1. Ne ka zimbakana
malembu ma Kristu, “Tata mwenyi
u zola benu.” Yoano 16:27. Yandi
kala kuzola kũtuvutula kuidi yandi,
kumona yile yiandi ne yile yiandi
imonina mu benu. Ne nũnga
mukumana kukwêjua kuidi yandi,

Yandi u kala kubanga ksalu kia
kyooka mu benu, wala kikitisa ku
nyedi ya Yezu Kristu. Lombo mu
ngusu mũnene; kwêja mu kia kialu.
Nũnga tuamba ku kana kusadilila
ngusu yetu, tuá tusadilila ngusu ya
Mupulusi wetu, ne tuá kumutemba
yandi u kala mupulusi wa mesu
etu.

Nũnga u kala uku kwendakana na
Yezu, u kala kumona kia u kala
mũndu wa disumu mu mesu maku;
buá kumona kwaku kualu kia kialu,
ne malembu maku mamonikina mu
kia kuswasana ne mbenge yiandi ya
kia kyooka. Eyo nyi mbangi kia

makomanu ma Satana ma bwa; kia
ngusu ya moyu ya Mupasi wa
Nzambi yikukindula.

Kuzola kua kũlumbakana kuidi
Yezu kena kudia mu ntimu u kana
kuzaba disumu diandi mwenyi.
Mũndu u kumbuluka mu ngusu ya
Kristu wala kuzola mbenge yiandi
ya Nzambi; vava nũnga tatu mona
bubi betu bia mbenge, eyo nyi
mbangi ya kia kana ku mona kia
kyooka ne kia kũlumbakana kua
Kristu.

Nũnga tudi mona kia kũtu kua
kusengamina mwetu, tudi mona kia

kũtu kua kusengamina mu yile ne
mu kia kyooka kia Mupulusi wetu.
Kumona disumu dietu kutuisa
kuidi yandi u kana kulekela; ne
nũnga mũndu, u kana kũbaka
ngusu, ukwata Kristu, Yandi wala
kumonisa mu ngusu. Nũnga kia
kiatela kietu kiatuisa kuidi yandi ne
kuidi mbembo ya Nzambi, tudi
baka kumona kwa kũlumbakana
kua mbenge yiandi, ne tudi monisa
muisamba wiandi mu kia kialu.

8 — Kukula Mu Kristu

Kusanduka kua muxima kua tu
kala bana ba Nzambi ke kuzabikisa
mu Biblia ni kiaxi kia butwa. Ni
kiaxi kikamba, ke kukebiswa ni
kiaxi kia mbuta yi mbote yi muntu
wa kusala ni kusala. Ni kiaxi
kikamba, batu ba kusanduka kiezé
kwa Kristu ke, “ni bana ba butwa,”
mwingi “kukula” kiezé kia kukala
batu bakulumpa mu Kristu Jesu. 1
Pedu 2:2; Efésó 4:15. Kana mbuta yi
mbote yi bakuna mu kikala, ba
kenda kukula ni kuba mbuta. Izaya
utuba nti ba kenda “kuzabikisa ni
miti ya kieleka, kikala ki Mfumu,

mwingi kumvumbila.” Izaya 61:3.
Ni kiasi kikamba, mu kiasi kiasi
kiasi, mifua mi twalwa, mwingi
kutusadisa kumona mbote kieleka
ki kima kiasi mpala.

Lufwisu lwoyo ni lusulu lua muntu
lu kukonda kuba kiasi mu kiasi kiasi
munkambu mu nza. Ke mu kiasi
kiasi kiasi ki Nzambi weni
wambikila, kana kiasi kana nyama
yenda kala ni kiasi. Ni kiasi
kikamba, ke mu kiasi kiasi kiasi ki
Nzambi kiasi mpala ki ke kubutwa
mu mimina mi batu. Kana muntu
ka butwa “ku diulu,” ke kukonda

kukala mu kixi ki Kristu wizanga kuba. Yau 3:3.

Ni kixi kia kixi, ni kixi kia kukula. Ke Nzambi wenda kuba kixi ki mbuta ni mbuta. Ke mu makasi mandi mbuta yi ke kukula, “kumbaka kixi, ni kixi, ni mbuta yi kixi mu mbuta.” Marku 4:28. Ni mvumbi Oseias utuba kiezé kwa Isalele, nti “uza kukula ni kixi kia liliu.” “Ba kenda kuvutuka ni kixi kia nzala, ni kukula ni kixi kia nzamba.” Oseias 14:5, 7. Ni Jesu u kutusambuza “kumona nzila yi liliu yi ke kukula.” Luka 12:27. Biti ni mbuta bi ke kukonda kukula mu

kusala kwa biau kana kukeba kana
makasi, vava mu kumbaka kiasi ki
Nzambi wambikila mwingi kuba
kiasi. Mwana ke kukonda, mu
kukeba kana makasi mandi,
kudongisa kukula kwandi. Ni
ngeye ke kukonda, mu kukeba kana
kusala kwa ngeye, kukambaka
kukula kua mpala. Kiasi, mwana,
ke kukula mu kumbaka ku nza
yandi ki kiba kiasi—mupepe,
mwini, ni kudya. Kiasi kia
mankembu mamu ma nza kiezé
kwa kiasi ni nyama, ke Kristu kiezé
kwa batu ba kumona yandi. Ke
“mweni wau wa mbikudi,” “mwini
ni kingela.” Izaya 60:19; Nzambi

84:11. Uza kala ni “kiaxi kia mame ku Isalele.” “Uza kuiza ni kiaxi kia mvula va nzala yi bakata.” Oseias 14:5; Nzambi 72:6. Ke maza ma kiaxi, “Nkiko ya Nzambi... yi kuiza ku diulu, ni kuba kiaxi ku nza.” Yau 6:33.

Mu kiaxi kia Mwana wandi wa kukonda kiaxi, Nzambi wenza kusasakana nza yoso ni kiaxi kia ngala ni kieleka kana mupepe wau uke kuzunguluka nza. Batu boso ba zola kupema mupepe yayi wa kiaxi ba kenda kukala ni kiaxi ni kukula kiezé kia kukala batu bakulumpa mu Kristu Jesu.

Kana mbuta yi vutuka kiezé kwa mwini, mwingi mwini wau wa mbote u sadisa mu kukola kukala kwandi ni kukala kiaxi, ni kiaxi kikamba tu kenda kuvutuka kiezé kwa Mwini wa Kieleka, mwingi mwini wa diulu u kenda kumonisela tu, mwingi kifuani kietu ki kenda kukola ni kifuani kia Kristu.

Jesu ke longa kiaxi kikamba kana utuba, “Kala ni mi, ni mi ni ngeye. Kana mwamba ke kukonda kuba mbuta weni, kana ke kukala ni mwamba; ni ngeye ke kukonda

kusala kiasi, kana mu kala ni mi....
Kukonda mi mu kala ve ni makasi.”
Yau 15:4, 5. Ngeye wi ni kiasi kia
Kristu ni kieleka kia kukala ni kiasi
kiakieleka, ni kiasi kia mwamba ni
kiasi kiandi kiezé kia kukula ni
kuba mbuta. Kukonda yandi ngeye
ke kukonda kiasi. Ngeye ke
kukonda makasi ku kukutuka mu
makasi kana kukula mu ngala ni
ukristu. Mu kukala ni yandi, ngeye
wenda kukola. Mu kumbaka kiasi
kiaku kiezé kwa yandi, ngeye ke
kukonda kukala kiasi kana
kukonda mbuta. Ngeye wenda kala
ni kiasi kia mwamba wa bakuna
pafupi ni maza.

Bungi ba kala ni kifuani nti ba
kenda kusala kixi kia kusala kwa
bau. Ba kala ni lukumu mu Kristu
kierzé kia kulekwa kua mambi, vava
mbala yayi ba ke kusosa ni makasi
mau ku kala ni kixi kiakieleka.
Vava kusala koso kua kifuani yayi
ke kukonda kukiza. Jesu utuba,
“Kukonda mi mu kala ve ni
makasi.” Kukula kwetu mu ngala,
kusekesa kwetu, kusadila kwetu,
—moso ke kala ni kusangana kwetu
ni Kristu. Ke mu kusadila ni yandi,
kixi ni kixi, —mu kukala ni
yandi, —nti tu kenda kukula mu
ngala. Yandi ke kukonda kuba

Mvumbi weni, vava ni Mambikisa wa lukumu wetu. Ke Kristu kumbaka ni kumbaka ni kiasi kioso. Ke kukala ni tu, kukonda kumbaka ni ku mbikisa kwa nzila yetu, vava ni mu kioso kia nzila. Davida utuba, “Mi nena kumona Mfumu wa meso mami kioso; mu kiasi kia yandi ke ku koko kuami kua kieleka, mi ke kukonda kukutuka.” Nzambi 16:8.

Ngeye wa vula, “Ngeye kiasi kiaku mi kenda kukala ni Kristu?” Ni kiasi kikamba kana ngeye wambaka yandi kumbaka. “Kana mu kambaka Kristu Jesu Mfumu,

tambatani mu yandi.” “Muntu wa kieleka uza kukala ni lukumu.”

Bakolose 2:6; Ebreu 10:38. Ngeye wakuba ngeye kiezé kwa Nzambi, kukala yandi weni, kusadila ni kulemba yandi, ni ngeye wambaka Kristu ni Mupulusi waku. Ngeye weni ke kukonda kufuta mambi mage kana kusandula muxima mage; vava kana ngeye wakuba ngeye kiezé kwa Nzambi, ngeye wena kumona nti yandi mu kiaxi kia Kristu wasala mambu yayi moso mu ngeye. Mu lukumu ngeye wenda kala kia Kristu, ni mu lukumu ngeye wenda kukula mu yandi —mu kuba ni kumbaka.

Ngeye wenda kuba moso,
—muxima mage, kuzola kuaku,
kusadila kuaku, —kuba ngeye weni
kierzé kwa yandi mwingi kulemba
mambu mandi moso; ni ngeye
wenda kumbaka moso, —Kristu,
kiaxi kioso kia mankembu, mwingi
kukala mu muxima mage, kukala
makasi mage, kieleka kiaku,
kusadisa kuaku kua mbikudi,
—kukubikila makasi ku kulemba.

Kuba ngeye kierzé kwa Nzambi mu
mbala; sala kiaxi yayi kia kumbaka.
Sambu yenge yi kala, “Baka mi,
Mfumu, ni kiaxi kia mi. Mi nena
tula mambu mami moso va makulu

mage. Sadila mi mbala yayi mu kusadila kuaku. Kala ni mi, ni kusala kwami koso ku sala mu ngeye.” Kiaxi yayi ke kia kiaxi ni kiaxi. Mu mbala kioso kuba ngeye kiezé kwa Nzambi mu kiaxi kia mbala yayi. Lembisa mambu mage moso kiezé kwa yandi, mwingi ku sala kana kulekwa ni kiaxi kia yandi. Ni kiaxi kikamba kiaxi ni kiaxi ngeye wenda kuba kiaxi kiaku mu makasa ma Nzambi, ni kiaxi kikamba kiaxi kiaku ki kenda kukola ni kifuani kia Kristu.

Kiaxi mu Kristu ke kiaxi kia kukebisa. Kuna kukonda kusekesa

kua kuzaba, vava kuna kukala ni
lukumu lua kukebisa. Kiaxi kiaku
ke kukonda ku ngeye; ke mu
Kristu. Kukonda makasi kuaku ke
kusangana ni makasi mandi,
lufwisu luaku lu ke kusangana ni
lufwisu lundi, kukonda makasi
kuaku ke kusangana ni makasi
mandi ma mbikudi. Ni kiaxi yayi
ngeye ke kukonda kumona ngeye,
kukonda kuleka muxima ku mona
ngeye, vava mona Kristu. Leka
muxima ku mona kuzola kwandi,
kukola, kukala kwandi. Kristu mu
kukonda kuzola ngeye, Kristu mu
kulembesa mutima, Kristu mu
ukristu wandi ni ukristu, Kristu mu

kuzola kwandi kua kukonda kiaxi
—kiaxi yayi ke kia kifuani kia
muxima. Mu kuzola yandi, ku
longa yandi, kukala ni lukumu
yandi weni, ngeye wenda
kusanduka ni kifuani kiandi.

Jesu utuba, “Kala ni mi.” Mambu
mamo ma kifuani ke kumonisa
kiaxi kia kukebisa, kukangama,
lukumu. Ni kiaxi kikamba u
kusamba, “Kuizani kiezé kwa mi, ...
ni mi kenda kubikila ngemba.”
Mateo 11:28. Mambu ma mvumbi
ma monisa kiaxi kikamba: “Kebela
mu Mfumu, ni kusungida yandi ni
kukebisa.” Ni Izaya u kuba kiaxi,

“Mu kukebisa ni lukumu ke makasi menu.” Nzambi 37:7; Izaya 30:15.

Kiaxi yayi kia ngemba ke kukonda kumonika mu kukonda kusala; mu kiaxi kia mu makoko ma Mupulusi kwila kua ngemba ke kusangana ni makoko ma kusala: “Bakani kitulu kiami: ... ni mu kenda kumona ngemba.” Mateo 11:29. Muxima wau uke kukebisa ngolo mu Kristu uza kukala ni makasi ni kusala mu kusadila yandi.

Kana muxima we mona ngeye, we kukutuka kiezé kwa Kristu, maza ma makasi ni kiaxi. Kiaxi yayi Satana ke sala makasi ma

kukutwala kiele su kiezé kwa
Mupulusi ni kukanga kusangana ni
kusadila kua muxima ni Kristu.
Kusekesa kua nza, makasi ni
mambu ma nza, mambi ma
bakwawu, kana mambi mage ni
kukonda kukala kwaku —ke
kusosa kukutwala kiele su. Kukala
ve kusambulwa ni mambu mandi.
Bungi ba kieleka ni ba zola kukala
kiezé kwa Nzambi, ke balongisa ku
mona mambi yau ni kukonda
makasi yau, ni mu kiavatu kukutula
ni Kristu ke kusungida kumbaka
kiaxi. Tu kukonda kusala muxima
kiaxi ni ku keba ni boma kana tu
kenda kubikiswa. Mambu yayi

moso ke kukutwala muxima kiezé
kwa Maza ma makasi metu.

Lembisa kukeba kua muxima mage
kiezé kwa Nzambi, ni kumona
yandi. Tuba ni kumona Jesu. Leka
ngeye kuzimbala mu yandi. Leka
makasi moso; leka boma mage.

Tuba ni mvumbi Paulo, “Mi ke kala
ni kixi; vava ke kala mi ve, vava
Kristu ke kala mu mi: ni kixi ki mi
kala ni kixi mu muxima ke mu
lukumu lua Mwana wa Nzambi,
wau wenza kuzola mi, ni kukuba
yandi weni mu kikambu kia mi.”

Bagalata 2:20. Kebela mu Nzambi.
Ke ni makasi ku keba kixi ngeye
wembika kiezé kwa yandi. Kana

ngeye wena kuleka ngeye mu
makasa mandi, uza kukutwala ni
kiaxi kia kumbaka kiezé kwa yandi
wau we kuzola ngeye.

Kana Kristu wambaka kifuani kia
muntu, wakanga batu kiezé kwa
yandi ni kikuma kia kuzola ki
kukonda kukutuka ni makasi kana
muntu weni wa zola. Satana uza
kumonisa mambu ma kuzola
mwingi ku tukangisa ku kukutula
kikuma yayi —ku zola kukutula
tueni kiezé kwa Kristu. Kiaxi yayi
ke kia tu kenda keba, kusala,
kusambuza, mwingi ku ka kiaxi
kenda kutusambwisa ku zola

mfumu yikwawu; mu kixi kia tu
ke kukala ni kixi kia kusala kixi
yayi. Vava tu tala meso mu Kristu,
yandi uza kukeba tu. Mu kumona
Jesu, tu ke mu kixi. Ku ka kixi
kenda kukutwala tu mu makasa
mandi. Mu kumona yandi mbikudi,
tu “ke kusanduka ni kifuani
kikamba, kieleka ni kieleka, ni
Mpala wa Mfumu.” 2 Kolinto 3:18.

Ke kixi yayi kia balongwa ba
kumbaka kifuani kia Mupulusi wau
ba zola. Kana balongwa ba wa
ndinga ya Jesu, ba muna mpusa yau
kierzé kwa yandi. Ba sosa, ba
kumona, ba landa yandi. Ba kala ni

yandi mu nzo, va mesa, mu kima,
mu kikala. Ba kala ni yandi ni bana
ba longwa ni longisi, kambaka kixi
ni kixi mu mimuna miandi
malongesu ma kieleka kiakieleka.
Ba tala yandi, ni bati ba longwa
kierzé kwa mfumu yau, mwingi
longa kusala kwa yandi. Balongwa
baba ba kala batu “ba makasi ni
kixi kikamba ni tu.” Tiago 5:17. Ba
kala ni makasi kikamba ni mambi
mwingi kukutuka. Ba kala ni
mpusa kikamba ya ngala, mwingi
kukala ni kixi kiakieleka.

Ni Yau, mwana wa kuzola, muntu
wau wenza kumonisa kifuani kia

Mupulusi ngolo, wenza kukonda
kumbaka kiasi kia kifuani kia
kuzola. Wenza kukonda kuba
muntu wa kukubanga weni, vava
wa zola kukala ni kiasi, ni kuzola
kufutila. Vava kana kifuani kia
Muntu wa Nzambi ki monika kiezé
kwa yandi, wena kumona kukonda
kukala kwandi ni kulembesa mu
kuzaba. Makasi ni kukebisa, makasi
ni kuzola, kikata ni kulembesa, kia
wenza kumona mu kiasi kia
Mwana wa Nzambi, kia kukumba
muxima wandi ni kuzola ni
kuzawula. Kiasi ni kiasi muxima
wandi wenza kukutwala kiezé kwa
Kristu, mbala yandi wakonzanga

kumona ngeye mu kuzola kiezé
kwa Mfumu wandi. Mutima wandi
wa kufutila, wa kuzola kukala ni
kiaxi, wenza kulemba mu makasi
ma Kristu. Makasi ma kusanduka
ma Mpala wa Nzambi ma vutula
muxima wandi. Makasi ma kuzola
kwa Kristu ma sala kusanduka kua
kifuani. Kiaxi yayi ke kuba kia
kusangana ni Jesu. Kana Kristu ke
kala mu muxima, kifuani kioso ke
kusanduka. Mpala wa Kristu,
kuzola kwandi, ke kulembisa
muxima, ke kukangisa mutima, ni
kutumuna mambu ni kuzola kiezé
kwa Nzambi ni diulu.

Kana Kristu wambata ku diulu,
kiesu kia kukala kwandi ki kala ni
balongwa bandi. Kia kukala kwandi
kia kieleka, kia kuzola ni mwini.
Jesu, Mupulusi, wau wa tambata ni
kusadila ni kusambuza ni bau, wau
wa tubila kixi ni kukebisa mimina
yau, wau, kana ndinga ya ngemba
kala mu mimuna miandi,
wakumbwa ku diulu, ni ndinga
yandi ya vutuka kiezé kwa bau,
kana bamalaika ba kumbaka yandi
—“Tala, mi ke kala ni enu kioso,
mbala yayi ni kioso.” Mateo 28:20.
Wambata ku diulu ni kifuani kia
muntu. Ba zaba nti yandi ke va
meso ma kiti kia Nzambi,

Mukwawu yau ni Mupulusi yau;
nti kuzola kwandi ke kusanduka
ve; nti yandi ke kala ni batu ba
makasi. Ke kumonisa va meso ma
Nzambi mankembu ma menga
mandi ma kiaxi, kumonisa makasa
mandi ni makulu mandi, mu
kuzaba kiaxi kia wafutila bapulusi
bandi. Ba zaba nti wambata ku
diulu mwingi kuba bapangila kiaxi,
ni nti uza kuvutuka ni kubatwala
kierzé kwa yandi.

Kana ba kusangana kana ku mbata
ku diulu, ba kala ni kuzola
kusambuza Tata mu dizina di Jesu.
Ni boma ba kulemba mu sambu,

kuvutula kiasi, “Mambu moso ma lusa kiezé kwa Tata mu dizina diami, uza kuba. Mbala yayi mu kusambula ve mu dizina diami: sambulani, ni mu kambaka, mwingi kusekesa kueno ku kala kiasi.” Yau 16:23, 24. Ba sasa kuboko kua lukumu ku diulu ni makoko ma kieleka, “Ke Kristu wafwa, ni kieleka, wena kuvutuka, wau ke ku koko kua kieleka kua Nzambi, wau ni kusambula mu kikambu kia tu.” Baloma 8:34. Ni Pentekoste yabikila kukala kua Mukindami, wau Kristu wenza kuba, yandi “uza kukala mu enu.” Ni yandi wenza kuba, “Ke kia mbote kiezé kwa enu mi kuenda:

mu kixi kia kana mi ka kuenda ve,
Mukindami ke kukonda kuiza kiezé
kwa enu; vava kana mi kuenda, mi
kenda kutumuna yandi kiezé kwa
enu.” Yau 14:17; 16:7. Ku kixi yayi
mu Mpala, Kristu wenza kukala
mbikudi mu mimina mi bana bandi.
Kusangana kwau ni yandi kukala
kia kixi kiezé kia kana yandi kala
ni bau weni. Mwini, ni kuzola, ni
makasi ma Kristu mu kukala mu
bau ma monika, mwingi batu,
kumona, “ba zawula; ni ba zaba nti
ba kala ni Jesu.” Masala 4:13.

Mambu moso ma Kristu kiezé kwa
balongwa, ke zola kuba kiezé kwa

bana bandi mbala yayi; mu kixi kia mu sambu yayi ya mbikudi, ni kikundi kia balongwa kusangana pafupi ni yandi, wenza kuba, “Mi ke kusambuza kiezé kwa baba weni ve, vava kiezé kwa batu ba kenda kumona mi mu ndinga yau.” Yau 17:20.

Jesu wasambuza mu kikambu kia tu, ni wasambuza nti tu kenda kukala kixi ni yandi, ni kieleka kana yandi ke kixi ni Tata. Kixi kia kusangana kia kifuani!

Mupulusi wenza kuba kiezé kwa yandi, “Mwana ke kukonda kusala kixi kiezé kwa yandi;” “Tata wau

ke kala mu mi, yandi ke kusala.”
Yau 5:19; 14:10. Ni kixi kikamba,
kana Kristu ke kala mu mimina mi
tu, uza kusala mu tu “kuzola ni
kusala ni kixi kia kuzola kwandi.”
Bafilipi 2:13. Tu kenda kusala ni
kixi kia yandi; tu kenda kumonisa
mpala kikamba. Ni kixi kikamba,
mu kuzola yandi ni kukala mu
yandi, tu kenda “kukula mu yandi
mu mambu moso, yandi ke mutu,
ni Kristu.” Efeso 4:15.

9 — Kisalu ne Moyu

Nzambi iki kikunku kia moyu, kia kiese, ne kia kyooka kuidi bibumbe bioswe. Nga misengo ya dizu, nga mianza ya maza a fuma mu kikunku kia moyu, nsakumunu ifuma kuidi yandi kuenda kuidi bibumbe biandi bioswe. Ne mũnua kia moyu wa Nzambi u kala mu ntimu wa batu, wala kufuma kuenda kuidi bangi mu kuzola ne mu nsakumunu.

Kiese kia Mupulusi wetu kiala mu kũtualala ku mbata ne mu kupulusa batu babua. Buá eyo yandi kana ku

tala moyu wiandi nga kia kiatela,
vava yandi kumbikila kulusu,
kuleka nzoni. Nomo nyi bamalaika
batunga mu kusala buá kiese kia
bangi. Eyo nyi kiese kiabo. Kisalu
kia bakwa ntimu u kana ku kwêjua
bangi kualala kia kũkwa, kusadila
akwa mu malwa ne akwa batua ku
mbata mu mbenge ne mu kikunku,
iki kisalu kia bamalaika ba kana
disumu. Mupasi wa kuzola kua
Kristu wa kũdiha mwenyi, iki
mupasi u kala mu diyilu ne iki kia
kibaluka kia kiese kiandi. Eyo nyi
mupasi balongidi ba Kristu bala
kuba, ne kisalu kiandi bala kusala.

Nũnga kuzola kua Kristu
kukwitikua mu ntimu, nga nsudi ya
kiese, kena ku zimbakana. Ngusu
yiandi yayile yiala kumbua kuidi
boso tuá kala na bo. Mupasi wa
Kristu mu ntimu u nga kikunku mu
lutende, u kala kufuma buá
kũtendelesa boso ne kukitisha akwa
ku kala mu kia kubua ku kala ne
kũhanda kwa ku nua maza a moyu.

Kuzola kuidi Yezu kiala kimonina
mu kũhanda kua kusala nga yandi
a sala buá nsakumunu ne kũtualala
ku mbata kua bantu. Kiala ku tuala
ku kuzola, ku kũndamena, ne ku
kia kwasa kuidi bibumbe bioswe

bia Tata wetu wa diyilu u kala
kūlama.

Moyu wa Mupulusi mu nza kadi
moyu wa kiese ne wa kūzola
mwenyi, vava yandi kala kusala mu
kūtama, mu kūlumbakana, ne mu
kūsala ka kuleka buá mupulusu wa
batu babua. Ku mbata ku ku
bumbua kuenda ku Kalivale, yandi
landa nzila ya kūkana mwenyi ne
kana kuhandanda kia kulekua mu
bisalu bia kūlaba, mu bitambi bia
kulua, ne mu kūlama ne kusala kua
kūlaba. Yandi muila, “Mwana wa
mũndu kayi kuiza buá kusadilua,
vava buá kusadila ne kuha moyu

wiandi buá kipia kia bangi.” Mateu 20:28. Eyo nyi kia kimosa kikuluntu kia moyu wiandi. Mambo maku yoso makala kia kũtu kua kũswasana ne kua kusadila. Kiala kia kũdia ne kia ku nua kwenyi kusala kisangi kia Nzambi ne kumalisa kisalu kiandi. Mwenyi ne kũzola mwenyi ka biana mu kisalu kiandi.

Nomo nyi, akwa kala mu ngusu ya Kristu bala kala mu kia kũsonga soswe, buá bangi Kristu a kaluila bamone kia kia diyilu. Bala kusala soswe kia bakana buá kũtendelesa nza mu kiala kwabo. Mupasi eyi

nyi bibuma bia kia kyooka kia
mũndu u kumbuluka kia kyooka.
Ka nũnga mũndu a kuiza kuidi
Kristu, mu ntimu wiandi kwitukila
kũhanda kua kuzayisa bangi kia
mukwenu wakundama u mwene
mu Yezu; kia kyooka kia mupulusu
ne kia kujela kena ku zimbakana
mu ntimu wiandi. Nũnga tudi
tuatela mbenge ya Kristu ne tudi
mu kiese kia Mupasi wiandi u kala
mu itwaminu yetu, tudi kana ku
tala. Nũnga tudi tua nua ne
kumona kia Mwanta u kyooka, tudi
ne kia kuamba. Nga Pilipu nũnga a
mwene Mupulusi, tuá kukita bangi
kuiza ku mpala yiandi. Tuá

kuhanda kuba monisa kia kyooka
kia Kristu ne mambo a kia kyooka
kia nza i kuiza. Kiala ne kũhanda
kua kũlumbakana kua kũlanda
nzila ya Yezu a enda. Kiala ne
kũlomba kua ntimu kia akwa
bakala mu mpata wetu “bamone
Mwana wa Nzambi, u fumisa
disumu dia nza.” Yoano 1:29.

Ne kusala buá kusakumuna bangi
kukala ku bavula nsakumunu kuidi
mwetu. Eyo nyi kia kyooka kia
Nzambi mu kuha kitu kia kusala
mu kipanga kia mupulusu. Yandi
kaha batu kia kyooka kia kuba mu
ngusu ya Nzambi ne ku ha

nsakumunu kuidi bampangi yabo.
Eyo nyi kizinunu kikuluntu, kiese
kikuluntu, kia Nzambi kana kuha
batu. Akwa bakala mu bisalu bia
kuzola batuala ku mpata kuidi
Mũbungu yabo.

Nzambi kana kuha lusangu lua
mbembo yia kyooka, ne kisalu
koswe kia kusadila mu kuzola,
kuidi bamalaika ba diyilu. Yandi
kana kuha zinzila ziku yaku buá
kumalisa kia kyooka kiandi. Vava
mu kuzola kwenyi kua
kũlumbakana, yandi soba kutuisa
bakisalu bandi, kuidi Kristu ne
bamalaika, buá tuá baka

nsakumunu, kiese, ne kūtuala ku
mbata kua mupasi, kia fuma mu
kisalu eyi kia kana kuzola mwenyi.

Tudi mu kūtu kua Kristu mu
makomanu mandi. Kisalu koswe
kia kūdiha mwenyi buá kyooka kia
bangi kikindula mupasi wa
kūsadila mu ntimu wa mūha,
kumutuala ku mpata kuidi
Mupulusi wa nza, yandi “wa
kiomba, vava buá benu ... kala
mukwata, buá mu kia kubua
kwenyi muba kiomba.” 2 Kolinto
8:9. Ne mu kūtueka tuala kia
kyooka kia Nzambi mu kubumbua

kwetu, moyu wiala kia nsakumunu
kuidi etu.

Nũnga ukuenda ku kisalu nga
Kristu a longela balongidi bandi, ne
kũbaka bantu buá yandi, u kala mu
kia kiatela kia dilingulu dia ku
mbata ne kuzaba kua kũlumbakana
mu mambo a Nzambi, ne ku kala ne
nzala ne kũhandanda kwa kia kyooka.
U kala kulomba kuidi Nzambi, ne
lusadililu luaku lu kala lukumana,
ne mũndu waku wala ku nua mu
kikunku kia mupulusu. Ku komana
ne bubidi ne malwa kukutuisa ku
Bibilia ne ku kulomba. U kala
kukula mu ngusu ne mu kuzaba

Kristu, ne kūbaka dilingulu dia
kiomba.

Mupasi wa kusala bangi ka kuzola
mwenyi uha mūnene, ku
tambakana, ne kia kyooka kia
Kristu ku mbenge, ne kuha kiese ne
kukuama kudi mūha wiandi.
Mabanza amakwata. Kena kimpata
kua bisalu bia kūlaba ne bia kūzola
mwenyi. Akwa bakala kusala
ngusu ya Kristu bala kukula ne
kuba ne ngusu buá kusala Nzambi.
Bala kuba ne kumona kwa mupasi
kua kialu, lusadililu lu kala lu kula,
ne ngusu ya kūlomba ya
kūlumbakana. Mupasi wa Nzambi,

u kala kusala mu mupasi yabo, u
butula kuswana kua kia kyooka mu
mũndu buá kũtua ku mpata kua
Nzambi. Akwa bakala kũdiha
mwenyi mu kisalu kia kyooka kia
bangi, bala kusala mupulusu wabo
mwenyi.

Nzila yeka ya kukula mu ngusu nyi
kusala kia kūswe kia kia kibaluka
kia Kristu a tuila—ku sala, mu
ngusu yetu yoswe, mu kusadila ne
kusakumuna akwa bakala ne
kiatela kia tu kana kuha. Ngusu
yikuiza mu kusala; kusala nyi kia
kiatela kia moyu. Akwa bakala ku
kũtama mu kũtambula nsakumunu

i kuiza mu nzila ya ngusu, ne
kusala ka kia kuidi Kristu, bakala
kusala kia ku moyu mu kũdia ka
kusala. Ne mu mambo a mupasi
nga mu nza ya mbenge, eyo yiala
ku tuala ku kubua ne ku banga.
Mũndu u kana kusala malu mandi,
kana ku bwa ngusu yoswe ya
kumala. Nomo nyi Muklistu u kana
kusala ngusu yiandi ya Nzambi
kena kukula mu Kristu yeka, vava u
bwa ngusu yiandi ya kala.

Kimbangi kia Kristu nyi kia
kikalula kia Nzambi buá mupulusu
wa batu. Kisalu kiandi kiala kua
kuisa mbembo yia kyooka ku nza.

Ne kia kiatela kia kukwêjua kudi
Baklistu boswe. Mũndu oswe, mu
kia kiatela kia kikalula kiandi ne
kimpata kiandi, utela kumalisa kia
kiatela kia Mupulusi. Kuzola kua
Kristu, ku kumonisa kuidi etu,
kutuisa bakipia kuidi boso bena
kuzaba yandi. Nzambi kaha kia
kyooka, kayi buá mwetu yeka, vava
buá kuha kuidi bangi.

Nũnga balongidi ba Kristu bakala
mu kia kiatela kia bisalu, bakala
zinga ayi kua mikanda mu
kūsakanisa mbembo yia kyooka mu
nza ya bapagani. Ne boso bakana
kuiza mwenyi mu kisalu, vava bala

kusadila mu kiomba kiabo, mu
kwasa kwabo, ne mu malombo abo.
Ne bakala bisalu bia kũlaba mu nza
ya Baklistu.

Tuatela kusala Kristu ka mu nza ya
bapagani, ne ka kuleka ntu dietu,
nũnga kia kiatela kietu kidi kuna.
Tudi kala kusala eyo mu ntu, mu
kimbangi, mu batu tuá kala na bo,
ne mu batu tuá kala kusala bisalu
na bo.

Kia kialu kia moyu wa Mupulusi
wetu mu nza kiala mu kusala kua
kũtama mu kikuku kia kusala malu
a ku Nazalete. Bamalaika ba

kusadila ba kala ku mpata kua
Mwanta wa moyu nũanga yandi a
enda ku mpata kua babiki ne
bakisalu, batu ba kana kuzaba ne ba
kana kukumana. Yandi kala
kumalisa kia kiatela kiandi mu kia
kyooka nũanga a sala mu kisalu
kiandi kia kũkwa nga nũanga a pula
balwau ne nũanga a enda mu
mianza ma Galilaya ma kũtama.
Nomo nyi mu bisalu bia kũkwa ne
mu kikunku kia kũkwa kia moyu,
tudi kala kwenda ne kusala na
Yezu.

Mũtumwa muila, “Mũndu oswe,
mu kia yandi a kukitibua, mu kio

kala na Nzambi.” 1 Kolinto 7:24.
Mũndu wa bisalu kana kusala
bisalu biandi mu nzila yiala
kukumisa Mwanta wiandi buá
kukwêjua kwenyi. Nũnga iki
mulongidi wa kia kyooka wa
Kristu, wala kũtualala kidimbulukila
kiandi mu soswe kia kala kusala ne
kumonisa batu mupasi wa Kristu.
Mũsali wala kua kiala kia kyooka
ne kukwêjua kua Yandi u salanga
mu bisalu bia kũkwa mu nza mu
zumbi za Galilaya. Mũndu oswe u
kala kukwêjua zina lia Kristu utela
kusala buá bangi, mu kumona
bisalu biandi bia kyooka, batuale ku

kukumisa Mũbungu yabo ne
Mupulusi yabo.

Bangi bakala kũlekela kudiha kia
kiala kiabo ku kisalu kia Kristu buá
bangi bakala ne mikalo ne mbongo
ya kũlumbanina. Kidimuna kiala
kia kiala kuba kia bakwa mikalo ya
kũlumbakana yeka bakala kusadila
ngusu yabo ku kisalu kia Nzambi.
Kiala kia kuba kia bangi kuzaba kia
mikalo ihawa kuidi akwa bafwana
yeka, kuleka bangi ba kiala kia kana
ku kukitibua ku sala mu bisalu ne
mu kia kiatela. Vava kayi nomo mu
kizengu. Nũnga mwanta wa ntu a

kukita basadi bandi, yandi kaha
mũndu oswe ksalu kiandi.

Mu mupasi wa kuzola tudi kala
kusala bisalu bia kũkwa bia moyu
“nga kuidi Mwanta.” Kolose 3:23.
Nũnga kuzola kua Nzambi kudi
mu ntimu, kiala kimonina mu
moyu. Kiese kia Kristu kiala ku
mpata wetu, ne ngusu yetu yiala
kũtualala ku mbata ne kusakumuna.

Uatela kũlindila makumbi
makuluntu ne kũlindila ngusu ya
kũlumbakana mbata kusala
Nzambi. Uatela ku ba ne kia
kudimuna kia nza yiala ku

kudimuna. Nūnga moyu waku wa
nyedi yoswe iki mbangi ya yile ne
ya kia kyooka kia lusadililu luaku,
ne bangi bakambata kia u kala uku
kuba sakumuna, bisalu biaku
biakala ka biabua soswe.

Balongidi ba kũkwa ne ba kia
kũtama ba Yezu bakana kuba
nsakumunu kuidi bangi. Bakana
zaba kia bakala kusala kyooka kia
kũlumbanina, vava mu ngusu yabo
ya kana kuzaba bakana butula
misengo ya nsakumunu i kala
kukula ne kuya ku mbata, ne
misengo ya nsakumunu bakana
zaba nyedi ya kuha kia kialu nyedi

ya kubutila. Bakana kumbua ne
kuzaba kia bakala kusala kia
kikuluntu. Batela kūtama mu
kūlaba; kusala kana kuleka bisalu
bia kia kyooka kia Nzambi kiala
kuba; ne moyu yabo wakana kualu
kia pamba. Mũndu wabo wakana
kukula ne kuya ku mpata mu kia
muisamba kia Kristu; baki bakisalu
na Nzambi mu moyu eyi ne mu
kūtua mu kia kiatela kia kisalu
kikuluntu ne kia kiese kia kana
mbiembie kia moyu u kuiza.

10 — Kuzaba Kwa Nzambi

Bungi ni bungi ke nzila yi Nzambi
ke sosa kumonisa yandi weni kiezé
kwa tu ni kututwala mu kusadila ni
yandi. Nza ke tuba kiezé kwa
kiesu kietu kukonda kuleka.

Muxima wau wakanga uza kumona
kuzola ni kixi kia Nzambi kana
kumonisa mu kusala kwa makasa
mandi. Kutu yi ke wa ye lenda wa
ni kumona kusadila kua Nzambi
mu mambu ma nza. Kikala ki
mambote, biti bi ndende, mbuta ni
biti bi mbote, lutiti lu ke tambata,
mvula yi ke noka, maza ma ke
koka, kixi kia diulu, ke tuba kiezé

kwa mimina mi tu, ni kutusamba
ku zaba yandi wau wenza mambu
moso.

Mupulusi wetu wakanga
malongesu mandi ma kixi ni
mambu ma nza. Biti, nyama, biti bi
kikala, miombo, maza, ni diulu di
mbote, ni mambu ma kixi ni ma
nza, moso ma kusangana ni mambu
ma kieleka, mwingi malongesu
mandi ma kala kuzabikisa, kana mu
makasi ma kixi kia muntu.

Nzambi ke zola bana bandi kumona
mambu mandi ni kusekesa mu
kixi kia kukebisa ni kixi kia

mbote ki wenza kudongisa nza yetu. Ke zola mambu ma mbote, ni kiezé kia mambu moso ma mbote ke zola kifuani kia mbote; ke zola tu kukola ukristu ni kukebisa, ngala ya kukebisa ya biti.

Kana tu kala mu ku wa, mambu ma Nzambi ma lenda kulongesa malongesu ma kiaxi ma kulemba ni lukumu. Ku niti yi ke tambata mu nzila yau kukonda nzila ku kiaxi ni kiaxi, mbala yayi ni mbala yayi, ku ka kiaxi kia munkambu, mambu ma nza ma ke kulemba kuzola kia Mvumbi. Ni Nzambi ke keba kiaxi kioso ni kukeba kiaxi kioso ki

wenza. Yandi wau uke keba nza ni
nza, ni kixi kikamba uke keba
mpusa ya nzumbi yi munkambu yi
ke yimba ni kukonda boma. Kana
batu ba kuenda ku kusala kwa bau,
ni kana ba sambu; kana ba lala ni
kana ba teleka; kana muntu wa
kiazzi ke dia mu nzo yandi, kana
muntu wa lukulukilu ke kusangisa
bana bandi va mesa yi munkambu,
yandi ke keba ni Tata wa diulu. Ku
ka kudila ku ke kudilwa kukonda
Nzambi kumona. Ku ka kusekesa
ku ke kukonda yandi kumona.

Kana tu kumona kixi yayi, makasi
moso ma kukonda kixi ma kenda

kulekwa. Kiaxi kietu ke kukonda
kukala ni kuzimbala ni kiaxi kia
mbala yayi; mu kiaxi kia mambu
moso, kana ma kikata kana ma
munkambu, ma kenda kulekwa mu
makasa ma Nzambi, wau ke
kukonda kuzimbala mu bungi bwa
mambu, kana kulembeswa mu
makasi mau. Tu kenda kumona
ngemba ya muxima yi bungi ba
kukala kiaxi kia kukonda kuzaba.

Kana kiele su kienu ke kusekesa mu
kiaxi kia nza, kumonanga nza yi ke
kuiza, yi ke kukonda kumona
mambi ni lufwa; kuna kifuani kia
nza ke kukonda kumona kiaxi kia

kifulu. Leka muxima mage kumona nzo ya bapulusi, ni kuzaba nti ke kia kixi kiezé kia kiele su kiaku ki lenda kumona. Mu mankembu ma Nzambi ma nza tu ke kumona kixi kia munkambu kia kixi kiandi. Ke sonikwa, “Mesu ma kumona ve, makutu ma wa ve, ni mu muxima wa muntu ku kiza ve, mambu ma Nzambi wapangila batu ba kuzola yandi.” 1 Kolinto 2:9.

Mvumbi ni muntu wa kuzaba nza ke ni mambu ma kuba mu kifuani kia nza, vava ke Kristu wau uke kusekesa mu kixi kia nza ni kiele su kia kikata, mu kixi kia ke

kumona kusala kwa Tata wandi ni
kumona kuzola kwandi mu biti ni
biti ni miti. Ku ka muntu wenda
kumona kieleka kia miombo ni
kikala, maza ni mbu, wau ke
kumona ve ni kixi kia kuzola kwa
Nzambi kiezé kwa muntu.

Nzambi ke tuba kiezé kwa tu mu
kusala kwandi kua kieresu ni mu
makasi ma Mpala wandi mu
muxima. Mu mambu metu ma nza,
mu kusanduka ku ke kusala ku
zunguluka tu, tu lenda kumona
malongesu ma kixi kana mimina
mi tu mi kala ya kuzaba. Mvumbi,
mu kumona kusala kwa Nzambi,

utuba, “Nza yoso yi ni mambote ma Mfumu.” “Muntu wa lufwisu, wau uke kumona mambu yayi, uza kumona kuzola kwa Mfumu.” Nzambi 33:5; 107:43.

Nzambi ke tuba kiezé kwa tu mu ndinga yandi. Kiaxi yayi tu ke kumona kieleka ki kifuani kiandi, ki kusala kwandi ni batu, ni kusala kukata kua kusumbula. Kiaxi yayi ke kizibuka va meso metu kifuani kia bata-bata ni bamvumbi ni batu ba ukristu ba kala. Ba kala batu “ba makasi ni kiaxi kikamba ni tu.” Tiago 5:17. Tu ke kumona nzila yi ba kukutuka mu kuzimbala ni kiaxi

kia tu, nzila yi ba kugwa mu makasi
ni kiasi kia tu, ni kuvutuka makasi
ni kumbaka mu ngala ya Nzambi;
ni, kumona, tu ke kukindamana mu
kusosa kwetu kieleka. Kana tu ke
wa kifuani kia mankembu ma ba
kambaka, kia kiezé ni kuzola ni
mankembu ma kusekesa kwa bau,
ni kusala kwa bau mu ngala yi ba
kambaka, mpala wau wa balongisa
uke kusala mu mimina mi tu kuzola
kusala ni kiasi kikamba—kuzola
kukala ni kifuani kia bau—kuzola
ku tambata ni Nzambi ni kiasi kia
bau.

Jesu wenza kuba mu kifuani kia
Malembe ma Kala, —ni kixi
kikamba kieleka kiezé kia Munkwa,
—“Mau ke kumonisa mi,”
Mupulusi, yandi wau tu ke tula
kixi kietu kua kixi ki mbikudi.
Yau 5:39. Kieleka, Biblia yoso ke
kumonisa Kristu. Ku kieleka kia
kumbaka kua kusala —mu kixi kia
“kukonda yandi ku ka kixi ki
wenza”—mbala yayi ni kwila ya
kuleka, “Tala, mi ke kuiza kiki,” tu
ke wa mambu mandi ni ku wa
ndinga yandi. Yau 1:3; Kizibukisa
22:12. Kana ngeye wa zola kuzaba
Mupulusi, longa Malembe ma
Ukristu.

Kumba muxima mage woso ni mambu ma Nzambi. Mau ke maza ma kiaxi, ma kuzima maza ma kiaxi. Ke nkiko ya kiaxi ku diulu. Jesu utuba, “Kana mu kukonda kudia muxima wa Mwana wa muntu, ni kumwa menga mandi, mu kala ve ni kiaxi mu enu.” Ni yandi uke kudiamuna mu kutuba, “Mambu ma mi ke tuba kiezé kwa enu, ke mpala, ni ke kiaxi.” Yau 6:53, 63. Mitu yetu mi ke kukula mu kiaxi kia tu ke dia ni kumwa; ni kiaxi kia mu kiaxi kia muxima, ni kiaxi kia mu kiaxi kia mpala: ke mambu ma tu ke mona mu muxima

ma ke kuba makasi ni kukola kua mpala wetu.

Kiaxi kia kusumbula ke kiaxi
kimosi ki bamalaika ba ke zola
kumona; ke kenda kala lufwisu ni
kiaxi kia bapulusi mu kiaxi kioso
kia mbikudi. Ke kukonda kukala
kiaxi kia kumona ni kulongisa
mbala yayi? Nkenda ni kuzola kua
Jesu kua nkumbu, kitambu ki sala
mu kikambu kia tu, ke kusamba
kiesesu kia kikata ni kia kukebisa.
Tu kenda kala mu kumona kifuani
kia Mupulusi wetu wa kuzola ni
Mupakasi wetu. Tu kenda kumona
kusala kwa yandi wau wizanga

kubika bana bandi mu mambi yau.
Kana tu ke mona mambu ma diulu,
lukumu lwetu ni kuzola kwetu ku
kenda kukola, ni sambu yetu yi
kenda kumbakana ni Nzambi, mu
kiaxi kia ku kenda kusangana ni
lukumu ni kuzola. Yi kenda kala ni
lufwisu ni makasi. Kuna kukala ni
lukumu kua kukebisa mu Jesu, ni
kiaxi kia kiaxi ni kiaxi kia makasi
mandi ku kubika kiezé kia batu
boso ba kuiza kiezé kwa Nzambi
mu yandi.

Kana tu ke mona kukala kua
Mupulusi, tu kenda kuzola
kusanduka ni kuvutuka mu kifuani

kia ukristu wandi. Kuna kukala ni
nzala ni maza ma muxima mwingi
kukala ni kifuani kia yandi wau tu
ke zola. Kana mambu metu ma kala
mu Kristu, tu kenda tuba kiezé kwa
bakwawu ni kumonisa yandi ku
nza.

Biblia ke kukonda kusonikwa kiezé
kwa muntu wa lufwisu weni; vava,
ke kusonikwa kiezé kwa batu boso.
Kieleka ki kikata ki mpusa kia
lusadisus ke kumonika ni kiasi kia
mwini; ni ku ka muntu wenda
kuzimbala ni kukutuka nzila, vava
batu ba ke landa kifuani kiau

kukonda kumona kuzola kwa
Nzambi.

Tu kukonda kumbaka kiele su kia
muntu mu kiasi ki Malembe ma
longa, vava tu kenda kusosa
mambu ma Nzambi tueni. Kana tu
kundila bakwawu kusosa mu
kikambu kia tu, tu kenda kukala ni
makasi ma kukonda kukala ni kiasi.
Makasi ma mbote ma lufwisu ma
lenda kukala munkambu mu
kukonda kusadila muambu ma
kukeba kiele su kiau, mbala yau ma
kenda kuzimbala makasi mau ma
kumona kieleka ki kikata kia
ndinga ya Nzambi. Lufwisu lu

kenda kukola kana lu sadilwa mu
kusosa kusangana kua mambu ma
Biblia, kukebisa Malembe ni
Malembe ni mambu ma mpala ni
mambu ma mpala.

Ku ka kixi kixwawu ki lenda
kukangisa lufwisu kiezé kia
kulongisa Malembe. Ku ka buku
yikwawu yi ni makasi ngolo ku
kutumuna mambu, ku kuba makasi
ma lufwisu, kiezé kia kieleka ki
kikata ki kukola kia Biblia. Kana
ndinga ya Nzambi ya longwa ni
kixi kia kieleka, batu ba kenda
kukala ni lufwisu lua kukangisa,
kifuani kia mbote, ni makasi ma

kukeba ma kumonika munkambu
mu mambu mambo.

Vava ke kixi kia munkambu ki ke
kumbakana mu ku tanga Biblia ni
kiki. Muntu wenda tanga Biblia
yoso ni kukonda kumona kixi
kiandi kana kumona kieleka kiandi
ki kikata. Kifuani kimosi ki tangwa
mbala yandi ki kieleka mu lufwisu
ni kusangana kwandi mu kusala
kua lusadis, ke kia kixi kiezé kia
kutanga mambu ma kapitulu ni
kukonda kixi kana kulongiswa.
Kala ni Biblia yaku. Kana ngeye ni
kixi, tanga; keba mambu mu
lufwisu luaku. Kana ngeye ke

tambata mu nzila, ngeye wenda
tanga kifuani ni kumona, ni
kukangisa mu lufwisu.

Tu kukonda kumbaka lufwisu
kukonda kievesu kia kikata ni
kulongisa ni sambu. Bifuani bi kala
bi Biblia bi ke kieleka mwingi
kukonda kuzimbala, vava bi
kwawu bi kieleka ki kukonda
kukala va ntu mwingi kumona kiki.
Malembe ma lenda kukebiswa ni
Malembe. Kuna kusosa kua kievesu
ni kumona kua sambu. Ni
kulongisa kua kifuani yayi ku
kenda kufutilwa ngolo. Kana
muntu wa kusosa maza ma kixi ke

kumona nzila yi kiaxi ki kieleka mu
nza, ni yandi wau ke sosa ndinga ya
Nzambi ni kukebisa ni kiaxi kia
kieleka ke kumona kieleka ki kiaxi
ngolo, ki kieleka kiezé kwa muntu
wa kusosa kukonda kielesu.

Mambu ma kutumwa, ma
kumonwa mu muxima, ma kenda
kala ni maza ma ke koka ku maza
ma kiaxi.

Biblia ke kukonda kulongwa
kukonda sambu. Kana tu ke zibula
mimbudi miandi tu kenda sambuza
kielesu kia Mpala wa Nzambi, ni ku
kenda kubikwa. Kana Natanaela
wiza kiezé kwa Jesu, Mupulusi

wenza kuba, “Tala Muisalele wa kieleka, wau ke kukonda malembe!” Natanaela wenza kuba, “Ngeye wenza kuzaba mi nzila yika?” Jesu wavula, “Kana Filipu ke kusamba ngeye, ngeye wakala va nsi yi mwamba wa figu, mi naku mona.” Yau 1:47, 48. Ni Jesu uza kumona tu ni kixi kikamba mu kima kia sambu kana tu ke sosa yandi mwingi kumona kieleka. Bamalaika ku nza yi kiezé ba kenda kala ni batu ba mu kulembesa mutima ba ke sosa kulongwa kua Nzambi.

Mpala wa Nzambi ke kutumuna ni kumvumbila Mupulusi. Ke kusala kwandi ku kumonisa Kristu, ukristu wa kieleka kiandi, ni lusadisulukata lu tu kambaka muyandi. Jesu utuba, “Uza kumbaka kia kia mi, ni ku kumonisa kiezé kwa enu.” Yau 16:14. Mpala wa kieleka ke longisi weni wa kieleka ki Nzambi. Nzambi ke kumona batu ni kixi kika, mu kixi kika wana Mwana wandi mwingi kufwila bau ni kutumuna Mpala wandi mwingi kukala longisi wa muntu ni kulongisa mbikudi?

11 — Kia Kiatela kia Kulomba

Mu mbembo ya nza ne mu
kumbanuna, mu kikwija kiandi, ne
mu ngusu ya Mupasi wiandi,
Nzambi u kala kutuambila. Vava
eyo kayi kukwana; tuá tuela
kufumisa ntimu wetu kuidi yandi.
Buá kuba ne moyu wa mupasi ne
ngusu, tuá tuela kuba ne kũtu kua
kia kyooka kua Tata wetu wa
diyilu. Mabanza etu makana ku
yandi; tudi kala kudimuna mu
bisalu biandi, mu nsakumunu
yiandi, mu nsakumunu yiandi;
vava eyo kayi, mu kia kialu, ku
sandimuna na yandi. Buá ku

sandimuna na Nzambi, tuá tuela
kuamba kia kiatela kia moyu wetu
wa nyedi yoswe.

Kulomba kudi kufumisa ntimu
kuidi Nzambi nga kuidi mukwenu.
Kayi buá ku zayisa Nzambi kia tudi
kio, vava buá kutuisa kumukwata.
Kulomba kena kuisa Nzambi ku
mwetu, vava kutuisa kwetu kuidi
yandi.

Nũnga Yezu a kala mu nza, yandi
longela balongidi bandi buá
kulomba. Yandi balongela kuha kia
kiatela kia nyedi yoswe ku mpala
kua Nzambi, ne kumwaha makasa

moswe. Ne kia kia kyooka yandi
kaba kia malombo abo mala
kumbua, iki kia kia kyooka kuidi
etu mwenyi.

Yezu mwenyi, nũnga a kala mu
batu, a kala mu kulomba kua
kũtama. Mupulusi wetu a kala mu
kia kiatela kietu ne mu
kunyengumuna kwetu, mu kiala
mu kũlomba, ku kumbula kuidi
Tata kiandi ngusu ya mũmbuya,
buá kufuma ku kũtama buá kũtualala
kisalu ne makomanu. Yandi nyi
kizengu kietu mu mambo oswe.
Yandi iki mũnda wetu mu
kunyengumuna kwetu, “u

makomanu mu mambo oswe nga
etu;” vava nga u kana disumu
mbenge yiandi yakana kũtama mu
mambî; yandi kumbikila
makomanu ne malwa mu nza ya
disumu. Kuba mũndu kwenyi
kukitisha kulomba kia kiatela ne kia
kia kyooka. Yandi mwene kiese ne
kukuama mu ku sandimuna na Tata
yiandi. Ne nũnga Mupulusi wa
batu, Mwana wa Nzambi, a
kumbua kia kiatela kia kulomba,
kiadi kialu batu ba kunyengumuna
ne basumu bakala mu kia kiatela
kia kulomba kua ntimu ne kua
kũtama.

Tata wetu wa diyilu u kala uku
kūlindila buá kuha nsakumunu
yiandi yoswe. Kia kiatela kietu kiala
kia ku nua mu kikunku kia kuzola
kua kana mpaka. Kia kimonina
kiala kia tudi kulomba ka kui!

Nzambi u kala mu kia kiatela ne
mu kūhanda kua kuwa malombo a
bana bandi ba kūkwa, vava kudi kia
kūtama mu kūtu kwetu ku zayisa
Nzambi mambo etu. Bamalaika ba
diyilu bakana ku kudimuna kia
batu ba kunyengumuna, ba kana
kūbaka ngusu, batua makomanu,
nūnga ntimu wa Nzambi wa kuzola
kua kana mpaka u kala uku kuba
zola, u kala mu kia kiatela kia kuha

kialu kia bana kuhanda ne
kudimuna, ne vava balomba ka kui
ne kuba ne lusadililu ka kui?
Bamalaika bazola ku fukamina ku
mpala kua Nzambi; bazola kuba ku
mpata yiandi. Balanga ku
sandimuna na Nzambi nga kiese
kiabo kikuluntu; ne vava bana ba
nza, ba kala mu kia kiatela kia
lusadilu lu Nzambi yeka kana kuha,
bakala mu kia kukumbalala mu
kwenda ka kia kyooka kia Mupasi
wiandi, ne ku kala na yandi.

Mbiembe ya mumbî i kala mu
mpata wa akwa kana kulomba.
Makomanu ma mbudi mamona mu

kūbemba kia kusala disumu; ne mambo oswe eyo buá kana kusadila mikalo ya Nzambi i kaha mu kūtua kulomba. Bua ki bana ba Nzambi bakala mu kia kūtama mu kulomba, nūnga kulomba iki kizengu mu koko kia lusadililu buá kufumula ntu wa Nzambi, kuna mbongo za kana mpaka za kūlumbakana? Ka kulomba kua kūtama ne kūlama kua kūlumbakana, tudi mu kia kiatela kia kubua mu kiala ne kuenda ku nzila ya kia kyooka. Mbudi u kala uku kūkana nzila ya kimpata kia nsakumunu, buá tuá kana mu kulomba kua ntimu ne

lusadililu kubaka ngusu ne ngusu
buá kũkana makomanu.

Kudi mikalo i kana ku tuala kia
Nzambi wala kuwa ne kũtambula
malombo etu. Kia kũtueka kia
mikalo eyi nyi kuzaba kia tudi mu
kia kiatela kia lusadilu ku yandi.
Yandi kala lusuku, “Nda futila
maza ku mũndu u kala ne nzala, ne
mianza ku nza yayuma.” Yezaya
44:3. Akwa bakala ne nzala ne
kũhanda kwa kia kyooka, akwa
bakala kũhanda Nzambi, bakana
zaba kia bala kũtuta. Ntimu utela
kufumama ku ngusu ya Mupasi, ka

Nzambi kana kuha nsakununu
yiandi.

Kia kiatela kietu kikuluntu kyedi
kia kũtueka mbangi ne
kukumbidila mu kia kiatela kietu.
Vava Mwanta utela kuhandibua
buá kutuisa mambo aba. Yandi
muila, “Lomba, ne muha kuidi
benu.” Ne “Yandi u kana kutuala
Mwana wiandi, vava u kumuha
buá etu oswe, ka kana kumuha ne
mambo oswe?” Mateu 7:7; Loma
8:32.

Nũnga tudi kala ne disumu mu
ntimu, nũnga tudi kala na kia

disumu ki tuzaba, Mwanta kana
kuwa; vava kulomba kua mũndu u
kukulua ne u kumbua ntimu kuala
kukumana nyedi yoswe. Nũnga
mambî oswe a kala a tuala, tudi
kana kwikêla kia Nzambi wala
kũtambula malombo etu. Kia
kyooka kietu mwenyi kena ku tuala
ku nsakumunu ya Nzambi; kia
kiatela kia Yezu kiala kua kũpulusa,
mânga yiandi kuala kia kũjela; vava
tudi ne kisalu kia kusala mu kũtua
mikalo ya kukumana.

Kikunku kiku yaku kia kulomba
kua ngusu nyi lusadililu. “Mũndu u
kuiza kuidi Nzambi utela kwikêla

kia Yandi u kala, ne kia Yandi u kala
kũha kia kiatela kua akwa bakala
kũhanda yandi mu kia kyooka.”

Luebeleu 11:6. Yezu muila kuidi
balongidi bandi, “Mambo oswe mu
kala kulomba nũnga mu kala
kulomba, kwikêlai kia mu kala
kũtambula, ne mu kala na mo.”

Maku 11:24. Tudi kũtambula
mbembo yiandi?

Kia kia kyooka kiala kia kialu ne kia
kana mpaka, ne Yandi u kala
lusuku u kala mu kia kyooka.

Nũnga tuatambula ka mambo
tatuhanda, mu nyedi tuhanda, tuá
tuela kwikêla kia Mwanta u kala

kuwa ne kia wala kũtambula
malombo etu. Tudi ba kũzimbakana
ne ba kũtala ka kui, ne nyedi yaku
tuhanda mambo a kana kutuisa
nsakumunu, ne Tata wetu wa diyilu
mu kuzola wala kũtambula
malombo etu mu kuha kia kiatela
kietu kikuluntu—kia mwetu
mwenyi tu kala kuhanda nũnga tu
kala ne kumona kua Nzambi kua
kumona mambo oswe nga madi.
Nũnga malombo etu amonikina ka
kũtambulua, tuá tuela kũbakama
ku lusuku; buá nyedi ya kũtambula
yiala kuiza, ne tuá kũtambula
nsakumunu i tuela kialu. Vava ku
kamba kia malombo mala

kũtambulua mu nzila yeka ne mu
kia kiatela kia tuhanda, iki kia
kũzita. Nzambi u kũzaba kia
kyooka buá kubua, ne u kyooka buá
kuleka kia kyooka kua akwa bakala
kwenda mu kia kyooka. Nona ka
tina ku lusadilila yandi, nũnga u
kana ku mona kũtambula kua
malombo maku mu nyedi.
Lusadilila mu lusuku luandi lu kia
kyooka, “Lomba, ne muha kuidi
benu.”

Nũnga twenda ku lusadilila mu
mambî ne mu makasa, ne kuhanda
ku kumona mambo oswe tudi kana
ku mona kia kyooka, mbata kuba ne

lusadililu, makasa mala kukula ne
kuya ku mbata. Vava nũnga twiza
kuidi Nzambi, mu kumona kia tudi
ba kunyengumuna ne ba kana
kũbaka ngusu, ne mu lusadililu lua
kũndamena ne lua kukwêjua, tuá
zayisa mambo etu kuidi yandi u
zaba mambo oswe, u mona
bibumbe bioswe, ne u lamosha
soswe mu kisangi kiandi ne mu
mbembo yiandi, Yandi wala ne
kũtambula malombo etu, ne kuha
kia kyooka mu ntimu wetu. Mu
kulomba kua kia kyooka tudi mu
kũtu kua mabanza ma Nzambi.
Tudi kana ku ba ne mbangi ya kia
kimonina mu nyedi kia muisamba

wa Mupulusi wetu u kala ku mbata yetu mu kia kwasa ne mu kuzola, vava iki kia kia kyooka. Tudi kana ku kumbua koko kiandi, vava koko kiandi kidi ku mbata yetu mu kuzola ne mu kũndamena.

Nũnga twiza kulomba nsakumunu ne kulekela kuidi Nzambi, tuá tuela kuba ne mupasi wa kuzola ne wa kulekela mu ntimu wetu. Tudi kana kulomba “Tulekela mambî etu, nga etu tua lekelanga bakipia betu,” ne vava tudi na ntimu wa kana kulekela? Mateu 6:12. Nũnga tudi kũlindila kia malombo etu makumbua, tuá tuela kulekela

bangi mu nzila yeka ne mu kia
kiatela kia tudi kũlindila kulekelua.

Kũtama mu kulomba kuala mikalo
ya kũtambula. Tuá tuela kulomba
nyedi yoswe nũnga tudi kũhanda
kukula mu lusadililu ne mu
dilogulu. Tuá tuela kuba “mu
kulomba kua kũtama,” “ku
tumbakana mu kulomba, ne
kũlama mu kio mu kuha mavulu.”

Loma 12:12; Kolose 4:2. Petulu kasa
kuidi bakwêla kia “kukala ba
kũzaba, ne kũlama buá kulomba.” 1
Petulu 4:7. Paulo u longela, “Mu
mambo oswe mu kulomba ne mu
ku lombana na mavulu, ha mambo

enu kuidi Nzambi.” Filipu 4:6.

“Vava benu, bazola,” muila Yuda,
“mu kulomba mu Mupasi Muyile,
lamanina mu kuzola kua Nzambi.”

Yuda 20, 21. Kulomba kua kũtama
nyi kũtu kua kana kusulua kua
mũndu na Nzambi, buá moyu u
fuma kuidi Nzambi u kwiza mu
moyu wetu; ne mu moyu wetu, yile
ne yile yibuela kuidi Nzambi.

Kudi kia kiatela kia kũtama mu
kulomba; ka kia kikana ove. Sala
soswe buá kũtama kũtu kua ku
sandimuna kua Yezu ne mũndu
waku. Handa kimpata kyoswe kia
kwenda kuna bakala kulomba.

Akwa bakala mu kia kyooka
kũhanda ku sandimuna na Nzambi
bakala mona mu lukungu lua
kulomba, ba mu kia kyooka mu
kisalu kiabo ne ba mu kia kũhanda
ne kũtama buá kũbaka nsakumunu
yoswe bakana kubaka. Bala
kusadila kimpata kyoswe kia kuba
kuna bakana kũtambula misengo
ya kia kyooka kua diyilu.

Tuá tuela kulomba mu ntu, ne ku
mbata ya soswe, tuá tuela kuleka
kulomba kua kũtama, buá eyo nyi
moyu wa mũndu. Mũndu kana
kukula nũnga kulomba kulekua.
Kulomba kua ntu ne kua lukungu

yeka kena kukwana. Mu kūtama,
mũndu utela kufumama ku mesu
ma Nzambi. Kulomba kua kūtama
kuala kumbua kuidi Nzambi u kala
kuwa kulomba. Kutu ka kũhanda
kana kũtambula mbongo ya
malombo eyi. Mu kulomba kua
kūtama, mũndu u kala ka zinzila za
mpata, u kala ka kūtama. Mu
kūtama, vava mu ntimu, mũndu
wala kũhanda Nzambi. Kiese ne
kutama kiala fuma kuidi yandi u
mona mu kūtama, u kala ne kutu
kuwa malombo a fuma mu ntimu.
Mu lusadililu lua kūtama ne lua
kialu, mũndu u sandimuna na
Nzambi ne ku kũtambula misengo

ya kia kyooka kua Nzambi buá
kũkindula ne kũlama mu mbiita na
Satana. Nzambi nyi kikunku kietu
kia ngusu.

Lomba mu kimpata kiaku, ne
nũnga u kala mu ksalu kiaku kia
nyedi yoswe, tula ntimu waku ku
mbata kuidi Nzambi. Nomo nyi
Enoki a enda na Nzambi. Malombo
aba a kũtama amakwata nga nsudi
ya kiatela ku mpala kua kimpata
kia nsakumunu. Satana kana
kũbumba mũndu u ntimu wiandi u
kala uku kũtama kuidi Nzambi.

Kena nyedi ne kimpata kia kana
kufwana buá kuha malombo kuidi
Nzambi. Kena kia kana kutuisa
kūtula ntimu wetu ku mbata mu
mupasi wa kulomba kua ntimu. Mu
nkangu wa nzila, mu kūtú kua
kisalu, tudi kala kuhandá malombo
kuidi Nzambi ne kulomba
lulongelu lua Nzambi, nga
Nehemia a sala nūnga a kala ku
mpala kua Mwanta Alatasa.
Kimpata kia ku sandimuna kiala
mona kuna tudi. Tuá tuela kūtama
ne kutu kua ntimu kufumama
nyedi yoswe ne kukita Yezu kuiza
ne kutama nga mūnda wa diyilu
mu mūndu.

Nũnga kudi maza ma mambî ku
mpata wetu, tuatela kuwa ka maza
ma mambî, vava tudi kala ku moyu
mu mbembo ya kia kyooka ya
diyilu. Tudi kala kukanga zinzila
zioswe kua mabanza ma mambî ne
mabanza ma kana yile mu kutula
mũndu ku mpala kua Nzambi mu
kulomba kua kia kyooka. Akwa
ntimu yabo ifumama buá
kũtambula lusadilu ne nsakumunu
ya Nzambi bala kwenda mu
mbembo yayile kialu ya nza ne
kuba ne ku sandimuna kua diyilu
kua kũtama.

Tuá tuela kuba ne kumona kwa
kialu kua Yezu ne kuzaba kia
kiatela kia mambo a kalunga. Kia
kyooka kia yile kiatela kujela ntimu
wa bana ba Nzambi; ne buá eyo
kifika, tuá tuela kuhanda
kumbanuna kua Nzambi mu
mambo a diyilu.

Tula mũndu ku mbata ne ku mbata,
buá Nzambi kuha mbembo ya
diyilu. Tudi kala kũtama ku mpata
kua Nzambi buá mu makomanu
moswe a kana kũlindila, mabanza
etu akwenda kuidi yandi nga kia
kyooka kia kiala kia kwenda ku
dizu.

Ha mambo maku, kiese kiaku,
malwa maku, makasa maku, ne
makasa maku ku mpala kua
Nzambi. U kana ku kumba; u kana
ku kũlaba. Yandi u tala mpusu zia
ntu waku kena ku tala ka kia kiatela
kia bana bandi. “Mwanta u kala mu
kia kwasa kia kialu, ne mu
nsakumunu ya kũndamena.” Tiago
5:11. Ntimu wiandi wa kuzola u
kala ku kumbua malwa etu ne
nyedi tudi kuamba. Ha kuidi yandi
soswe kia kumasa ntimu. Kena kia
kikuluntu kialu buá yandi ku bika,
buá yandi u lama mavu, u lama
mambo oswe a nza. Kena kia kũtu

kia kiese kietu kia kũtu kia kũtu kia kana kumona. Kena kapitulu mu moyu wetu u mbiembe buá yandi ku soma; kena kia kumasa kia kana kumonisa nzila. Kena malwa makana ku bwa ku mũndu wiandi wa kũtu kwa kũkwa, kena makasa makana ku kasa mũndu, kena kiese kikana ku kiese, kena malombo ma kia kyooka makana fuma mu milu, kia Tata wetu wa diyilu kena kumona, ne kena ku ba mu kia kiatela kia kia kyooka. “Yandi u pulu akwa ntimu u sala, ne ku kanga malonda abo.” Nzambi 147:3. Kũtu kua Nzambi ne mũndu oswe kudi kia kuswasana ne kia kialu

nga kadi mũndu muku mu nza buá
kuba mu kũlama kwenyi, kadi
mũndu muku buá yandi a ha
Mwana wiandi wa kuzola.

Yezu muila, “Mukalomba mu zina
liami: ne ndi kamba kudi benu kia
ndi kana kulombela Tata buá benu;
buá Tata mwenyi u zola benu.”

“Nda soba benu, ... buá mambo
oswe mu kala kulomba kudi Tata
mu zina liami, yandi muha kudi
benu.” Yoano 16:26, 27; 15:16. Vava
kulomba mu zina lia Yezu kiala
kialu kia kukumbidila zina lio mu
kũtueka ne mu kumalisa kia
kulomba. Kiala kulomba mu

mabanza ne mu mupasi wa Yezu,
nũnga tudi kwikêla malombelu
mandi, kusadilila ngusu yiandi, ne
kusala bisalu biandi.

Nzambi kena ku kamba kia mũndu
oswe wetu utela kukala kikulu ne
kũtama mu nza buá kudiha
mwenyi ku bisalu bia kuzola. Moyu
utela kuba nga moyu wa
Kristu—mu mpata kua zumbi ne
nkangu. Mũndu u kana kusala ka
kulomba, kana ku kana kulomba,
ne malombo mandi mala kukala kia
kũtama. Nũnga batu bakala kũfuma
mu kũtu kua bangi, kuleka kia
kiatela kia Muklistu ne kũbika

kulusu; nũnga bakana kusala mu
kia kyooka kua Mwanta, yandi a
salanga buá bo, bakana baka kia
kiatela kia kulomba ne kana kuba
ne kia kũkindula mu kuzola.

Malombo abo mala kukala ma
mwenyi ne ma kũzola mwenyi.
Bakana kulomba mu mambo a
bangi ne mu kũtunga kikwija kia
Kristu, kulomba ngusu buá kusala.

Tudi bwa kialu nũnga tuleka kia
kiatela kia ku sandimuna buá
kũkindula ne ku kasa mũndu mu
kialu kia Nzambi. Kia kyooka kia
mbembo yiandi ki bwa ngusu mu
mabanza etu. Ntimu wetu ukana

kumonikina ne kũkindulua mu
ngusu yiandi ya kujela, ne tudi bwa
mu mambo a mupasi. Mu ku
sandimuna kwetu nga Baklistu,
tudi bwa kialu mu kuleka kwasa
kũtu. Mũndu u kala kũzimbakana
mwenyi kena kũtualala kimpata kia
Nzambi a kala ku longela. Ku longela
kia kyooka kia ku sandimuna mu
mbenge yetu kutuisa mu kũtu kua
bangi ne kiala kia kũtunga ne
ngusu kuidi etu mu kisalu kia
Nzambi.

Nũnga Baklistu bakala ku
sandimuna, kuamba mambo a
kuzola kua Nzambi ne mambo a

kiatela a mupulusu, ntimu yabo
yiala kūtua mu kiese ne kūkasa
mũndu. Tudi kala kũlonga nyedi
yoswe mambo a Tata wetu wa
diyilu, kubaka dilingulu dia
mũmbuya dia ngusu yiandi; nona
tuá kuhandu kuamba kuzola
kwenyi; ne nũnga tuá sala eyo,
ntimu wetu wala kũtendelesa ne ku
kasa. Nũnga tuá kudimuna ne
kuamba Yezu kialu, ne kũtu ka kũtu
mwenyi, tuá kuba na yandi kialu.

Nũnga tuá kala ku kudimuna
Nzambi nyedi yoswe tuá kala ne
mbangi ya kũlama kwenyi kuidi
etu, tuá kala kumudimuna nyedi

yoswe ne kũhanda kuamba mambo
andi ne kumutemba. Tuamba
mambo a nza buá tudi na mo.
Tuamba bakwetu buá tuazola; kiese
kietu ne malwa wetu adi na bo.
Vava tudi ne kikunku kikuluntu kia
kuzola Nzambi kialu kia kuzola
bakwetu ba nza; kyatela kukala kia
kiatela mu nza kumukita kia
kũtueka mu mabanza etu, kuamba
kyooka kiandi ne kuamba ngusu
yiandi. Mikalo yiandi ya kiomba i
kaha kayi buá kũtualala mabanza etu
ne kuzola kwetu buá kana kuba ne
kia kuha Nzambi; mikalo yiandi i
kala kutu kumbudisa yandi ne kutu
kanga mu zinzila zia kuzola ne

kuvula kuida Mũha wetu wa diyilu.
Tudi kala ku mpata kia nza ya ku
mbata. Tula mesu etu ku mbata ku
kutu kua ntu wayile wa kikwija,
kuna kia kyooka kia Nzambi
kimonina mu muisamba wa Kristu,
yandi “u kala ne ngusu ya ku
pulusa boso bakuiza kuida Nzambi
mu yandi.” Luebeleu 7:25.

Tuá tuela kutemba Nzambi kialu
“buá kyooka kiandi, ne buá bisalu
biandi bia kimonina kuida bana ba
batu.” Nzambi 107:8. Bisalu bietu
bia kuzola kiatela kukala ka
kulomba ne kũtambula yeka. Tuá
tuela kala ka ku kudimuna mambo

etu yeka ne ka ku kudimuna
nsakumunu tuá kũtambula. Tudi
kana kulomba kialu, vava tudi ka
kuha mavulu kialu. Tudi ku
kũtambula nsakumunu ya Nzambi
nyedi yoswe, ne vava tuha mavulu
ka kui, tu mu temba ka kui buá kia
kutuisa.

Mu kala, Mwanta muila kuidi
Izaleli, nũnga bakala ku sandimuna
buá ksalu kiandi, “Mukadia ku
mpala kua Mwanta Nzambi wenu,
ne kukala mu kiese mu mambo
oswe mu kala kusala, benu ne ntu
wenu, kuna Mwanta Nzambi wenu
a kusakumuna.” Kuletelelua 12:7.

Kia kala kusala buá kyooka kia
Nzambi kiatela kusalibua mu kiese,
mu myembo ya kutemba ne ya
kuvula, ka mu malwa ne mu
mbiembe.

Nzambi wetu iki Tata wa
kũndamena ne wa nsakumunu.
Kisalu kiandi kiatela ku mona nga
kia kũtama ntimu, kia kulua.
Kyatela kukala kiese kuzola
Mwanta ne kuba mu kisalu kiandi.
Nzambi kena ku handa bana bandi,
ba nsakumunu yikuluntu eyi, ba
kusala nga yandi iki mwanta wa
kũlaba ne wa kũtama. Yandi iki
mukwenu yabo wa kialu; ne nũnga

bakala kumuzola, yandi u kũlindila
kuba na bo, kubasakumuna ne
kubakasa, kutujela ntimu yabo mu
kiese ne mu kuzola. Mwanta u kala
ku handa bana bandi bakala kiese
mu ksalu kiandi ne kubaka kiese
kialu kia kulua mu ksalu kiandi.
Yandi u kala ku handa akwa kuiza
kumuzola bakala kwenda na
mabanza ma kiatela ma kũlama
kwenyi ne kuzola kwenyi, buá
bakala ku kasa mu bisalu bioswe
bia nyedi yoswe, buá bakala ne
ngusu ya kusala mu kia kyooka ne
mu kukwêjua mu mambo oswe.

Tuá tuela kūtanga ku mpata kua kulusu. Kristu ne kusulibua kulusu kyatela kukala kia kūdimbuluka, kia ku sandimuna, ne kia kiese kietu kikuluntu. Tuá tuela kūtala mu mabanza nsakumunu yoswe tuá kūtambula kuidi Nzambi, ne nūnga tudi kuzaba kuzola kwenyi kikuluntu, tuá tuela ku hana kia kuha soswe ku koko kia kusulibua kulusu buá etu.

Mũndu wala kwenda ku mpata kua diyilu mu mapapu ma kutemba. Nzambi u zolibua mu myembo ne mu mindungu mu ntu ya diyilu, ne nūnga tuha mavulu, tudi ku mpata

kua kuzola kua bamalaika ba
diyilu. “Mũndu u ha mavulu u
kukumisa” Nzambi. Nzambi 50:23.
Tuá kuiza mu kiese kia kuzola ku
mpala kua Mũbungu wetu, mu
“kuha mavulu, ne kioko kia
myembo.” Yezaya 51:3.

12 — Kika ku Sala ni Kiaxi kia Kumona

Bungi, ngolo-ngolo batu ba ke kala bafu mu kiaxi kia Kristu, ke kala ni boma ni mambu ma kumona. Mu Biblia kuna mambu ma bungi ba ke kukonda kudiamuna, kana kumona, ni Satana ke sadila mambu mambo mwingi kukutwala lukumu lwau mu Malembe ni kiaxi kia kutumwa kua Nzambi. Ba ke vula, “Ngeye kiaxi kiaku mi kenda kuzaba nzila yambote? Kana Biblia ke kieleka ndinga ya Nzambi, ngeye kiaxi kiaku mi lenda

kukutuka mu mambu mamu ma
kumona ni kuzimbala?”

Nzambi ke kukonda kutusambuza
kumona, kukonda kuba kiele su ki
kieleka mwingi kukumina lukumu
lwetu. Kukala kwandi, kifuani
kiandi, kieleka kia ndinga yandi,
moso ma kukangama ni kiele su ki
ke kusambuza lufwisu lwetu; ni
kiele su yayi ke kia bungi. Vava
Nzambi ke kukonda kukutwala
kiaxi kia kumona. Lukumu lwetu lu
kenda kukala mu kiele su, kukonda
mu kumonisa. Batu ba zola kumona
ba kenda kala ni kiaxi; vava batu ba
kuzola kieleka kieleka ba kenda

kumona kiele su ki bungi mwingi
kukumina lukumu lwau.

Ke kukonda kukala kiasi kia batu
ba lukumu lua kiasi kumona
kieleka kiezé kia kifuani kana
kusala kua Muntu wa Nkumbu.
Kiezé kwa lufwisu lua kikata,
muntu wa kulongiswa ngolo,
Muntu wa ukristu yandi uza kukala
ni kieleka. “Ngeye wenda kusosa
Nzambi ni kumona? ngeye wenda
kusosa Muntu wa Makasi moso
kiezé kia kukala? Ke kukata kiezé
kia diulu; ngeye wenda sala kika?
ke kikata kiezé kia nza yi bafwa;

ngeye wenda zaba kika?” Yobu 11:7, 8.

Mvumbi Paulo utuba, “Kiaxi kia kikata kia kiaxi ni lufwisu lua Nzambi! kifuani kiandi ki kukonda kusoswa, ni nzila yandi yi kukonda kumonika!” Baloma 11:33. Vava kana “lutiti ni kiaxi ke kuzunguluka yandi,” “kieleka ni kifuani ke kiaxi kia kiti kiandi.” Nzambi 97:2. Tu lenda kumona kusala kwandi ni tu, ni makoko ma ke kulongisa, mwingi tu kumona kuzola kua nkumbu ni nkenda kusangana ni makasi ma nkumbu. Tu lenda kumona kiaxi kia mambu mandi

kana ke kia mbote kiezé kwa tu
kuzaba; ni kiezé kia yayi tu kenda
kukumina makasa ma makasi
moso, muxima wau uke kuzola.

Ndinga ya Nzambi, ni kifuani kia
Mvumbi wayi, ke kumonisa kieleka
ki ke kukonda kumonika ni batu ba
kiaxi. Kuiza kua mambi mu nza,
butwa kua Kristu, kuvutuka, kufwa
ku vutuka, ni mambu makwawu
ma kumonika mu Biblia, ke kieleka
ki kikata mwingi lufwisu lua muntu
ku diamuna, kana kumona. Vava tu
kukonda kiaxi kia kumona ndinga
ya Nzambi mu kiaxi kia tu kukonda
kumona kieleka kia kusala kwandi.

Mu nza yetu tu ke kuzungulukwa
ni kieleka ki tu kukonda
kudiamuna. Kiaxi kia munkambu
kia kiasi ke kumonisa kifuani ki
bamvumbi ba lufwisu ba kukonda
makasi ku dianuna. Kuna mambu
ma kuzawula ma kiezé kia lufwisu
lwetu. Kiaxi yayi tu kenda
kuzawula kana mu nza ya mpala ni
kuna kieleka ki tu kukonda
kudiamuna? Kiaxi ke kala mu
kukonda makasi ni kukonda kukala
kua lufwisu lua muntu. Nzambi
wakubikila mu Malembe kienesu ki
kieleka kia kifuani kiau kiakieleka,
ni tu kukonda kumona ndinga
yandi mu kiasi kia tu kukonda

kumona kieleka kioso kia kusala kwandi.

Mvumbi Pedu utuba nti mu Malembe kuna “mambu ma kukonda kuzabikisa, ma batu ba kukonda kulongiswa ni ba kukonda kukangama ba ke kusandula ... mu kuzimbala kwau.” 2 Pedu 3:16.

Mambu ma kukonda kuzabikisa ma Malembe ma kusadilwa ni batu ba kumona ni kiasi kia kukambula Biblia; vava ku kiasi yayi, ke kumonisa kieleka kia kutumwa kua Nzambi. Kana kukala ni kifuani kia Nzambi ki tu lenda kumona kiki; kana kukata kwandi ni kikata kia

lenda kukangwa ni lufwisu lua
kiaxi, Biblia ke kukonda kuba
kiesu kiakieleka kia makasi ma
Nzambi. Kikata ni kieleka kia
mambu ma monika ke
kukindamana lukumu mu yandi ni
ndinga ya Nzambi.

Biblia ke kumonisa kieleka ni
kukebisa ni kusadila kia kieleka
kiezé kwa mpusa ni kuzola kua
muxima wa muntu, ki ke kuzawula
ni kusekesa lufwisu lua kikata, vava
ke kusadisa batu ba kukonda
kukala ni kiaxi ni ba kukonda
kulongiswa kumona nzila ya
lusadisu. Ni kiaxi kikamba kieleka

yayi ya kumonika kiki ke kukanga
mambu ma kukata, ma kukangisa,
ma kiezé kia makasi ma muntu,
mwingi tu lenda kumbaka kiaxi kia
mu kiaxi kia Nzambi wenza kuba.
Ni kiaxi yayi kusala kua kusumbula
ke kumonika kiezé kwa tu, mwingi
muntu woso kumona makambu ma
kusala mu kusanduka kiezé kwa
Nzambi ni lukumu kiezé kwa
Mfumu wetu Jesu Kristu, mwingi
kubikiswa mu nzila yi Nzambi
wapangila; vava mu kiaxi kia
kieleka yayi, kuna kieleka ki ke
kieleka kia kiaxi kiandi —kieleka ki
ke kukangisa lufwisu mu kusosa
kwandi, vava ke kukindamana

muntu wa kusosa kieleka ni kiaxi ni lukumu. Kana ke sosa ngolo Biblia, ke kumona kieleka kia ndinga ya Nzambi wa kiaxi, ni lufwisu lua muntu lu ke kulemba va meso ma kikata kia kutumwa kua Nzambi.

Kuzikisa nti tu kukonda kumona kieleka kioso ki kikata kia Biblia ke kuzikisa kiaxi kia lufwisu lua kiaxi ke kukonda makasi ku kumona Muntu wa Nkumbu; nti muntu, ni lufwisu lwandi lua kiaxi, ke kukonda kumona mambu ma Yandi wa Kuzaba Moso.

Mu kixaxi kia ba kukonda
kudiamuna kieleka kioso kiandi,
muntu wa kumona ni muntu wa
kukonda kumona ke kuleka ndinga
ya Nzambi; ni batu boso ba ke
kuzikisa kumona Biblia ba ke
kukonda kukutuka mu kixaxi yayi.
Mvumbi utuba, “Keba, bamvuku,
kana mu muntu wenu kuna
muxima wa mambi wa kukonda
kumona, mu kukutuka kiezé kwa
Nzambi wa kixaxi.” Ebreu 3:12. Ke
kixaxi kia mbote kusosa ngolo
malongesu ma Biblia ni kusosa
“mambu ma kikata ma Nzambi”
kana ma kumonika mu Malembe. 1
Kolinto 2:10. Kana “mambu ma

kieleka ke kia Mfumu Nzambi wetu,” “mambu ma kumonika ke kia tu.” Kuleka 29:29. Vava ke kusala kua Satana ku kusandula makasi ma kusosa kua lufwisu. Lulendo lu kusangana ni kumona kieleka kia Biblia, mwingi batu ba ke wa kukonda kukebisa ni kuzimbala kana ba kukonda kudiamuna kifuani kioso kia Malembe ni kusekisa kwau. Ke kuba soni kiezé kwa bau kuzikisa nti ba kukonda kumona mambu ma kutumwa. Ba ke kukonda kusungida ni kukebisa mbala yandi Nzambi kumona kieleka kiezé kwa bau. Ba ke kumona nti lufwisu lwau

lua muntu lua kukonda kusadilwa
lu kieleka mwingi kuba sadisa
kumona Malembe, ni kukonda
kusala kixi yayi, ba ke kumona
kukonda kixi kua makasi mau. Ke
kieleka nti bungi ba malongesu ni
mambu ma kumonika kiezé kua ba
kala ba ke tuba kiezé kua Biblia ke
kukonda kixi mu malongesu
mandi, ni kieleka ke kukambula
kusala kua kutumwa. Mambu yayi
ma kala kixi kia kumona ni
kuzimbala kiezé kwa bungi. Vava,
ke kukonda kukambula ndinga ya
Nzambi, vava kusandula kua
muntu.

Kana ke kukala kixaxi kia batu ba
kusala kumona kieleka kioso kia
Nzambi ni kusala kwandi, ni, kana
ba kiza kixaxi yayi, ke kukala kiezé
kwa bau ku ka kieleka kinkwa, ku
ka kukula mu lufwisu, ku ka
kukula kwa muxima kana mutima.
Nzambi ke kukonda kukala
Mfumu; ni muntu, kana kiza kixaxi
kia kuzaba ni kukala, ke kukonda
kusala kinkwa. Tu vutula Nzambi
mu kixaxi kia ke kukala ni kixaxi
kikamba. Nzambi ke Muntu wa
Nkumbu; mu yandi kuna “mambu
moso ma lufwisu ni kuzaba.”
Bakolose 2:3. Ni kixaxi kioso, batu ba
lenda kusosa, kulongisa, ni

kukonda kuzimbala mambu ma
lufwisu lwandi, mambote mandi, ni
makasi mandi.

Nzambi ke kuzola nti kana mu
kiaxi yayi, kieleka kia ndinga yandi
ki kenda kumonika mbikudi kiezé
kwa bana bandi. Kuna nzila yimosi
weni yi lenda kumbaka kuzaba
yayi. Tu lenda kiza kumona ndinga
ya Nzambi mu kielesu kia Mpala
wau ndinga yi kubikwa. “Mambu
ma Nzambi ku ka muntu wenda
zaba, vava Mpala wa Nzambi;”
“mu kiaxi kia Mpala ke sosa
mambu moso, ni mambu ma kikata
ma Nzambi.” 1 Kolinto 2:11, 10. Ni

kwila ya Mupulusi kiezé kwa
balandisi bandi kia, “Kana yandi,
Mpala wa kieleka, kuiza, uza kutu
longa mu kieleka kioso.... Mu kiaxi
kia uza kumbaka kia kia mi, ni ku
kumonisa kiezé kwa enu.” Yau
16:13, 14.

Nzambi ke zola muntu kusadila
makasi mandi ma lufwisu; ni
kulongisa Biblia ku kenda
kukangisa ni kutumuna lufwisu ni
kiaxi kia buku yikwawu ke
kukonda kusala. Vava tu kenda
keba kumvumbila lufwisu, lwawu
lu ke kukonda makasi ni kukonda
kukala kua muntu. Kana tu ke

kukonda kumona Malembe ni kiasi,
mwingi kieleka kia kieleka ki
kukonda kumonika, tu kenda kala
ni kukebisa ni lukumu kua mwana
munkambu, wenza kumona
kulongiswa, ni kusambuza
kusadisa kua Mpala wa Nzambi.
Kielesu kia makasi ni lufwisu lua
Nzambi, ni kukonda makasi kwetu
ku kumona kukata kwandi, ke
kutusambuza kulembesa mutima,
ni tu kenda zibula ndinga yandi, ni
kiasi kia tu kenda kiza va meso
mandi, ni kiasi kia ukristu. Kana tu
ke kuiza kiezé kwa Biblia, lufwisu
lu kenda kuzikisa makasi ma kiezé
kia yandi, ni muxima ni lufwisu bi

kenda kulemba kiezé kwa MI NI
KIAXI.

Kuna mambu ma bungi ma
kumonika kukonda kuzabikisa
kana kiasi, ma Nzambi kenda
kumonisa ni kukebisa kiezé kwa
batu ba ke sosa kumona ni kiasi
kikamba. Vava kukonda kulongwa
kua Mpala wa Nzambi tu kenda
kala ni kiasi kia kusandula
Malembe kana ku ma dianuna
mambi. Kuna kutanga Biblia kua
bungi ku ke kukonda kusadisa ni
mu mambu ma bungi ke kukangisa.
Kana ndinga ya Nzambi ke zibulwa
kukonda kiasi ni kukonda sambu;

kana mambu ni kuzola ke kukonda
kutulwa mu Nzambi, kana
kukusangana ni kuzola kwandi,
lufwisu lu ke kiaxi ni kumona; ni
mu kulongisa Biblia weni, kumona
ku ke kukola. Mukambu ke
kumbaka makasi ma mambu, ni ke
kumonisa kudiamuna ku ke
kukonda kieleka. Kana batu ba ke
kukonda kusala ni kusala mu
kusosa kukala ni kiaxi ni Nzambi,
ni, kana ba kala ni lufwisu, ba ke
kala ni kiaxi kia kuzimbala mu
kumona Malembe, ni ke kukonda
kiaxi kukumina kudiamuna kwau.
Batu ba ke tala Malembe mwingi
kumona kukonda kusangana, ba ke

kukonda kievesu kia mpala. Ni
kievesu kia kusandula, ba kenda
kumona mambu ma bungi ma
kumona ni kukonda kumona mu
mambu ma kieleka ni kukebisa.

Kana ba ke kieleka ni kixi, kixi
kia kieleka kia kumona ni kukonda
kumona, mu mambu ma bungi, ke
kuzola mambi. Malongesu ni
kukangisa kua ndinga ya Nzambi
ke kukonda kumbakana ni muxima
wa lulendo, wa kuzola mambi, ni
batu ba kukonda kulemba mambu
mandi ba ke wenza mwingi
kumona kukonda kixi kua makasi
mau. Mwingi kumona kieleka, tu

kenda kala ni kuzola kua kieleka ni
kuzola kua muxima ku kulemba. Ni
batu boso ba kuiza ni mpala yayi
mu kulongisa Biblia ba kenda
kumona kievesu ki bungu nti ke
ndinga ya Nzambi, ni ba lenda
kumona kieleka kiandi ki kenda
kuba lufwisu mwingi kubikiswa.

Kristu wenza kuba, “Kana muntu
wa zola kusala kuzola kwandi, uza
kuzaba malongesu.” Yau 7:17. Ku
kukonda kuvula ni kukambula mu
kiagi ki ngeye ke kukonda kumona,
wa kievesu ki ke kumonisa ngeye, ni
ngeye kenda kambaka kievesu
kikata. Mu ngala ya Kristu, sala

kiaxi kioso ki kumonisa kieleka
kierzé kwa lufwisu luaku, ni ngeye
kenda kumona ni kusala mambu
ma ngeye ke kumona.

Kuna kievesu ki ke kizibuka kierzé
kwa batu boso, —muntu wa
kulongiswa ngolo, ni muntu wa
kukonda kulongiswa, —kievesu kia
kumona. Nzambi ke kutusamba tu
kumona kieleka kia ndinga yandi,
kieleka kia makwila mandi. U
kutusambuza “kudia ni kumona nti
Mfumu ke mbote.” Nzambi 34:8.
Ku kukonda kukumina ndinga ya
muntu yikwawu, tu kenda kudia
tueni. Utuba, “Sambulani, ni mu

kenda kambaka.” Yau 16:24.
Makwila mandi ma kenda kusala.
Ma kukonda kuzimbala; ma
kukonda kuzimbala. Ni kana tu ke
kuiza pafupi ni Jesu, ni kusekesa
mu kiaxi kia kuzola kwandi,
kumona kwetu ni kiaxi ku kenda
kuzimbala mu kiezé kia kukala
kwandi.

Mvumbi Paulo utuba nti Nzambi
“watusia mu makasi ma kiaxi, ni
kututwala mu kiaxi kia Mwana
wandi wa kuzola.” Bakolose 1:13.
Ni muntu woso wau wenza
kukutuka mu lufwa kuiza mu kiaxi
ke ni makasi “ku kumonisa nti

Nzambi ke kieleka.” Yau 3:33. Uza kumonisa, “Mi nena mpusa kusadisu, ni mi nena kumona mu Jesu. Mpusa yoso yi kusadilwa, nzala ya muxima wami yi kusekisa; ni mbala yayi Biblia ke kumonisa kiezé kwa mi Jesu Kristu. Ngeye ke vula kiasi kia mi ke kumona Jesu? Mu kiasi kia ke kiezé kwa mi Mupulusi wa Nzambi. Kiasi kia mi ke kumona Biblia? Mu kiasi kia mi nena kumona nti ke ndinga ya Nzambi kiezé kwa muxima wami.” Tu lenda kala ni kialesu mu tu nti Biblia ke kieleka, nti Kristu ke Mwana wa Nzambi. Tu zaba nti tu

ke kukonda kulanda mambu ma
lufwisu.

Pedu ke kusambuza bamvuku
bandi “kukula mu ngala, ni mu
kuzaba kua Mfunda wetu ni
Mupulusi wetu Jesu Kristu.” 2 Pedu
3:18. Kana batu ba Nzambi ba ke
kukula mu ngala, ba kenda kala ni
kumona kua kieleka kia ndinga
yandi. Ba kenda kumona kiezé
kinkwa ni kixi mu kieleka kiandi
kiakieleka. Kixi yayi ke kala mu
kifuani kia nzo ya Nzambi mu
mambu moso, ni ke kenda kala
mbala yayi ni ku mbikisa. “Nzila ya
muntu wa kieleka ke ni mwini wa

mbala, wau uke kumonika ngolo
mbala yayi ni mbala yayi kiezé kia
mbala ya kieleka.” Nzambi 4:18.

Mu lukumu tu lenda tala ku
mbikisa ni kumbaka kwila ya
Nzambi kua kukula kua lufwisu,
makasi ma muntu kusangana ni
makasi ma Nzambi, ni makasi moso
ma muxima ku twalwa kiezé kwa
Maza ma kiezé. Tu lenda kusekesa
nti mambu moso ma kutusambwisa
mu kusala kua Nzambi ma kenda
kumonika, mambu ma kukonda
kuzabikisa ma kenda kumona
kudiamuna; ni kana lufwisu lwetu
lua kixi lu kumona kusangana ni

kukonda kusala, tu kenda kumona
kusangana kua kieleka ni kiaxi.

“Mbala yayi tu ke mona ni kiaxi kia
kiaxi, vava mbala yandi mesu ni
mesu: mbala yayi mi ke zaba kiaxi;
vava mbala yandi mi kenda zaba ni
kiaxi kia mi ke zaba.” 1 Kolinto
13:12.

13 — Kukala mu Kiese mu Mwanta

Bana ba Nzambi bakitibua kua kiala bamalongi ba Kristu, ba kumonisa kyooka ne nsakumunu ya Mwanta. Nga Yezu a kumbanuna kuidi etu mbenge ya kia kyooka ya Tata, nomo nyi tuá tuela kumbanuna Kristu kuidi nza i kana kuzaba kuzola kwenyi kwa kũndamena ne kwa kwasa. “Nga ove u tuma kuidi nza,” muila Yezu, “nomo nyi ami mwetu ndi ba tuma ku nza.” “Ami mu yabo, ne ove mu ami; ... buá nza izabe kia ove u tuma.” Yoano 17:18, 23. Mũtumwa Paulo muila kuidi

balongidi ba Yezu, “Mudi mu kia kimonina kia kiala mukanda wa Kristu,” “u zabanina ne ku sumbua kuidi bantu oswe.” 2 Kolinto 3:3, 2. Mu mũndu oswe wa bana bandi, Yezu u tuma mukanda ku nza. Nũnga ove iki mulongidi wa Kristu, Yezu u tuma mu ove mukanda kuidi ntu, kivula, nzila, kuna u kala. Yezu, u kala mu ove, u kala ku ku hana kuamba ku ntimu wa akwa kana kuzaba yandi. Kana kala kusoma Bibilia, ne kana kuwa kioko ki kamba kuidi bo mu mipanda yiandi; kana ku mona kuzola kua Nzambi mu bisalu biandi. Vava nũnga ove iki mũlongi wa kia

kyooka wa Yezu, kana kala mu ove
akwa kutuisa ku zaba kia kyooka
kiandi ne ku zola ne ku sala yandi.

Baklistu batua nga bakwata kia
kyooka mu nzila ya diyilu. Bala
kumonisa ku nza kia kyooka ki
kimonina kuidi bo kufuma kuidi
Kristu. Moyu yabo ne mbenge yabo
kyatela kukala nga mu yabo bangi
bakala kubaka kumona kua kia
kyooka kua Kristu ne kisalu kiandi.

Nũnga tudi kumonisa Kristu, tuá
kukitisha kisalu kiandi kia
kimonina kia kyooka, nga kyadi kia
kyooka. Baklistu bakala ku kũtanga

mbiembe ne malwa mu mũndu
yabo, ne kutama ne kulemba,
bakala kuha bangi kia kimonina kia
bulembu kia Nzambi ne moyu wa
Muklistu. Bakala kuha kia
kudimuna kia Nzambi kena mu
kiese mu kumona bana bandi mu
kiese, ne mu eyo bakala kuha
mbangi ya bulembu kuibasa Tata
wetu wa diyilu.

Satana u kala mu kiese nũnga kana
ku tuala bana ba Nzambi mu kana
kwikêla ne mu kũtama. U kala mu
kiese mu kumona kia tudi mu kana
kusadilila Nzambi, ku dimuma
kũhanda kwenyi ne ngusu yiandi

ya ku pulusa. U kala mu kiese mu
kumona kia tudi mu kumona kia
Mwanta wala kutuisa mambî mu
kikwija kiandi. Kisalu kia Satana
kiala kumonisa Mwanta nga u kana
kwasa ne u kana kũndamena. Yandi
u kala kuamba bulembu mu
mambo andi. U kala kũtujula
mabanza ma bulembu mu Nzambi;
ne kia kũtu kua kudimuna kia
kyooka mu Tata wetu wa diyilu,
tudi kala kũtua mabanza yetu mu
bulembu bia Satana ne kuleka
kukumisa Nzambi mu kana
kusadilila yandi ne kutama kuibasa
yandi. Satana u kala uku kuhanda
kukitisha moyu wa kidimbulukila

kukala wa mbiembe. U kala ku handa kumonika nga wa kũlaba ne wa kũtama; ne nũnga Muklistu a monisa mu moyu wiandi kumona eyi kua kidimbulukila, yandi, mu kana kwikêla kwenyi, u kala kukindula bulembu bia Satana.

Bangi, bakala kwenda mu nzila ya moyu, bakala kudimuna mu mambî yabo ne mu kubua kwabo ne mu kũbwila kwabo, ne ntimu yabo yikala mu malwa ne mu kũtama. Nũnga ndi kala mu Europe, mũnda muku a kala kusala eyo, ne a kala mu malwa makuluntu, a ndi sonikila, kuhandanda kia kuha kia

kũkasa. Mu mbembo yoswe ndi a soma mukanda wiandi, ndi lota kia ndi kala mu ntu, ne mũndu u kala nga mwanta wa ntu a kala ku ndongesa mu zinzila ziandi. Ndi kala ku kũtanga bisangu ne ku nua nsudi yiandi, nũnga mũnda muku eyi, a kala kwenda ku mpata ami, a ndi monisa bisangu bia mambî bi kala kukana nzila yiandi. Kuna yandi a kala mu malwa ne mu kutama. Yandi a kadi kwenda mu nzila, kũlanda mũlongesi, vava a kala mu bisangu ne mu mipaka. “O,” a kala ku lembela, “kayi kia kwasa kia ntu eyi wa kyooka kusambizibua mu mipaka?” Nona

mũlongesi muila, “Leka mipaka,
buá yikana ku kusala. Kũtanga
maroza, makwasa, ne makasa.”

Kadi kiala ne mambila ma kiese mu
dilongulu diaku? Kadi kiala ne
nyedi ya kiatela nũnga ntimu waku
wakala mu kiese mu ku tambula
Mupasi wa Nzambi? Nũnga u tala
ku mbuya mu mipanda ya
dilongulu dia moyu waku, kadi
kana ku mona mipanda ya kiese?
Kadi malombelu ma Nzambi, nga
bisangu bia nsudi, bakala kukula ku
mpata nzila yaku mu mambila
moswe? Kana u leka kia kyooka

kiabo ne kiese kiabo kujela ntimu
waku mu kiese?

Mipaka ne bisangu bia mambî
bikana ku kusala ne ku kulemba; ne
nũnga u kũtanga mambo aba yeka,
ne ku ha kuidi bangi, kadi ove,
kuleka kuleka kyooka kia Nzambi
mwenyi, kadi ove kukana kũtuisa
akwa bakala ku mpata waku ku
kwenda mu nzila ya moyu?

Kayi kia kũzaba ku kũtanga mambo
oswe a kana kiese a moyu u
kumbita,—mambî mandi ne kubua
kwandi,—ku kuamba ne ku
lembela nyedi yoswe mpaka tu

kana ku bwa mu kũtama. Mũndu u
kũtama ntimu u kala mu mbiembe,
kukana kia kyooka kia Nzambi mu
mũndu wiandi ne kuha mbiembe
mu nzila ya bangi.

Ha mavulu kuidi Nzambi buá
mambila ma kiese a kumbanuna
kuidi etu. Tuá tuela ku kũtanga
mambila ma nsakumunu ya kuzola
kwenyi, buá tuá ku tala nyedi
yoswe: Mwana wa Nzambi ku leka
kimpata kia Tata yiandi, ku tuata
mbenge yiandi ya Nzambi mu
mũndu, buá ku pulusa batu ku
ngusu ya Satana; kũbaka kwenyi
buá etu, kufumula diyilu kuidi

batu, kumbanuna kuidi mesu ma
batu kimpata kia mpala kua
Nzambi kuna Mũlungu u monisa
kyooka kiandi; batu babua ku
tungulua mu kikunza kia kubua kia
disumu ki kala ku tuala, ne ku
vutulua mu kũtu kua Nzambi wa
kana mpaka, ne ku bika makomanu
ma Nzambi mu lusadililu mu
Mupulusi wetu, kutuata mbenge ya
Kristu, ne ku tuatua ku kimpata
kiandi—mambo aba nyi ma
Nzambi u kala ku handa tuá ku
tala.

Nũnga tudi mu kia kudimuna
kuzola kua Nzambi ne kana

kwikêla malombelu mandi, tudi
kana kukumisa yandi ne kulemba
Mupasi wiandi Muyile. Mama kana
ku kumbua nũaga bana bandi
bakala ku lembela yandi nyedi
yoswe, nga yandi kena ku ba handa
kyooka, nũaga ksalu kiandi
kyoswe kyakala kũtualala mambu
yabo ne kuha kiese? Nũaga bakala
ku dimuma kuzola kwenyi; kana
kubua ntimu wiandi. Tata mũndu
kana ku kumbua nũaga bana bandi
ba sala yandi nomo? Ne Tata wetu
wa diyilu kana ku tu tala nũaga
tudi ku dimuma kuzola kwenyi,
kua kumutuala ku kuha Mwana
wiandi wa kuzola buá tuá kuba ne

moyu? Mũtumwa u sonika, “Yandi u kana kutuala Mwana wiandi, vava u kumuha buá etu oswe, ka kana kumuha ne mambo oswe?”

Loma 8:32. Ne vava bangi, mu bisalu biabo, nũnga ka mu milu, bakala kuamba, “Mwanta kena ku handa eyo buá ami. Kana ku zola bangi, vava kena ku zola ami.”

Mambo oswe aba makala ku kusala mũndu waku; buá mbembo yoswe ya kudimuma u kuamba yikukita Satana kuiza; yikukindula mu ove kũhandanda kua kudimuma, ne yikulemba bamalaika ba kusadila. Nũnga Satana u ku makoma, ka

fuma mbembo ya kudimuma ne ya
mbiembe. Nũnga u soba kufumula
kutu ku makomanu mandi,
mabanza maku mala kujela mu
kana kwikêla ne mu kũbadiña kua
kũbunda. Nũnga u kuamba mambo
a mu ntimu waku, kudimuma
koswe u kuamba kena ku ku
vutulila mwenyi yeka, vava iki
nsangu i kala kũbutula ne kuha
bibuma mu moyu wa bangi, ne
kana ku bika ngusu ya ku kana
mambo aku. Ove mwenyi kana ku
tunguluka mu nyedi ya makomanu
ne mu zipanzi zia Satana, vava
bangi ba kala mu ngusu yaku kana
ku tunguluka mu kana kwikêla ove

u ha. Kiadi kia kiatela kia tuá
kuamba mambo yeka ma kiala kuha
ngusu ya mupasi ne moyu!

Bamalaika bakala kuwa buá ku
zaba kia kia kumbanunu u kala
kuha ku nza mu Mwanta waku wa
diyilu. Leka ku sandimuna kwaku
kukala mu Yandi u kala moyu buá
ku kutungidila ku mpala kua Tata.
Nũnga u kwata koko kua
mukwenu, leka kutemba Nzambi
ku milu yaku ne mu ntimu waku.
Eyo kiala ku tuala mabanza mandi
kuidi Yezu.

Bangi bakala ne makomanu; malwa
ma kūtama ku bika, makomanu ma
kūtama ku kana. Ka tuambila bangi
bakwetu malwa metu, vava ha
soswe kuidi Nzambi mu kulomba.
Kita kia kiatela kia ka kufuma
mbembo yeka ya kudimuma ne ya
kūtama. U kana kusala kialu buá
kūtendelesa moyu wa bangi ne
kūkindula bisalu biabo, mu
mbembo ya lulilu ne ya kiese kia
yile.

Kudi bangi ba ntimu wa kūtama
batua makomanu makuluntu,
bakala mu kia kubua mu mbiita na
mwenyi ne na ngusu za mambî. Ka

ku lemba mũndu eyi mu
makomanu mandi. Kasa yandi mu
mbembo ya kũtama ne ya lulilu i
kala kumukindula mu nzila yiandi.
Nomo kyooka kia Kristu kiala
kumonina mu ove. “Kadi mũndu
wetu u kala ku moya buá mwenyi.”
Loma 14:7. Mu ngusu yetu ya kana
kuzaba, bangi bakana ku kasa ne ku
kindulua, ne bakana ku lemba ne
ku kana Kristu ne kia kyooka.

Bangi bakala ne kumona kua
mambî mu moyu ne mu mbenge ya
Kristu. Badimuna kia yandi a kadi
ne kiese ne kia kyooka, kia yandi a
kadi mũtama, mũkulu, ne kana

kiese. Mu mambila makuluntu,
dilongulu dioswe dia kidimbulukila
dikala mu kia kiatela kia mambila
aba ma mbiembe.

Mukonda wa kamba kia Yezu a
dila, vava kena ku zaba kia a seka.
Mupulusi wetu a kia kyooka a kala
Mũndu wa Malwa, ne u kala mu
kũzaba malwa, buá yandi a kala
kufumisa ntimu wiandi ku malwa
oswe a batu. Vava nũnga moyu
wiandi a kala wa kũkana mwenyi
ne u kala mu mbiembe ne mu
makasa, mupasi wiandi kadi ku
bwa. Muisamba wiandi kadi ku
tualala kia malwa ne kia kutama,

vava kiala kia kũtama ne kia kiese.
Ntimu wiandi a kala kikunku kia
moyu, ne kuna yandi a enda a kala
ku ha kukuama ne kiese, kiese ne
kiese.

Mupulusi wetu a kala mu kia
kiatela ne mu kũlumbakana, vava
kadi mbiembe ne kũtama. Moyu wa
akwa ba kumulandisa wala kukala
mu kia kiatela kia kũlumbakana;
bala kuba ne kumona kua kiatela
kia kikunku kiabo. Kiese kia kana
kiatela kiala kũtama; kena kiese kia
kũtama, kena kuseka kua mambî;
vava kidimbulukila kia Yezu ki kala
kiese nga mianza. Kena kuzimisa

kia kyooka kia kiese; kena kukana
kiese ne kũtua mbiembe mu
muisamba u kala mu kiese ne u kala
mu kiese. Kristu kayi kuiza buá
kusadilua, vava buá kusadila; ne
nũnga kuzola kwenyi ku lamosha
mu ntimu, tuá kũlanda kizengu
kiandi.

Nũnga tudi kũtala mu mabanza
bisalu bia kana kyooka ne bia kana
kia kyooka bia bangi, tudi kana ku
baka ku bazola nga Kristu a tuzola;
vava nũnga mabanza metu ma kala
mu kuzola kua Kristu kua kimonina
ne kwasa kwenyi kuidi etu, mupasi
wumosa wala kufuma ku bangi.

Tuá tuela kuzola ne kukumana,
nũnga tudi kumona malembu ne
malembu a kana ku kana.

Kũndamena ne kana kusadilila
mwenyi kyatela kũlongibua, ne
kũtama ntimu mu malembu a
bangi. Eyo kiala ku fuma kũzola
mwenyi koswe ne kutuisa ntimu
wa kialu ne wa kũha.

Mũimbudi muila, “Lusadilila
Mwanta, ne sala kyooka; nono u
kala mu nza, ne u kala kũdia kia
kyooka.” Nzambi 37:3. “Lusadilila
Mwanta.” Dizu dioswe dyi ne
mbongo yiadi, makasa mandi ne
mambî mandi; ne nũnga tuá ku

sandimuna, tudi mu kia kiatela kia
kuamba malwa ne makomanu
metu. Mambî ma bangi makuluntu
ma kwiza, makasa ma kūtama ma
kūtambua, mbongo ya kūtama ya
kumbua, buá mũndu kana
kudimuna kia tudi ne Mupulusi wa
kwasa ne wa kuzola u kala mu kia
kiatela kia kuwa malombo etu oswe
ne kukala lusadilu lua nyedi yoswe.

Bangi bakala mu kūtama nyedi
yoswe, ne ku kūtanga mambî. Dizu
dioswe bakala mu mpata wa
nsakumunu ya Nzambi; dizu
dioswe bakala mu nsakumunu ya
kikwija kiandi; vava bakala kuleka

nsakumunu eyi ya nyedi. Mabanza
yabo makala mu mambo ma kana
kiese ma kũtama kia makana kuiza;
ne kana kuba ne makomanu ma kia
kyooka, nũnga makuluntu ka,
makana ku mesu yabo ku mambî
makuluntu ma kũha mavulu.

Makomanu bakala ku komana, kia
kũtu kua ku batuala kuidi Nzambi,
kikunku kyeka kia lusadilu yabo,
makala ku ba kana yandi buá
bakindula kũtama ne kulemba.

Tudi kusala kyooka mu kukala mu
kana kwikêla nomo? Bua ki tu kala
ba kana kuha mavulu ne ba kana
kusadilila? Yezu iki mukwetu wetu;

diyilu dioswe dyi mu kia kiatela kia
kyooka kietu. Tuatela kuleka
makomanu ne makasa ma nyedi
yoswe ku kasa ntimu ne ku tula
mbiembe mu muisamba. Nũnga tuá
sala eyo, tuá kala ne kia kukasa ne
kulemba nyedi yoswe. Tuatela
kũtambua kia kũtama kia kana
kũtua mu kiese ne kutuisa kulua,
vava kia kana ku tusadila ku bika
makomanu.

U kana ku ba mu makomanu mu
bisalu; mambila maku makana ku
ya ku mbiembe, ne u kana ku ba
mu kia kiatela kia kubua; vava ka
kũtama; ha makasa maku kuidi

Nzambi, ne kukala mu kiese.
Lomba kũzaba buá ku lamosha
mambila maku mu kũzaba, ne
nomo kukana kubua ne makomanu.
Sala soswe u kana ku sala ku koko
kuaku buá kuisa mambila ma
kyooka. Yezu a lusuku lusadilu
luandi, vava kayi ku kana kusala
kwetu. Nũnga, u lusadilila
Mũsadilisi wetu, u sala soswe u
kana, tambula mavulu mu kiese.

Kayi kia kyooka kia Nzambi kia
bana bandi bakala ku bwa mu
makasa. Vava Mwanta wetu kena
ku tu lumbi. Kena ku tuamba, “Ka
tina; kena makomanu mu nzila

yenu.” U zaba kiala ne makomanu
ne makomanu, ne u kala ku tu
sandimuna mu kia kyooka. Kena ku
handa kufuma bana bandi mu nza
ya disumu ne ya mambî, vava u
kala ku ba monisa kikunku kia kana
kubua. Kulomba kwenyi buá
balongidi bandi kuala, “Ka ndi
kulomba kia u kaba kufuma mu
nza, vava kia u kaba kũlama mu
mambî.” “Mu nza,” muila, “mu
kala ne makomanu: vava mu kiese;
ami ndi bunda nza.” Yoano 17:15;
16:33.

Mu Dilongulu diandi di ku Zumbi,
Kristu a longela balongidi bandi

dilongulu dia kiatela mu mambo a
kiatela kia kusadilila Nzambi.

Dilongulu edi di longelua buá
kukasa bana ba Nzambi mu nyedi
zioswe, ne difika kuidi etu dyi na
dilongulu ne kiese. Mupulusi a
monisa balongidi bandi zuni za mu
mbembo nga zikala ku kwimba
myembo ya kutemba, ka mabanza
ma makasa, buá “zena kũtua, ne
zena kũkũta.” Ne vava Tata
mukuluntu u kala ku ha kia kiatela
kiabo. Mupulusi u kũbadiña, “Kadi
benu muba kialu kia kũtu kia kialu
kia zuni?” Mateu 6:26. Mũha
mukuluntu wa batu ne wa zuni u
kala kufumula koko kiandi ne kuha

bibiubumbe biandi bioswe. Zuni za
mu mbembo zena ku tala ku mbata
yiandi. Kena ku tula kia kũdia mu
milu yabo, vava u kala ku ha kia
kiatela kiabo. Ziatela ku kũtanga
bibuma biandi a ha. Ziatela ku
longa malu buá zinku zazo zitotolo.
Ziatela ku dia bana bazo. Zikwenda
mu kwimba ku kisalu kiabo, buá
“Tata wenu wa diyilu u kala
kuzidisa.” Ne “kadi benu muba
kialu kia kũtu kia kialu kia zuni?”
Kadi benu, nga bakusambila ba
kũzaba ne ba mupasi, muba kialu
kia zuni za mu mbembo? Kana
Mũbungu wetu, Mũlama wa moyu
wetu, Yandi u tu bumba mu

muisamba wiandi wa Nzambi, kana
ku ha kia kiatela kietu nũnga tuá
mu lusadilila?

Kristu a monisa balongidi bandi
bisangu bia mu ntu, bikala ku kũta
mu kiomba ne ku mona kia kyooka
kia kialu kia Tata wa diyilu a kaba,
nga kimonisilu kia kuzola kwenyi
kuidi batu. Yandi muila, “Talení
makwasa ma ntu, nga makala
kukula.” Kia kyooka ne kia kialu
kia bisangu ebi bia ntu bi kala ku
mbata kia kyooka kia Salumua.
Zimbongo zia kialu zia kusala kua
mũsali kena ku swasana na kia
kyooka ne kia kialu kia bisangu bia

Nzambi mu kubumbua. Yezu u kũbadiña, “Nũnga Nzambi u tuata nomo bisangu bia ntu, bi nyedi yeno bi kala, ne ndeke bi kwibua mu mbiku, kadi u kana ku tuata benu kialu, benu ba lusadililu lukufi?” Mateu 6:28, 30. Nũnga Nzambi, Mũsali wa Nzambi, u ha bisangu bia kufwa mu dizu dimosa mabala maku ne makuluntu, kiadi kia kiatela kiala ku ba kũlama kua bakwa kumbua mu muisamba wiandi? Dilogulu edi dia Kristu dyi kũkana mabanza ma makasa, makomanu, ne kudimuma kua ntimu u kana kwikêla.

Mwanta u kala ku handa bana
bandi boswe bakala mu kiese, mu
kukuama, ne mu kũtua lusuku.
Yezu muila, “Kiese kiandi ndi kuha
kuidi benu: kayi nga nza i ha, ndi
kuha. Ka ku tala ntimu wenu ku
kasa, ne ka ku tina.” “Mambo aba
ndi kuambila benu, buá kiese
kiandi kikala mu benu, ne kiese
kienu kiala kikwana.” Yoano 14:27;
15:11.

Kiese ki handibua mu kũzola
mwenyi, ku mbata ya nzila ya
kialu, kiala kia kana kutama, kia
nyedi, ne kia kana kutama; ki
kumbita, ne mũndu ukala mu

kũtama ne malwa; vava kudi kiese
ne kukumbalala mu kisalu kia
Nzambi; Muklistu kena ku leku ku
kwenda mu zinzila za kana kuzaba;
kena ku leku ku kũtama ne ku
kubua. Nũnga tuatambula ka kiese
kia moyu eyi, tudi kala ku kala mu
kiese mu kutala moyu u kuiza.

Vava nyedi eyi Baklistu bakana ku
ba ne kiese kia ku sandimuna na
Kristu; bakana ku ba ne kia kyooka
kia kuzola kwenyi, ne kukuama kua
kũtama kua mpala yiandi. Bitambi
bioswe bia moyu bikana ku tuisa ku
mpata kua Yezu, kuha diongulu
dia ku mbata dia kuzola kwenyi, ne

ku tuisa bitambi kimosa ku mpata
kua ntu wa kiese wa kukuama.
Nona tuá tuela kuleka kubua lulilu
lwetu, vava kuba ne kia kyooka kia
kũtama, kialu kia kala. “Mbaka
nyedi Mwanta u tusalila,” ne wala
kutusadila mpaka ku kumalisa. 1
Samuele 7:12. Tuá tuela kutala
mambila ma kia kumbudisa kia
Mwanta a sala buá kutu kasa ne ku
tu pulusa ku koko kua mũbudi. Tuá
tuela ku tala mu mabanza
nsakumunu yoswe ya kũndamena
Nzambi a tu monisa,—mamaza a
kumalula, malwa a kũtama, makasa
a kufumua, makasa a kubwila,
mambo a kiatela a kuha,

nsakumunu a kuha,—nomo kũtu
kindula buá mambo oswe aku
mbata mu bitambi bietu biku.

Tudi kana ku tala ku mbata ku
makomanu ma mũmbuya mu
mbiita i kuiza, vava tudi kala ku
tala ku mbuya nga ku kuiza, ne
kuamba, “Mbaka nyedi Mwanta u
tusalila.” “Nga nyedi zaku, nomo
ngusu yaku yiala.” Kuletelelua
33:25. Makomanu makana ku ba
kialu kia ngusu i kaha buá ku bika.
Nona tuá tuala kisalu kietu kuna
tudi, mu kwikêla kia soswe kia
kuiza, ngusu ya kũtu kua
makomanu yiala kuha.

Ne ka kui, kutu kua diyilu kala
kufumulua buá kũtambula bana ba
Nzambi, ne ku milu ya Mwanta wa
kyooka, nsakumunu yiala kuwa mu
makutu yabo nga mindungu ya
kiese, “Wanyi, bakusakumuna ba
Tata ami, tambulani kikwija ki
longelua kuidi benu ku mbata ku
nza.” Mateu 25:34.

Nona bakupuluswa bala
kũtambulua ku ntu u Yezu a kala
ku balongela. Kuna bakwenda yabo
bakana ku kala ba mambî ba nza,
balembi, bakusambila bisangu, ba
kana yile, ne ba kana kwikêla; vava

bakala ku sandimuna na akwa
babunda Satana ne mu ngusu ya
Nzambi ba bumba mbenge ya kia
kyooka. Kĩhānda kyoswe kia
disumu, malembu oswe, makala ku
ba kasa nyedi eyi, kufumua mu
mānga ma Kristu, ne kyooka ne kia
kyooka kia kyooka kiandi, kia ku
mbata kia dizu, kiha kuidi bo. Ne
kyooka kia mbenge, kia kukwana
kia mbenge yiandi, kimonina mu
yabo, mu kia kiatela kia ku mbata
kia kimonina ekyi kia ku mbata.
Bakala kana malembu ku mpala
kua kimpata kikuluntu kia ku
mbata, bakala mu kizinunu ne
mikalo ya bamalaika.

Mu kumona kia kiatela kia kyooka
kiala kia kuba, “mũndu kana kuha
kia kũsumbula mũndu wiandi?”

Mateu 16:26. Kana kukala
mukwata, vava mu yandi mwenyi
kudi kiomba ne kizinunu nza kena
ku baka kuha. Mũndu u pulusua ne
kujelua ku disumu, ne ngusu
zioswe za kiatela zikwêjua ku
kialu kia Nzambi, kiala kia kiatela
kia ku mbata; ne kudi kiese mu
diyilu ku mpala kua Nzambi ne
bamalaika ba yile mu mũndu
umosa u pulusua, kiese ki monikina
mu myembo ya kũbunda kua yile.